

DIE GĀΘĀ'S

UND

HEILIGEN GEBETE

DES

ALTIRANISCHEN VOLKES.

(METRUM, TEXT, GRAMMATIK UND WORTVERZEICHNISS.)

VON

CHRISTIAN BARTHOLOMAE.

PK6113
.F
1879

HALLE.

MAX NIEMEYER.

1879.

PL 613

F

277

1150
93
Avesta. Gathas.

DIE GĀΘĀ'S

UND

HEILIGEN GEBETE

DES

ALTIRANISCHEN VOLKES.

(METRUM, TEXT, GRAMMATIK UND WORTVERZEICHNISS.)

VON

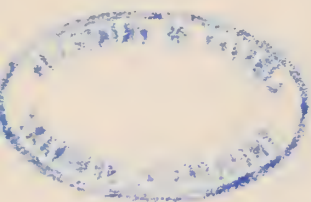
CHRISTIAN BARTHOLOMAE.

HALLE.

MAX NIEMEYER.

1879.

EINLEITUNG.

Es sind im ganzen 17 altiranische hymnen auf uns gekommen, welche schon vor alters nach dem versmasz, in dem sie abgefasst sind, in 5 gruppen geteilt wurden. Dieselben füren die namen ¹⁾:

1) <i>gāθā ahunavaīti</i>	j. 28—34, versmasz: 3 (7 + 9),	
2) „ <i>uštavaīti</i> ,	j. 43—46, „ 5 (4 + 7),	
3) „ <i>speñtā-maīnjuš</i> ,	j. 47—50, „ 4 (4 + 7),	
4) „ <i>vohū-χšaθrā</i> ,	j. 51, „ 3 (7 + 7),	
5) „ <i>vahištō-ištīš</i> ,	j. 53, „ 2 (7 + 5)	
	+ 2 (7 + 7 + 5).	

Ferner sind im gd. geschrieben die heiligen gebete:

1) <i>jaθā-ahū-vairijō</i> ,	j. 27. 13, versmasz: 3 (7 + 9),	
2) <i>ašem-vohū</i> ,	j. 27. 14, „ (7 + 9) + (3 + 5),	
3) <i>ā-airjēmā-išijō</i> ,	j. 54. 1, „ 2 (4 + 7) + (3 + 5).	

Auch das 4. gebet: *jēñhe hātām*, j. 7. 27 mag im gd. verfasst gewesen sein, dafür spricht jedenfalls das (11 silbige) metrum; doch zeigt es so, wie es überliefert ist, durchgängig modernisirte gewandung.

Auch der *jasna haptāñhaiiti* (d. i. der siebenteilige jasna, 35—41) ist im gd. verfasst. Da ihm jedoch das schützende gewand metrischer abfassung fehlte, ist er in ziemlich ver-

---

¹⁾ 2—4 sind nach den anfangsworten des ersten liedes, 1 nach dem zweiten wort des gleichgebauten ersten gebets benannt. Der name bezieht sich also nicht sowol auf die lieder selbst, als auf ihr versmasz.

warlostem zustand auf uns gekommen. Auch ist er nicht selten mit fremden, d. h. dem dialekt des jüngern avesta angehörigen, bruchstücken versetzt. Aus diesem grund ist im folgenden das sprachliche material dieser prosaischen stücke nur ausnahmsweise benutzt.¹⁾

Der text der metrisch abgefassten stücke des gd. ist uns dagegen im ganzen ziemlich gut überliefert. Das versmasz stimmt zumeist. Die stellen aber, an denen es gestört erscheint, lassen sich, wenigstens der mehrzal nach, mit hülfe einiger regeln, welche für alle gāθā's, teilweise auch für die metrischen partien des jüngern avesta, gleichmäszig gültig sind, in der ursprünglichen fassung wieder herstellen.

Die schuld an den allermeisten textverderbnissen tragen weniger schlechte abschreiber, als vielmehr kritiklose redaktoren, durch welche die texte der altiranischen hymnen leider in noch weit höherem masze zu leiden hatten als die der altindischen.

Freilich gewinnen wir, auch nach umfassender anwendung aller hülfsmittel, welche uns die silbenzählung zur rekonstruktion der texte an die hand gibt, noch nicht aller orten die älteste gestalt derselben. Eine anzal von korruptionen mag durch ungenaue aufsager oder abschreiber veranlasst sein, auch sind mehrfach glossen in die texte geraten, endlich ist bei der beurteilung der gāθā's zu berücksichtigen, dass sie, gleich dem jüngeren avesta, erst in ziemlich später zeit aus einem fremden in das zendalphabet übertragen wurden. Doch machen sich alle diese mängel weit mehr bei der exegese fülbar. In grammatischer hinsicht liegt die sprache, welche die dichter der altiranischen hymnen redeten, in klarem bilde vor uns, und dies bild zu zeichnen, soll im folgenden versucht werden.

¹⁾ Einzelne, dem gd. angehörige sätze finden sich auch anderswo nicht selten, z. b. in j. 12, 14, 58 etc.

Das zendalphabet besitzt folgende zeichen:

(Die Justi'sche umschreibung ist in klammern beigesetzt.)

- 1) vokale: a e e (ê) o ā ē (é) ē (ê) ō â (âo) a,
ā (ã) i ī u ū.
- 2) kons.: k g χ (kh) γ (gh) n̄ (ñ) k̄ (c) ġ (j) ú t
d θ (th) δ (dh) θ, δ (t) n p b ϕ (f)
β (w) m s (ç) z š (s) ž (zh) š̄ (sh) j (y)
v r n̄; hv (q) h̄j (qj).¹⁾

Epenthetische und svarabhaktivokale sind durch kleinere, übergesetzte buchstaben gekennzeichnet.

Sämtliche zitate beziehen sich auf die Westergaard-sche ausgabe.

---

¹⁾ Vgl. Hübschmann in K. Z. XXIV. 322 ff. 361. Ich bediene mich der H.'schen transskription, um den vorwurf der 'geschmacklosigkeit' (Gött. gel. anz. 1879 s. 703) zu fürchten. Nach meiner ansicht dürfte es sich in wissenschaftlichen dingen doch mehr um das handeln, was richtig, als um das, was geschmackvoll ist. — Bezüglich o ō, o ō, a ā ist die grammatik (II. teil) zu vergleichen.

Digitized by the Internet Archive
in 2016

I. TEIL.

METRUM UND TEXTE.

I. ABSCHNITT.

Zur rekonstruktion der *gāθā*-texte.

Aus der silbenzählung ergibt sich für die zurückführung der texte auf ihre ursprüngliche gestalt das folgende:¹⁾

A. Fehlende silben.

I. Bei kompositen ist der, vielfach verwischte, hiatus wieder herzustellen. (Im z. ist die kontraktion häufiger.)

ā ist aufzulösen in *a + a* in:

ġāmāspa- 46. 17. 2, 49. 9. 4, 51. 18. 1, l. *ġāmaaspa-*;
vīštāspa- 28. 8. 2, 46. 14. 3, 51. 16. 1, 53. 2. 3, l. *vīšta-*
aspa- (z. 3 silb.; jt. 5. 98, 105); *parāhūm* 46. 19. 3. l.
paraahūm; *hvāpā* 44. 5. 2, 3 = *hvaapā*.

ā = *ā + a* in:

ājāθ 46. 6. 1., l. *ā-ajāθ* (?).

ao = *a + u* in:

ašaoχšjañtā 33. 9. 1, *graoχtā* 48. 1. 2, *grašaoštra-* 28. 9. 2,
46. 16. 1, 49. 8. 1, 51. 17. 1, 53. 2. 3 (z. 3 silb., j. 71. 1).

ā = *a + a* in:

φrāštā 43. 14. 3.

---

¹⁾ Cf. Aur. Mayr, Resultate der silbenzählung aus den ersten vier *gāθā*'s, 1871. — Geldner, über die metrik des jüngern avesta, 1877.

āi = a + aę in:

āit̃ 31. 14. 1, l. ā-aęĩt̃.

aę = ā + i in:

aęšasā 53. 9. 2, aęšē 28. 5. 3.

āi = ā + i in:

āit̃ē 31. 9. 3.

ō = ō + a in:

qrōsjāθ 46. 8. 2, l. qrō-asjāθ.

ōre = o + r in:

qrōretōiš 46. 4. 2, l. qrō-rtōiš (z. 2 silb., jt. 22. 41.

ī, i = i + i in:

zīθ 45. 8. 2 = zī t̃θ, paĩt̃ĩšāθ 44. 2. 3 = paĩti + ĩšāθ.

jā, jao in i + ā, i + ao in:

vjūdaresem 45. 8. 2, pairjaoγzā 43. 12. 2.

Kontraktion fand nur statt in: dūraošem 32. 14. 3 = dūra + aošem (?). Zn dargājū 28. 7. 1 cf. Spiegel, K. Z. XXIII. 195 f.

II. Diphthonge und lange vokale sind zweisilbig zu sprechen.

1) aę in:

daęnā- 31. 11. 1, 20. 3, 33. 13. 3, 34. 13. 2, 44. 9. 2, 10. 2, 11. 3, 45. 2. 5, 11. 4, 46. 6. 5, 7. 5, 11. 3, 48. 4. 2, 49. 4. 4, 5. 2, 6. 4, 9. 3, 11. 2, 51. 13. 1, 17. 2, 19. 2, 21. 2, 53. 1. 4, 2. 4, 4. 4, 5. 3, 54. 1 (z. 2 silb.); dvaęθā 32. 16. 2; qraęštānhō 49. 8. 4, maęθā 30. 9. 3, 34. 6. 2; über ausl. aęm cf. V. 5.

2) ōi in:

nōiθ 31. 9. 3, 46. 1. 3 (= nā-t̃θ cf. 44. 19. 3); pairimatōiš 32. 3. 2, urvātōiš 46. 5. 2, huǰjātōiš 32. 5. 1 (z. l. -ajō?).

3) ao in:

aorā 53. 7. 4 l. avarā; ašaoṅ 47. 4. 2 l. ašavanō; magaonō 33. 7. 2 l. magavanō; mraoθ 51. 19. 3 l. mravaθ, vaokā

45. 3. 4, *vaokaθ* 31. 6. 1 l. *vavak*⁰ (konj.), *staota* 30. 1. 2 l. *stavatā*.

4) ēu in:

vānhēuš 28. 8. 1, 11. 1, 31. 10. 2, 17. 3, 32. 4. 2, 15. 3, 33. 3. 3, 5. 2, 13. 2, 34. 9. 2, 12. 3, 13. 1, 49. 3. 3 (z. l. *vānhavō*, ⁰*avas-kā*?).

5) āi in:

mazdāi 28. 6. 2, 31. 1. 3, 6. 3, 33. 14. 2, 53. 2. 2, 27. 13. 2 (viell. *mazdānhē* z. l.; z. 2 silb.).

6) āu in:

vāurāitē 47. 6. 4, *vāurōimai dī* 28. 6. 3, l. *vāvar*⁰ (intens.).

7) ā in:

akāθ 32. 3. 1 (abl.)¹⁾, *gāθ* 46. 6. 2, *dāhī* 53. 9. 3, *dāitī* 44. 19. 2, 51. 6. 3, *dāθ* 29. 10. 2, 31. 18. 2, 49. 7. 4, 51. 14. 3, 53. 1. 2, *dāmā* 34. 3. 1, *dātā* 34. 14. 1, *dānē* 44. 9. 2, *dāitē* 31. 11. 3, 44. 19. 3, 47. 6. 2, *pāθ* 32. 13. 3, *išāθ* 44. 2. 3, *tavravajāmā* 28. 7. 3, *dadāθ* 30. 7. 2, *vīdāθ* 53. 4. 1, *hanānī* 44. 18. 2 (konjunktive); *jāhī* 46. 14. 3, 49. 9. 4.

8) ā in:

dāntē 48. 11. 3, *išāntī* 45. 7. 1, *bairjāntē* 32. 15. 3, *hakāntē* 48. 12. 2 (konj.); *ašā-dā* 28. 7. 1, *dānhō* 53. 2. 4, *duzdā* 51. 10. 2, *duzdānhō* 30. 3. 3, *zarzdā* 31. 1. 3, *hudā* 45. 6. 2, 48. 3. 2, *hudānhō* 30. 3. 3, 34. 3. 3, *hudābjō* 34. 13. 3, *hudānhē* 31. 22. 1, (z. *dā* 1 silb.), *mā* 44. 3. 4, *jānhō* 30. 2. 3; *mazdā* (gen.) 28. 5. 2, 30. 10. 3, 32. 1. 2, 4. 3, 51. 19. 3, 20. 3, *mazdās-kā* 53. 3. 3 (viell. *mazdānhō* z. l., cf. 5. 9, z. *mazdā* 2 silb.).

¹⁾ Richtig geschrieben: *ašāaθ* 32. 4. 3.

9) ā in:

dām 45. 5. 3, *dū* 47. 1. 3, *rārešjān* 32. 11. 3 (konj.); *mazdām* 28. 4. 2, 29. 5. 2, 30. 5. 3, 45. 8. 4 (l. *mazdāūhem*?, z. *mazdām* 2 silb., cf. 5. 8); *ašaonām* 49. 10. 2, *asnām* 46. 3. 1, 50. 10. 3, *aḥnañhām* 30. 8. 1, 32. 7. 1, 8. 1, *χšmāvātām* 46. 10. 4, *daḥjunām* 48. 10. 4, 12. 1, *dāθranām* 31. 14. 2, *drugvatām* 30. 4. 3, *rašnām* 34. 12. 2, *vīspanām* 43. 2. 1, 44. 7. 5, 45. 6. 1, *vakāñhām* 31. 19. 2, *savañhām* 28. 10. 3, *sāsnanām* 48. 3. 1, *saosjāñtām* 34. 13. 2, 46. 3. 3, *hātām* 44. 10. 2; stets in der endung *šām*, *ñhām*: *aḥšām* 30. 7. 3, 8. 1, 32. 7. 1, 8. 1, 8. 3, 34. 1. 3, *jaḥšām* 32. 7. 3, 49. 4. 3, 51. 3. 3, *avaḥšām* 29. 3. 2, *jāñhām* 7. 27. 3 (gen. plur.).

10) ū in:

nū 32. 16. 3, 45. 8. 2.

III. Inl. j und v werden durch doppelsetzung des zeichens für i, u gegeben; ii, uu gelten aber auch zugleich für ij, uv.

1) ij ist zu lesen in:

avāstrijō 31. 10. 3, *daqšniyā* 53. 8. 1, *naptijacšū* 46. 12. 1, *grija-* 43. 14. 1, 44. 1. 3, 46. 2. 4, 6. 1, *grijuahjā* 46. 12. 2, *qšēñghijō* 49. 9. 1, *mašija-* 29. 4. 2, 30. 11. 1, 32. 4. 1, 8. 2, 43. 11. 4, 45. 11. 1, 48. 1. 3, *jēsniyā* 30. 1. 2, *vaiñtijā* 28. 11. 3, *vāstrija-* 29. 1. 3, 6. 3, 31. 9. 3, 15. 3, 33. 6. 2, 51. 5. 2, 53. 4. 2, *sardijajā* 33. 9. 1, *sāsniyā* 29. 7. 2, *zevīštija-* 28. 10. 3, 50. 7. 1¹⁾ (nach doppelkonsonanz); *āvīšijā* 31. 13. 1, 50. 5. 3, *išija-* 32. 16. 3, 48. 8. 3, 51. 17. 2, 54. 1, *qrasijā* 44. 13. 5, *vairija-* 43. 13. 5, 27. 13. 1, *vrzēñijō* 33. 3. 1, *staomijā* 33. 8. 2 (ai. suff. ja); *mazijō* 31. 17. 1, *vahijō* 30. 3. 2, 31. 5. 1, *naidijāñhem* 34.

¹⁾ Wstrgrd. -aja-, cf. var.

8. 2 (ai. suff. ījas); *ṭrajoidijāi* 34. 5. 2, *mēñdaⁱdijāi* 44. 8. 2, *vaḍdijāi* 44. 8. 4 (infinitive); *akištā-vr^zijō* 30. 5. 1, *azijā* 34. 14. 2, *ržgijōi* 29. 5. 3, 53. 9. 4, *kahijāi* 33. 11. 3, *dijām* 44. 14. 2, *dbiṣijañtē* 34. 4. 3, *vijām* 48. 7. 3, *vrzijañtō* 45. 4. 3.

2) uv ist zu lesen in:

asruwātem 30. 3. 1, *χšmwīšā* 28. 2. 3 (nach doppelkons.); *ahuvā* 28. 3. 2, *añhuwas-kā* 32. 11. 2, *gūvañtō* 31. 3. 3, *gūvā* 45. 7. 2, *gūwāmahī* 31. 2. 3, *tuvēm* 28. 12. 2, 46. 19. 5, 47. 3. 1, 48. 2. 1, *tanuvēm* 46. 8. 4, *tanuwas-kā* 33. 14. 1, *pešō-tanuwō* 53. 9. 2, *buwaiñtī* 45. 7. 2, *urwan-* 28. 2. 3, 5. 1, 29. 1. 1, 5. 2, 9. 1, 31. 2. 1, 33. 9. 3, 34. 2. 2, 44. 8. 5, 45. 2. 5, 7. 3, 46. 11. 3, 49. 11. 3, 50. 1. 1, 51. 13. 2, *rōiṭruven* 31. 7. 1, *hizuvā* 31. 3. 3, *hizuwas-kā* 51. 13. 3, *hizuwō-* 31. 19. 2, 50. 6. 3, *huvar* 32. 10. 2, *huwāñhuwajem* 53. 1. 3, *huvō* 29. 3. 3, 31. 22. 3, 46. 6. 2, 51. 8. 3, *huvogva-* 46. 16. 2, 51. 17. 1, 18. 1, *huvarštāiš* 49. 4. 3.

III a. In einer reihe von fällen wurde tj durch ṭj, tv durch ṭβ, sv durch sp, zv durch zb, hj durch h_j, hv durch hv ersetzt. Es ist herzustellen:

1) tij für ṭj in:

hizuwō-raⁱtijem 50. 6. 3 (?).

2) tuv für ṭβ in:

tuvām 29. 10. 3, *tuwā* 31. 8. 2, 46. 1. 5, 3. 5, 9. 2, *tuvōi* 31. 9. 1, *tuvē* 31. 9. 1.

3) suv für sp in:

suvēñ 34. 7. 2, 45. 9. 2, *asuvēñ* 45. 9. 2.

4) zuv für zb in:

zuwajā 33. 5. 1, 46. 14. 5, 51. 10. 3, *zuwajēñtē* 49. 12. 1.

5) hij für h_j in:

ahijāi 31. 9. 2, 10. 1, *mahijā* 50. 9. 3, *vahijā* 31. 2. 1, *zahijā* 53. 8. 2, *hijēm* 43. 8. 3, 50. 4. 2.

6) *huv* für *hv* in:

hwāḍra- 28. 3. 3, 31. 7. 1, 33. 9. 2, 43. 2. 2, 50. 5. 4, 53. 6. 4, *hwāḍrōjā* 43. 2. 2, *hwarḍāi* 34. 11. 1, 48. 5. 4, *duṣḥwarḍem* 31. 20. 2, *hwāpaiḍjāḍ* 31. 21. 2, *hwēñg* 43. 16. 4, 44. 3. 3, 50. 10. 3, *hwēnwātā* 32. 2. 2, *hwītī* 30. 11. 2, *hwaetēñg* 34. 12. 3, *hwaçnū* 32. 7. 2.

IV. Statt *juv*, *vij* (*iuu*, *uuii*) wird *iv*, *uj* (*iuu*, *uui*) geschrieben. Es ist herzustellen:

1) *juv* für *iuu* in:

maiñjuvā 30. 5. 1.

2) *vij* für *uui* in:

pa^urvija- 28. 12. 3, 30. 3. 1, 31. 7. 1, 33. 1. 1¹⁾, 44. 3. 2, 11. 4, 19. 4, 45. 2. 1, 46. 6. 5, 9. 1, 15. 4, 51. 3. 3, *vañhviḍ* 48. 5. 2, 53. 1. 4, *vañhviḍāi* 51. 17. 2, 53. 4. 4, *vañhviḍā* 51. 10. 3. In 33. 12. 2 ist wol *vañhviḍā* zu lesen.

3) Seltsam ist die schreibweise *uiē* (*ujē*) für *uuē* (*vē*, *uvē*); *uvē* ist zu lesen in:

uṣ^uruvē 32. 16. 1, *tanuvē* 30. 2. 2, *daduvē* 46. 15. 3, *mruvē* 49. 3. 4, *su^uvē* 49. 9. 1, *sruvē* 33. 7. 2.

vē in:

dīdrayḍḍvē 48. 7. 2, *mrñgdvē* 53. 6. 5, *vīdvē* 29. 3. 2, 31. 5. 2, 43. 9. 3, 44. 3. 5.

V. *e* wurde nach *i* und *u* vor schliessendem nasal regelmässig ausgestossen. Für *jem*, *ijem* erscheint *īm*, für *vem*, *uvem*: *üm*, für *ajem*: *aem*, für *ajem*: *aim*, für *aven*: *aon*. Es ist zu restituieren:

1) *jem* für *īm* in:

anjem 53. 5. 4 (cf. *anjēm* 46. 7. 3), *haiḍjem* 31. 6. 1, S. 3, 34. 6. 1, 46. 19. 1, 51. 13. 1 (cf. *haiḍjēm* 34. 15. 3).

¹⁾ Zu beachten die var. *paourvajehjā* K5.

2) ijem für im in:

apourvijem 28. 4. 1, *ijem* 45. 3. 4 (?), *dbitijem* 45. 1. 4, *χšaθrijem* 29. 9. 2 (cf. var.), *pourvijem* 28. 2. 2, 29. 10. 3, 30. 4. 1, 31. 8. 1, 11. 1, 43. 5. 2, 8. 1, 11. 3, 44. 2. 2, 45. 3. 1, 51. 2. 1, *manahijem* 53. 6. 5, *mašijem* 32. 5. 1, 46. 11. 2, *va'rijem* 34. 14. 1, 51. 1. 1, 54. 1, *vāstrijem* 31. 10. 1, *zevijem* 31. 4. 1, *zevištijem* 46. 9. 2, *huwānhwijem* 53. 1. 3.

3) vem für ūm in:

idvem 33. 7. 1, *grzdvem* 51. 17. 3, *gūšōdvem* 45. 1. 1, *dazdvem* 53. 5. 2, *θrūzdvem* 34. 7. 3, *vaçdōdvem* 53. 5. 3, *vōizdvem* 33. 8. 1, *sjōdvem* 48. 7. 1 (z. -ðβem, 1 silb.).

4) uvem für ūm in:

ahvem 53. 5. 3, 6. 5, *gātuvem* 28. 6. 2, *χratuvem* 32. 9. 1, *prtuvem* 46. 10. 5, *φsratuvem* 33. 12. 3, *jazuvem* 31. 8. 1, *sūzduvem* 31. 18. 3 (cf. *tanūwēm* 46. 8. 4).

5) ajem für aem in:

ajem 29. 8. 1 (cf. *ajēm* 44. 12. 5), *gajem* 30. 4. 2, 43. 1. 5, *vajem* 30. 9. 1.

6) ājem für āim in:

hušhaχājem 46. 13. 5.

7) aven für aon in:

krnaven 30. 9. 1.

VIII. Vereinzelte ausstosungen.

1) a ist zu restituiren in allen formen von *ārmaiti-*, wofür *āramaiti* zu lesen:

28. 4. 3, 8. 2, 30. 7. 2, 31. 4. 2, 9. 1, 12. 3, 32. 2. 3, 33. 11. 1, 13. 3, 34. 9. 1, 10. 2, 11. 2, 43. 1. 4, 6. 4, 10. 2, 16. 4, 44. 6. 3, 7. 2, 10. 4, 11. 2, 45. 4. 4, 10. 1, 46. 12. 3, 16. 3, 47. 1. 4, 2. 3, 3. 3, 6. 3, 48.

5. 2, 11. 1, 49. 2. 3, 5. 3, 10. 3, 51. 2. 2, 4. 2, 11. 2, 20. 2, 21. 1, 53. 3. 4 (z. 3 silb.).

2) für -mna- ist mehrmals *maua* zu lesen; so in: *χ̣šajamanēng* 32. 15. 2, *vaçdemanō* 28. 6. 1, *vademanō* 53. 5. 2, *sāremanō* 32. 2. 1 (cf. die var.).

3) für -θna-, -θra-, -dra- ist einige male θara, dara (a ist sekundäre svarabhakti-entwicklung) zu lesen; in: *škjaoθana-* 28. 5. 2, 31. 8. 3, 20. 3, 22. 2, 32. 12. 1, 34. 15. 1, 48. 5. 2, 8. 4, 27. 13. 2 (cf. var.), *χ̣šadara-* 33. 11. 2, 45. 10. 4, 53. 8. 3, *māθara-* 31. 18. 1, 50. 6. 1, *jaθarā* 46. 17. 1, *rağdarahjū* 28. 2. 1, *sādarū* 34. 7. 2.

B. Ueberzälige silben.

I. Auszuwerfen sind alle sg. hilfsvokale; als solche fungiren: e, ē, a, i, u, o, ō:

1) e ist überall auszustoszen, auszer vor v, n, ñ, m (cf. gramm. § 4. 2) und š (in den dort § 7 erwänten fällen). Für *dregavē* 53. 9. 4, *dregubjō* 27. 13. 3 ist *drigavē* (Spgl.), *drigubjō*; für *dregvañt-* wol *drugvañt-*¹⁾ zu lesen.

2) ē ist auszuwerfen in:

uzēmohū 46. 9. 2, *dēbāvajaθ* 31. 17. 2, *sēraošem* 45. 5. 3, *hadēmōi* 46. 14. 4, sowie im auslaut nach r, wo ē nur in *parē* 33. 7. 2 berechtigt ist. Für *kīθrē* 45. 1. 3, *piθrē* 44. 7. 3, *pağrē* 49. 1. 1, *huvāθrē* 28. 3. 3, 50. 5. 4 ist ⁰rē zu lesen, cf. var.

¹⁾ *drugš:* *ašem* = *drugvâ:* *ašovā*, cf. 30. 1. 8, 11, 31. 17, 32. 12, 33. 1, 43. 4. 8, 44. 14, 46. 6, 47. 4, 48. 1, 2, 49. 3, 9, 51. 8, 9; z. *druvañt-* wie *hvova-* aus *hvogva-*.

3) a ist auszuwerfen in:

asanāṣ 45. 1. 2, *airjamas-kā* 33. 4. 3, 46. 1. 2, *aṣa-uṣa-jañtā* 33. 9. 1, *ātarēm* 34. 4. 1 (1. *āṭrēm*), *iṣanām* 32. 12. 3, *iṣasōiṣ* 50. 2. 1, *iṣasqs* 51. 19. 2, *karapan-* 32. 12. 3, 44. 20. 3, 46. 11. 1, 48. 10. 3, 51. 14. 1, *karapōtās-kā* 32. 15. 1, *patā* 44. 3. 2, *patarēm* 31. 8. 2, *mānarōiṣ* 48. 10. 1, *marakaç-kā* 31. 18. 3, *ḡsaratuwem* 33. 12. 3, *jaṭanā* 43. 10. 4, *varatā* 30. 5. 1, 32. 12. 3, *varanā* 45. 1. 5, 2. 4, *sardanā* 43. 14. 4, *zaranaemā* 28. 10. 1, *zarazdā'itiṣ* 43. 11. 4, *zarazdā* 31. 1. 3, *ṣkjaoṭana-* 30. 3. 2, 5. 3, 31. 11. 3, 21. 3, 32. 5. 3, 33. 1. 2, 14. 3, 34. 1. 1, 2. 2. 5. 1, 10. 1, 14. 2, 43. 5. 3, 6. 3, 16. 5, 44. 6. 3, 10. 4, 45. 2. 4, 4. 4, 8. 3, 46. 4. 3, 7. 4, 8. 2, 9. 3, 11. 2, 15. 3, 47. 1. 2, 2. 3, 5. 4, 48. 4. 2, 12. 3, 49. 11. 1, 50. 9. 2 [10. 1], 51. 1. 3, 3. 1, 5. 2, 13. 3, 14. 2, 19. 3, 21. 1, 53. 1. 4, 2. 1 (vgl. A VIII, 3), *hīṣasaṣ* 32. 13. 1. — Dazu *vīrūaṣ* 31. 15. 3, *vahiṣtāaṣ* 50. 1. 4. In einigen fällen wurde dem eingeschobenen a sogar noch ein epenthetisches i beigelegt: *daibitā* 49. 2. 2, *daibitānā* 32. 3. 3, 48. 1. 2, *daibiṣvatō* 28. 7. 3, *daibiṣeñtī* 32. 1. 3, *daibiṣijañtē* 34. 4. 3, *daibitijem* 45. 1. 4.

4) i ist überzählig in:

rčigijōi 29. 5. 3, 53. 9. 4, *drugvodibīṣ* 29. 2. 3, *mazibīṣ* 32. 11. 1, *vīčibjō* 53. 8. 3, *kivīṣi* 51. 15. 3, *vaxiṣt* 34. 11. 2.

5) u ist auszustoszen in:

brdubjō 53. 6. 4.

6) o in:

āmojastrū 30. 9. 2, *ḡḡarōždvem* 29. 1. 1, *vojaṭrū* 34. 10. 3, *hvaçtaovē* 53. 4. 2 (cf. 46. 5. 4, 28. 9. 3).¹⁾

¹⁾ In einigen fällen, nach a vor r, findet sich o für v geschrieben: für *vaor^o* ist *vavrāzaḡā* 50. 5. 2, für *ḡraoreṣ ḡravrṣ* 30. 5. 3, 53. 2. 2 zu lesen.

7) -*nūhī*- ist einsilbig; es ist verkehrte schreibung für *nūhvī*; so zu lesen:

vañhvī 48. 2. 4, *vañhvīm* 32. 2. 3, 43. 5. 4, 49. 7. 4, 51. 21. 3, cf. var. *vañhuīm* K 4 zu 49. 7. 4.

II. Auszuwerfen sind wiederholte partikeln, verbalpräfixe und enklitika.

kā in: 30. 3. 2 a, 53. 1. 4 a, 54. 1 b, 7. 27. 3 b.

ā, *a*: 31. 13. 3 b, 31. 18. 2 b, 33. 7. 1 a, 44. 14. 5 b, 49. 1. 3 b.

añtar 49. 3. 4 b.

apō 32. 9. 2 a.

aibī 31. 13. 3 b.

uz 33. 12. 1 a, 46. 12. 2 a.

rž 48. 9. 3 a.

uī 32. 14. 1 b, 48. 7. 1 a.

nīš 44. 13. 2 b.

paiī 49. 11. 3 b, 48. 7. 1 a.

parē 34. 5. 3 a.

grū 33. 8. 1 a, 46. 3. 2 b, 46. 10. 5 b, 49. 6. 1 a.

maq 53. 5. 2 b.

vī 43. 12. 5 b.

hēm 31. 8. 2 b, 47. 3. 4 b.

nē 48. 6. 1 b.

C. Synizese.

Synizese liegt vor in folgenden fällen:

28. 10. 1: *mazdū* *ašem-kā*.

30. 4. 2: *jaθā-kā* *añhaθ*.

30. 7. 3: *jaθā* *ajañhā*.

32. 9. 3: *mazdū* *ašāi-kā*.

33. 1. 1: *jaθā* *āiš*.

27. 14: *uštā* *ahmāi*.

D. Der text ist nach ausweis des metrum's fehlerhaft an folgenden stellen:

28. 2. 2a. l. *mazdā*.
 6. 2b. l. *sraoṣem-kā* (?).
 7. 3b. zu str. *dabaišā*.
 12. 3a. zu str. *ēe*.
29. 1. 2b. zu str. *remō*.
 1. 3b. l. *aṣ mōi*.
 4. 3b. zu str. *nē*.
 7. 3b. zu str. *ēe*.
 11. 2b. zu str. *ā*.
 11. 3b. *ēhmā* 3 silb.; viell. *añhāmā*? cf. 34. 1. 3,
 43. 10. 3.
30. 2. 3b. zu str. *nē*.
 3. 3a. l. *ajās-kā* st. *ās-kā*.
 4. 1b. l. *dadāθē* st. *dazdē*.
 7. 1b. l. *voḥuvā*.
 8. 3b. l. *dēn* od. *dar* (= ai. *dhus*) st. *dadēn*.
31. 6. 2b. l. *amrtatātas-kā* st. *amrtātas-kā*.
 7. 3b. zu str. *ā*.
 9. 2b. l. *pañtānem* st. *pañtām*.
 10. 2b. l. *ṣṣēñghijem* (Roth) st. *ṣṣēñghī*.
 19. 1b. l. *aḥubijō* (Roth)?¹⁾, besser: *jē vīdvā*.
 19. 3b. l. *vañhuvā* (Roth) st. *vañhā*.
 21. 1b. l. *haurvatātō* st. *haurvatō*.
 22. 3a. b. l. *huvō m. ah. | vāz. tōi añh. āstiš*.
32. 1. 2a. s. +.
 5. 1a. l. *daibinaotā* nach K 9.
 5. 2b. s. —; l. *jae-kū daevā*?²⁾
 6. 1b. s. +; l. *jēzī tāiš aṣ*.

¹⁾ *bjō* ist sonst stets einsilbig.

²⁾ Vgl. Hübschmann, Avestast. 692.

32. 6. 2a. b. l. *h. mar. v. vah. ah. man.*
 6. 3b. 2 s.—; l. $\text{Ḫ}\beta\text{ahmī a}\text{ṣ}a\text{e-}k\bar{u}$?
 7. 2a. l. *gavijā*?
 16. 3b. zu str. *ēe*.
33. 2. 2b. s.—; l. *vañhāum = vañhāvem*?
 2. 3a. l. *vārāi ā*.
 3. 2b. l. *vīdajqs*?
 4. 2b. l. *vrzēnāḫ-kā*.
 8. 3a. l. *amrtās-kā* K 4, P 6.
 9. 2b. l. *baratū*.
 9. 3b. s.—; l. *hakāntē*, 4 silb.
 10. 1b. l. *jās-kā zī*.
 11. 1b. s.—, l. *hvō m—*?
 11. 3b. *ādā* 3 silb., cf. 12. 2b; *ādajū*?
 12. 2b. *ādāi* 3 silb., cf. 11. 3b; *ādajūi*?
 12. 3b. l. *voḥuvā*.
 13. 1b. s.—; *abiqrā* 4 silb.
 14. 2b. l. *mazdāi*.
34. 1. 1b. l. *jā-kā*.
 1. 3b. *ēhmā* 3 silb., cf. 29. 11. 3.
 3. 2b. *voḥuvā*.
 4. 1a. l. *āḫrēm*, cf. j. 9. 1.
 7. 2a. l. *suvēñ-kīḫ* K 4, 9.
 8. 1a. zu str. *nā*.
 8. 1b. „ „ *as*.
 8. 2a. „ „ *as*.
 11. 2b. l. *vaχstā* nach V, S.
 11. 3b. zu str. *ā*.
 14. 3a. „ „ *hu*.
 15. 2b. s.—.
43. 4. 2b. l. *tuvem*.
 8. 4b. l. *vasē*, cf. var.

43. 10. 3 b. *ēhmā* 3 silb., cf. 29. 11. 3.
 11. 3 b. l. *dīdahijē*?
 12. 3 a. l. *irai'djāi*.
 14. 4 a. l. *irai'djāi*.
44. 4. 4 a. l. *kas-nā*.
 12. 2 b. l. *prsā kē*.
 17. 2 b. l. *karā*.
 17. 3 a. l. *āstīm*.
45. 9. 2 a. zu str. *nē*.
46. 1. 3 b. s.—; *hēkū* 3 silb.
 4. 3 a. cf. var.; z. l. *duždabā*.
 15. 4 a. s.—.
 15. es fehlt eine zeile.
 17. 1 b. s.—.
 17. 2 b. *dē* zu str.
47. 2. 2 b. zu str. *ēe*.
 4. 2. l. *mazdā* nach K 5.
48. 1. 2 a. s. +.
 5. 1 a. b. cf. Roth, Z. D. M. G. XXV.
 2 a. b. l. *ś. škj. vañhvijā ar*.
 3 a. l. *mašāi* od. *martāi*.
 4 a. l. *vrzjā*.
 6. 3 a. zu str. *aθ*.
 4 a. b. l. *añh. z. ah. poʻrv*.
 7. 1. a. b. l. *paʻiti-rēmēm sjoðvem nū aēšmō djaṭām*.
49. 9. 4 b. zu str. *dē*.
50. 7. 1 b. l. *aʻrvatō* (Roth).
 11. 2 b. l. *tavānū-kā*?
51. 11. 1 a. l. *kē vā*.
 12. 1 b. l. *zimō* nach K 6, P 6.
 18. 1 a. zu str. *dē*.
 18. 2 a. l. *vrñtē* nach K 4, P 6.

53. 1. 4 a. zu str. *kā*.
 2. 1 a. zu str. *kā*.
 3. 3 a. zu str. *paⁱ 9j*.
 3. 4 a. l. *aḡ hēm*.
 4. 1 a. zu str. *zi vī*.
 6.¹⁾ 2 a. s. +.
     3 a. zu str. *ā*.
     5 a. zu str. *dē*.
 7. 3 a. zu str. *kā — kā*.
 8. 3 a. zu str. *χrōerām-kā* nach K 4.
 9. 2 a. „ „ *dē*.
54. 1 e. l. *jāsā aṣīm aṣahjā*.
 7. 27. 2 a. b. l. *m. v. ah*.

¹⁾ Str. 6 ist überhaupt unregelmäßig gebaut.

Anm. Vorstehendes bezieht sich lediglich auf die zählung der silben. Es ist jedoch nicht warscheinlich, dass das gleichmasz der silben allein die prosodie der hymnen ausmachte. Wir werden zunächst an einen regelmässigen wechsel von längen und kürzen denken; derselbe fehlt den *gāḡā*'s vollkommen. Auch ein regelmässiger durch den akzent bedingter wechsel von hebung und senkung lässt sich nicht nachweisen. Dagegen scheint, wie eine gleichzal von silben, so auch eine gleichzal von akzenten erfordermiss des metrum gewesen zu sein. Es hat sich mir als warscheinlich herausgestellt, dass für die 16silbige zeile 5 (2 + 3), die 11silbige 3 (1 + 2), die 14silbige 4 (2 + 2), die 12silbige 3 (2 + 1), die 19silbige 5 (2 + 2 + 1), endlich für die 8silbige 3 (1 + 2) hauptakzente norm gewesen. Als beispiele mögen dienen: J. 33. 1 — 3, 45. 1, 51. 9.

jáθā āiṣ iθā vārṣa'tē
     jā dā'tā āñheuṣ pōurvījehjā
 ratuṣ škjaoθnā rāziṣtā
     drugvatāe-kā jjaθ-kā aṣaonē
 je'hjā hē'm jāsa'tē
     miθā'-kā jā'-kā hōi ā rzvā'
 aθ jē ākēm drugvā'tē
     vākañhā vā áθ vā mánañhā
 zástōibjā vā vārṣa'tē
     vāñhāvem vā mō'iθa'tē ā'stīm
 tōi vā'rāi ā rā'dēnti
     āhurahjā záoṣē mázdāñhō
 jē aṣāunē' váhiṣtō
     hvāētū vā áθ vā vrzēnījo
 á'rjamā vā áhurā
     vī'dajas vā θβáχṣañhā gavó'i
 aθ hvó' aṣáhjā añhaθ
     vāñhavas-kā vā'strē mánañhō.

aθ θra-váχṣjā nū gn'ṣodvem nū sráotā
 jaē-kā ásnāθ jaē-kā đúrāθ iṣaθā
 nū īm vī'spā kíθrē' zī mazdá'ñhō zdvem
 nōiθ dbitījem đúṣṣastiṣ áhūm mraṣjāθ
 ákā-varnā drugvā'-lizvā ā'vartō

jām χṣnū'tem rā'nōibjā dā
     θβā āθrā' suzrā' mazdā
 ájañhā χṣustā' a'ibī
     ahvā'hū daχštém dāvōi
 rāṣájañhē drugvāñtem
     savájō aṣavānem.

II. ABSCHNITT.

Die texte der gāθa's und gebete, rekonstruirt
gemäsz der silbenzählung.

Vokale und diphthonge, welche zweisilbig zu lesen, sind durch ein komma vor denselben ausgezeichnet. Abweichungen vom W.'schen text sind, sofern sie nicht, als durch das metrum gebotene, bereits oben aufgeführt sind, besonders angegeben. Kursivdruck bezeichnet metrisch fehlerhafte stellen.

A. Die gāθā's.

I. Gāθā ahunava'tī.

J. 28.

- 2 ahjā jāsā nemañhā
ustāna-zastō raq θarahjā
manjeuš mazdā pōrvijem
speñtahjā ašā vīspeñg škjaoθna
vañheuš χratūm manañhō
jā χsnuvīšā geuš-kā uruvānem
- 3 jē vā mazdā ahurā
pa'ri-ǵasai vohū manañhā
ma'bjō dāvōi ahuvā
astvatas-kā hjaθ-kā manañhō
ājaptā ašāθ hakā
jaiš rapeñtō da'dīθ huvā θrē²⁾
- 4 jē vā aša nǵjanī
manas-kā vohū apōrvijem
mazd,ām-kā ahurem
jae'bjō χšaθrem-kā aγzaonvaunem
varda'ti ārama'tiš
a mōi raqθrai zavēng ǵasatā

1) So K 5. etc.; W. °ē.

- 5 jē uruvānem mēñ ga'rīm
 vohū dadē haθrā manañhā
 ašiš- kâ škjaoθananām
 viduš mazd,â ahurahjā
 javaθ isāi tavā- kâ
 avaθ χsāi ā išē ašahjā
- 6 ašā kaθ θβā darsānī
 manas- kâ vohū vaēdemanō
 gatuvem- kâ ahurāi
 sevištāi sraošem- kâ mazd,āi
 anā maθrā mazištem
 vāvarōima'dī χraθstrā- hizvā¹⁾
- 7 vohū ga'dī manañhā
 dā'di ašā- d,â dargājū
 ršvāiš tū uχōāiš mazdā
 zaraθuštrāi aogōñhvaθ raϑnō
 ahma'bjā- kâ ahurā
 jā dbišvatō taurvaj,āmā
- 8 dā'dī ašā tām ašīm
 vañh,ēuš ājaptā manañhō
 dā'dī tū ārama'tī
 višta- aspāi aēšem ma'bjā- kâ
 dās- tū mazdā χšajā- kâ
 jā vē maθrā srevaçmā radā
- 9 valištem θβā vahištā
 jēm ašā vahištā hazaošem
 ahurem jāsā vāunuš
 narōi ϑraša- uštrāi ma'bjā- kâ
 jaē'bjas- kâ īθ rāñhāñhōi
 višpāi javē vañhēuš manañhō

¹⁾ W. getr., cf. 34. 5. 3.

- 10 anāiš vā nōiθ ahurā
 mazdā ašem-kā jānāiš zarnaēmā
 manas-kā hjaθ vahištem
 jōi ve joiθmā dasemē stutaṃ
 južem zevīštijānhō
 īšō¹⁾ χšaθiem-kā savañh,ām
- 11 aθ jeṅg ašaθ-kā vōistā
 vañh,ēuš-kā dāθeṅg manañhō
 rθβeṅg mazda ahurā
 aϑ'bjō prnā āpanāiš kāmecm
 aθ vē χšma'bjā asūnā
 vaϑdā hvarθja va'ñtija srava
- 12 jē aiš ašem nipañhe
 manas-kā vohū javaϑtā'te
 tuvēm mazda ahurā
 ϑrō mā sišā θβahmāθ vaokañhe
 manjēuš ha'kā θβa añbā
 jaiš a añhuš pōurvijō bavaθ.

J. 29.

- 1 χšma'bjā gēuš uruvā gržda
 kahmai mā θβarždvem kē ma tašaθ
 ā mā aϑšmō hazas-kā
 ā hišāhja²⁾ darš-kā taviš-kā
 nōiθ mōi vāsta χšmaθ aujō
 aθ mōi sasta vohū vāstrija
- 2 adā tašā gēuš prsaθ
 ašem kaθa tōi gavōi ratuš
 hjaθ hiu dātā χšajañtō
 hadā vāstrā gaodājō θβaxšō

¹⁾ W. aϑšō.

²⁾ V. S.; W. āhušujā.

- kēm hōi uštā ahurem¹⁾
 jē drugvodbīš²⁾ aēšmem vādājōiθ
- 3 ahmāi ašā nōiθ sargā
 advaešō gavōi pa'ti-mravaθ
 avaešām nōiθ vīdvē
 jā šava'tē ādreñg ršvānhō
 hātām huvō aogīštō
 jahmāi zavēñg gīmā krduša
- 4 mazdā sahvār³⁾ ma'rištō
 jā zī vāvzōi pa'rikiθiθ
 daēvāiš-kā mašijāiš-kā
 jā-kā varša'tē aipikiθiθ
 hvō vīkirō ahurō
 aθā aňhaθ jaθā hvō vasaθ
- 5 aθ vā ustanāiš ahvā
 zastāiš θrīnemnā⁴⁾ ahurāi ā
 mē uruvā gēuš-kā azjā
 jjaθ mazdām dva'dī θrasābjō
 nōiθ ržgijōi θragjā'tiš
 nōiθ θšujañtē drugvasū pa'rī
- 6 aθ ēvaokāθ⁵⁾ ahurō
 mazdā vīdvā vaθuš vjanajā
 nōiθ aēvā ahū vistō
 naēdā ratuš ašāθ-kīθ hakā
 aθ zī θβā θšujañtaē-kā
 vāstrijai-kā θβorštā tatašā
- 7 tēm āzūtōiš ahurō
 maθremi tašaθ ašā hazaošō

1) W. uštā - ahurem.

2) W. dregv^o und so überall.

3) K 4, P 6, W. sahvār.

4) K 6, W. θrīnemnā.

5) W. ē. vaok^o.

- mazdā gavōi χšvīdem-kā
     hvō urušaē'bjō speñtō sāsniḡā
 kas-te vohū manañhā
     jē ī dājāθ ā v ā ¹⁾) martaē'bjō
 8 ajem mōi idā vistō
     jē nē aēvō sāsnaḡā gūšata
 zaraθuštrō spitamō
     hvō nē mazdā vaštī ašai-kā
 karkarθrā srāvajañhē
     hjaθ hōi hudemem djāi vaχōrahjā
 9 aθkā gēuš uruvā raostā
     jē anaēšem χšānmēnē radem
 vākim nrš asūrahjā
     jēm ā vasmī ī šā-χšaθrijem ²⁾)
 kada javā hvō añhaθ
     jē hōi dadaθ zastavaθ avō
 10 jūžem aē'bjō ahurā
     aogō datā ašā χšaθrem-kā
 avaθ vohū manañhā
     jā hušitiš rāmaḡ-kā dāθ
 azem-kīθ ahjā mazdā
     tuvāḡm mēñhī pōrvijem vaēdem
 11 kuda ašem vohu-kā
     manō χšaθrem-kā aθ mā maša
 južem mazdā ḡrāχšnene
     mazōi magāi pa'ti zanata
 ahurō ni nā avar
     añhamā rātōiš jūšmavatāḡm.

¹⁾ W. ā vā; so Roth.

²⁾ Nach P 6, W. θrem. Cf. J. 9. 22.

J. 30.

- 1 aθ tā vaχšjā išeñtō
     jā mazdā θβā¹⁾ hjaθ-kīθ vīdušē
 stāvata-kā ahurāi
     ješnijā-kā vañhēuš manañhō
 humazdrā ašā jēkā
     jā raokēbiš darsatā urvazā
- 2 sraotā gaošaiš vahištā
     ā-vaēnatā²⁾ sūkā manañhā
 ā varnā vikiθahjā
     narēm narem hvaḥjāi tanuvē
 parā mazē j,āñhō
     ahmāi sazđjāi baodañtō pa'ti
- 3 aθ tā mañjū pōurvijē
     jā jēmā hvaona asruvātem
 manahī vakahī-kā
     škjaoθnōi hī vahijō akem-kā
 ajās-kā hud,āñhō
     rš-višjātā³⁾ nōiθ dužd,āñhō
- 4 aθkā hjaθ tā hēm mañjū
     gasaētem pōurvijem dadātē
 gajem-kā ađja'tim-kā
     jaθā-kā añhaθ apemem añhuš
 akištō drugvat,ām
     aθ ašaonē vahištem manō
- 5 ajā mañjuvā vartā
     jē drugvā akištā-vrzižō
 ašem mañjuš spēništō
     jē χraoždištēng asēnō vastē

1) So K11 etc., W. mazdāθā.

2) W. avaēn°.

3) W. getr.; ebenso 6.

- jaē-kā χšnaošen ahurem
 ha¹θjaiš škjaoθnāiš φravarθ mazd,ān
 6 aja nōiθ rš-višjātā
 daēvā-kīnā jjaθ iš ā-dbaomā
 prsmanēng upā-ǵasaθ
 jjaθ vrnatā akīstem maui
 aθ aēšmem hēn-dvareñtā
 jā bānajan ahūm martanō
 7 ahmāi-kā χšaθrā ǵasaθ
 manañhā vohuvā ašā-kā
 aθ kehrpem utajū¹tiš
 daḏ,āθ ārama¹tiš aṇmā
 aeš,ām tōi ā añhaθ
 jaθra-ajañhā ādanāiš pōurvō
 8 aθkā jadā aeš,ām
 kaēnā ǵama¹ti aēnañh,ām
 aθ mazdā ta¹bjō χšaθrem
 vohū manañhā vōivīdā¹te
 aē¹bjō sasti ahurā
 jōi ašāi¹) dar zastajō drugem
 9 aθkā tōi vajem hjamā
 jōi im φrašēm krnaven ahūm
 mazdās-kā ahurāñhō
 āmjastra baranā ašā-kā
 hjaθ ha¹θra-manā²) bavaθ
 jaθrā kistiš añhaθ m,aeθā
 10 adā zī avā drugō
 bava¹tī skeñdō spajaθralja
 aθ asištā jaogañte
 ā hušitōiš vañheuš manañhō

1) So K5, 1.

2) W. getr.

- mazd,â ašahjā-kā
 jōi zazeūtē vañhā sravahī
 11 jjaθ tā urvātā sašaθā
 jā mazdā dadāθ mašijāñhō
 huvitī-kā ēnitī
 jjaθ-kā dargēm drugvodbjō rašō
 sava-kā ašavabjō
 aθ a'pī tāiš anha'tī uštā.

J. 31.

- 1 tā vē urvātā mareñtō
 aguštā vakā sēñhāmahī
 aē'bjō jōi urvātāiš drūgō
 ašahjā gaēθā vī- marñka'tē
 aθkā aē'bjō vahištā
 jōi zarzd,â anhen mazd,âi
 2 jezi āiš noiθ uruvānē
 advā a'bhī-drštā vahijā
 aθ vā vīspēñg ā-ijōi
 jaθā ratūm ahurō vaēdā
 mazdā ajā ašajā
 jā ašāθ hakā gūvāmahī
 3 jām dā ma'ñjū aθrā-kā
 ašā-kā kōiš rāñōibjā χšnūtem
 jjaθ urvatem k a z d o ñ h v a d b j o 1)
 taθ nē mazdā vīdvanōi vaokā
 hizuvā θβahjā āñhō
 jā gūvañtō vīspēñg vārajā 2)
 4 jadā ašem zevijem
 anhen mazdās-kā ahurāñhō

1) W. °oñghv°; so K 4.

2) W. vāur°; so K 4.

- aši-kā ārama'tī
 vahištā iṣasā manañhā
 ma'bjō χšaθrem a o g o n h v a θ¹⁾
 jēhjā vardā vanaemā drugem
- 5 taθ mōi vīkidjai vaokā
 jjaθ mōi ašā datā vahijō
 vīdvē vohū manañhā
 mēñ-kā da'djai jēhjā mā ršiš
 tā-kīθ mazdā ahurā
 jā nōiθ va añhaθ añha'tī vā
- 6 ahmāi añhaθ vahištem
 jē mōi vīdvā v a v a k ā θ²⁾ ha'θjem
 maθrem jim ha'rvatātō
 ašahjā amrtatātas-kā
 mazd,ai avaθ χšaθrem
 jjaθ hōi vohū vaχšaθ manañhā
- 7 jas-tā mañtā po'rvijō
 raokebiš rōiθuven huvāθrā
 hvō χraθβa dāmiš ašem
 jā darajaθ vahištem manō
 tā mazdā ma'ñjū uχšjō
 jē nūrem-kīθ ahurā hāmō
- 8 aθ θβā mēñhī³⁾ po'rvijem
 mazdā jazuvem stōi manañhā
 vañhēuš ptarēm manañhō
 jjaθ tuvā hēm kašma'nī grabem
 ha'θjem ašahjā dāmim
 añhēuš ahurem škjaoθanaešū
- 9 tuvōi as ārama'tiš
 tuvē ā geuš taša as χratuš⁴⁾

1) W. °oñghv°; so K 6.

2) W. °aθ; so K 4.

3) W. mēñhī.

4) W. as-χr°.

- ma¹njēuš¹) mazdā ahurā
     hjaθ ahijāi dadā pañtānem
 vāstrijāθ vā ā-itē²)
     jē vā n,oiθ aūhaθ vāstrijō
 10 aθ hī ajā gra-vartā
     vāstrijem ahijāi øšujañtem
 ahurem ašavanem
     vañh,ēuš øšēñghijem³) manañhō
 nōiθ mazdā avāstrijō
     davaš-kīnā humartōiš baχštā
 11 hjaθ nē mazdā pōrvijem
     gaeθās-kā tašō d,aeñaos-kā
 θβā manañhā χratūs-kā
     jjaθ astvāñtem dadā uštanem
 jjaθ škjaoθnā-kā sēnghaš-kā
     jaθrā varnēñg vasā d,ā⁴tē⁴)
 12 aθrā vākem bara⁴tī
     miθahvakā vā ršvakā vā
 vīdvā vā evidvā vā
     ahjā zardā-kā⁵) manañhā-kā
 ānušhaš ārama⁴tīš
     ma⁴njū prsa⁴tē jaθrā maēθā
 13 jā ørasā āvišijā
     jā vā mazdā prsā⁴tē⁶) tajā
 jē vā kasēuš aeñañhō
     ā mazištām jama⁴tē būgem

1) W. øjuš; so K 5, Roth.

2) Die Roth'sche Konjektur aūtē ist unmöglich; itē müsste itajē gelesen werden.

3) W. øšēñghī; so Spgl., komm. II. 243 und Roth.

4) oder dājēitē, K 5 und Roth.

5) W. zardā; cf. Roth j. 31, p. 26.

6) W. aūtē; so K 4, 9.

- tā kašmēng θβisrā hārō
 a'bi ašā vaenahi vīspa
- 14 tā θβā prsā ahurā
 jā zī a-ae'ti gēnghati-kā
 jā išudō dadeñtē
 daθran,ām hakā ašaonō
 jās-kā mazdā drugvodbjō
 jaθa tā añhen heñkrta hjaθ
- 15 prsā avaθ ja ma'niš
 je drugvā'tē žšaθrem hunā'ti
 duš-škjaoθanai ahurā
 jē nōiθ gējōtūm banar vīnasti
 vāstrijehja aenañhō
 pasēuš vīrāθ-kā ādrugjañtō
- 16 prsā avaθ jaθā hvō
 je hudānuš dmanahjā žšaθrem
 šoiθrahjā va dahjēuš vā
 aša-φradaθai asprzatā
 θβāvāš mazdā ahurā
 jaθa hvō añhaθ ja-škjaoθnas-kā¹⁾
- 17 katarēm ašava vā
 drugva vā vrvva'tē mazijō
 vīdva vīdušē mraotu
 ma evidvā a'pi-dbavajaθ
 zdī nē mazdā ahurā
 vañh,ēuš φradazštā manañhō
- 18 ma kiš aθ ve drugvatō
 maθarāš-kā guštā sāsnaš-kā
 a zī²⁾ dmanem vīsem va
 šoiθrem vā dahjuvem vā d,āθ

¹⁾ W. getrennt; so Roth.

²⁾ W. aži.

- dušitā-kā markae-kā
 adā iš sāzduvem sua¹θišā
- 19 guštā jē mañtā ašem
 ahubiš jē vīdvā ahurā
 ržuxθā - vakāñh,ā¹)
 χšajamanō hizuvō - vasō
 θβā āθrā suxrā mazdā
 vañhuvā vīdatā rāñajā
- 20 jē dājā θ²) ašavanem
 divamnem hōi aparem χšajō
 dargēm ājū temañhō
 dušhvarθem avaētās vakō
 tēm vā³) ahūm drugvañtō
 škjaoθanāiš hvāiš daenā naešaθ
- 21 mazdā dadāθ ahurō
 haurvatātō amrtātas-kā
 būrōiš ā ašahjā-kā
 huvā-pa¹θjāθ χšaθrahjā sarō
 vañheuš vazdvar manañhō
 jē hōi mahjū škjaoθnāiš-kā urvaθō
- 22 kíθrā ī hud,āñhē
 jaθanā vaēdemnai manañhā
 vohū hvō χšaθrā ašem
 vakāñhā škjaoθanā-kā haptī
 huyō mazdā ahurā
 vazištō tōi añha⁴tī āstiš.⁴)

1) Cf. K 9; W. 0ai v^o.

2) So K 6, K 11, P 6, Roth; W. ājāθ.

3) So Roth, W. vā.

4) W. astiš.

J. 32.

- 1 ahjā-kā hvaçtēuš jāsaθ
 ahja vrzēnem maθ a'rjamnā
ahjā daçvā mahmī manōi
 ahurahjā 'rvāzma mazdā
 θβōi dūtānhō ānhāmā
 tēng dārajō jōi vā dbišēntī
- 2 aϑbjō mazdā ahurō
 sāremanō vohū manañhā
 χšaθrāθ hakā pa'ti-mraoθ
 ašā hušhaxā huvēnvātā
 speñtām vē ārama'tim
 vañhvim varma'dē ha nē añhaθ
- 3 aθ jūš daçvā vīspāñhō
 ak,āθ manañhō stā kíθrem
 jas-kā vā maš jaza'tē
 drūgas-kā pa'rimat,ōiš-kā
 škjaomam a'bi dbitānā
 jāiš asrūdven bumjā hapta'θē
- 4 jāθ jūš-kā ϕrā-mīmaθā
 jā mašijā akīštā dañtō
 vaçšēntē daçvō-zuštā
 vañh,ēuš siždjamnā manañhō
 mazd,ā aburahjā
 χratēuš nasjañtō ašāaθ-kā
- 5 tā dbinaotā mašijem
 buğjātōiš amrtatātas-kā
 jjaθ vā aka manañhā
 ja ϕ-kā daçvā¹⁾ akas-kā ma'njuš
 akā škjaoθnem manañhā
 jā ϕra-kinas drugvañtem χšajō

---

¹⁾ ?, W. jēng daçvēng ak^o.

- 6 pōuru-aenā ēnāχštā
     jāiš srāvaje'tē jezi tāiš aθ
 hātā vahištā vōistā
     marānē ahurā manaūhā
 θβahmī vī mazdā χšaθrōi
     θβahmī ašae-kā sēūghō vī-dām
- 7 aeš,ām aenaūh,ām
     naekīθ vīdvā āgōi hādrōjā
 jā gavijā sēnghaitē
     jāiš srāvī huvaenā ajaūhā
 jaēš,ām tū ahurā
     ⁱriχtem¹⁾ mazdā vaedištō ahī
- 8 aeš,ām aenaūh,ām
     vīvāūhušo srāvī jimas-kīθ
 jē mašijēng kiχšnušō
     ahmākēng gāuš bagā hvāremnō
 aeš,ām-kīθ ā ahmī
     θβahmī mazdā vīkiθōi a'pī
- 9 dušsastiš sravā mrūdaθ
     hvō g'jateuš sēnhanāiš χratuven
 apō mā ištīš jaūtā
     brχdām hā'tīm vaūhēuš manaūhō
 tā uχdā manjēuš mahjā
     mazdā ašai-kā jūšma'bjā grzē
- 10 hvō mā nā²⁾ sravā mrūdaθ
     jē akīštem vaenaūhē aogdā
 gām ašibjā huvar-kā
     jas-kā dāθēūng drugvatō dadāθ
 jas-kā vāstrā vīvāpaθ
     jas-kā vadar vōiždaθ ašāunē

¹⁾ So K 4, K 6; W. *ereχtem*, cf. 44. 2. 4.

²⁾ W. *mānā*.

- 11 taę kīṭ mā mrñden¹⁾ ġjōtūm
 jōi drugvatō mazbiš kīkōiṭarš²⁾
 añhēuš-kā añhuvas-kā
 apajē'tī raeṣnañhō vaędem
 jōi vahištāṭ aṣaonō
 mazdā rārešj,ān manañhō
- 12 jā rāñhajan sravañhā
 valištāṭ škjaoṭanāṭ martanō
 ae'bjō mazdā akā mraoṭ
 jōi gēuš mrñden ṛvaṣš-uxti ġjōtūm
 jaiš grēhmā aṣāṭ vartā
 karpā ṣṣaṭrem-kā iṣṣnām drugēm
- 13 jā ṣṣaṭrā grēhmō hiṣṣaṭ
 akīštahjā dmanē manañhō
 añhēuš marṣtārō ahjā
 jaę-kā mazdā ġīgrzaṭ³⁾ kamē
 ṭṭahjā maṭrānō dūtēm
 jē ī p,āṭ darsāṭ aṣahjā
- 14 ahjā grēhmō ā hōi ṭṭōi⁴⁾
 nī kāvajās-kīṭ ṣṣratuš dadaṭ
 varkā hikā ṭra-divā
 hjāṭ viṣeñtā drugvañtem avō
 hjaṭ-kā gāuš ġidjāi⁵⁾ mravi⁶⁾
 jē dūraoṣem saokajaṭ avō
- 15 avāiš ā vē mināsā
 jā karpōtās-kā kevitās-kā
 avāiš a'pī jēng da'ñtī
 nōiṭ ġjatēuš ṣṣajamanēng vaso

1) Oder °dān, K 11, K 4; cf. gramm. § 4 anm. 2.

2) W. kīkōitereš, Sp. kīkōitarš.

3) So K 5, K 6; W. ġē. g°.

4) W. ṭṭō, cf. var.

5) Oder ġaidjāi, Spgl.

6) So Sp.; W. mraoi.

- tōi ābjā ba'raj,āntē
 vañh,ēuš ā dmānē manañhō
 16 hamēm taθ vahištā-kīθ
 jē ušruvē sjaskīθ dahmahjā
 χšajaš mazdā ahurā
 jēhjā mā ā¹θiš-kīθ dv,aēθā
 jjaθ aēnañhē drugvatō
 ā n,ū išijeñg añhajā.

J. 33.

- 1 jaθā_āiš iθā varša'tē
 jā dātā añhēuš pōurvijēhjā
 ratūš škjaoθnā razištā
 drugvataē-kā jjaθ-kā ašaonē
 jēhjā-kā hēm-jāsa'tē
 miθā-kā¹) jā-kā hōi ā rzvā
 2 aθ jē akem drugvā'tē
 vakañhā vā aθ vā manañhā
 zastōibjā vā varša'tē
 vañhāyem vā kōiθa'tē āstīm²)
 tōi vārāi ā radeñtī
 ahurahjā zaošē mazd,ā
 3 jē ašāunē vahištō
 hvaētū vā aθ vā vrzēnijō
 a'rjamnā vā ahurā
 vī-dajaš vā θβaxšañhā gavōi
 aθ hvō ašahjā añhaθ
 vañh,ēuš-kā vāstrē manañhō

---

1) W. miθahjā.

2) W. astīm.

- 4 jē θ/aθ mazdā asruštīm
 akem-kā manō jazāi apā
 hvaētēuš-kā tarama'tīm
 vrzēnāθ-kā nazdištām drugēm
 a'rjammās-kā nadeñtō
 ġēuš-kā vastraθ akištem mañtūm
- 5 jas-tē vīspē-mazištem
 sraošem zuvajā avañhānē
 apanō dargō-ġjā'tīm
 ā χšaθrem vañh,ēuš manañhō
 ašaθ ā rzūs paθō
 jaešū mazdā ahurō šae'ti
- 6 jē zaotā aša rzuš
 hvō manjeuš ā vahištaθ kaja
 ahmāθ avā manañhā
 jō vrzje'djāi 1) mañtā vāstrijā
 tā toi izjā ahurā
 mazdā darštōiš-kā hemparštōiš-kā
- 7 ā mā idvem vahištā
 ā hvaēθjā-kā mazdā daršaθ-kā
 aša vohū manañhā
 jā sruvē para magavanō
 āviš nā añtar heñtu
 nemahva'tiš kíθrā rātajō
- 8 θrō mōi vōizduvem arθā
 tā jā vohū šavāi manañhā
 jasnem mazdā χšmāvatō
 aθ vā aša staomija vakā
 datā vē amrtās-kā
 utaju'ti ha'rvatā draonō

1) So K 4; W. vrzidjāi, cf. 43. 11. 5.

- 9 aθ tōi mazdā tēm ma'njūm
 aša-uχšjañtā sardijajā
 huvāθrā maçθā majā
 vahištā baratū manañhā
 ajā arōi hā-krnem
 jajā hak,āñtē uruvānō
- 10 vīspā stōi hugītajō
 jās-kā zī āñhar jās-kā heñtī
 jās-kā mazdā bavañtī
 θβahmī hiš zaošç ā-baχšçhvā
 vohū uχšjā manañhā
 χšaθrā aša-kā uštā tanūm
- 11 jē sevištō ahurō
 hvō mazdās-kā ārama'tiš-kā
 ašem-kā θrādaθ-gaçθem
 manas-kā vohū χšaθarem-kā
 sraotā mōi marždātā mōi
 ādajāi kahijāi-kīθ pa'tī
- 12 us mōi āršvā ahurā
 ārama'tī tevīšim dasyā
 spēmīštā ma'njū mazdā
 vañhuvijā zavō-ādaja
 aša hazō omavaθ
 vohuvā manañhā φsratuvem
- 13 raçθrāi vouru-kašānē
dōištī mōi jā vē abiçrā
 tā χšaθrahjā ahurā
 jā vañh,ēuš ašiš manañhō
 φrō speñtā ārama'tē
 aša daenā φra-daχšajā
- 14 aθ rātām zaraθuštō
 tanuvas-kīθ hvañjā uštanem

dada¹ti paurvatatem
 manaūhas-kā vañheuš mazd,āi¹)
 škjaoθnahjā aša ja-kā
 uχðahja-kā sraošem χšaθrem-kā.

¹) So K 6 etc.; W. mazdā.

J. 34.

- 1 jā škjaoθna jā vakañha
 ja-kā jasnā amrtatātem
 ašem-kā taē¹bjō dāñhā
 mazdā χšaθrem-kā haurvatātō
 aeš,am tōi ahurā
 añhāmā po¹rutemāiš daste
- 2 aθkā ī tōi manañhā
 ma¹njēuš-kā vañheuš vispa datā
 speñtahjā-kā nrš škjaoθnā
 jēhja uruvā aša hakaite
 pa¹ri¹) gaēθē χšmāvatō
 vahmē mazda garoibiš stutaṃ
- 3 aθ tōi mjazdem ahurā
 nemañhā ašai-kā d,āmā
 gaēθā vispā ā χšaθrōi
 jā vohuvā θraoštā mauanhā
 arōi zi hud,āñhō
 vīspaiš mazdā χšmāvasu savō
- 4 aθ tōi aθrēm ahurā
 aogōñhvañtem aša usmahī

¹) So K 4, 6; W. paire.

- asištem ēmavañtem
 stōi - rapeñtem kíθrā - avañhem
 aθ mazdā dbišijañtē
 zastā - ištāiš drštā - aēnañhem ¹⁾
- 5 kaθ vē χšaθrem-kā ištīš
 škjaoθnāiš mazdā jaθā vā haχmī ²⁾
 ašā vohū manañhā
 θrajōidijai drigūm jūšmakem
 parē vā vīspaiš vaoχmā
 daēvaiš-kā χraθstrā - mašijāiš-kā ¹⁾
- 6 jezi aθā stā ha'θjem
 mazdā ašā vohū manañhā
 aθ taθ mōi daχštem dātā
 ahjā añhēuš vīspā m, aēθā
 jaθā vā jazemnas-kā
 urvā'djā stavas ajēnī pa'tī
- 7 kuθrā tōi ardrā mazdā
 jōi vañhēuš vaēdemnā manañhō
 sēnghuš raēχnā suvēñ-kīθ
 sādara-kīθ kaχrajō ušrū
 naēkīm tēm anjēm jūšmaθ
 vaēdā ašā aθā mōi θrāzdvenī
- 8 tāiš zī škjaoθnāiš bajañtē ³⁾
 jaēšū pa'rī pō'rubjō iθjēgō
 jjaθ a o g j ā ⁴⁾ nā'dijāñhem
 θβahjā aštā mazdā urvātahjā
 jōi nōiθ ašem ma'njañtā
 aē'bjō dū'rē vohū asmanō

¹⁾ W. getr.

²⁾ So K 4; W. ahmi.

³⁾ So K 11; W. bijañtē.

⁴⁾ So K 4; W. aogā.

- 9 joi speñtam ārama'tim
 θβahja mazdā brχdāṃ vīdušō
 duš-škjaoθnā ava-zazaθ
 vañh,ēuš ēvisti manañhō
 ae'bjō maš ašā sjazdaθ
 javaθ ahmaθ aurunā χraφstrā
- 10 ahja vañhēuš manañhō
 škjaoθnā vaokaθ garbāṃ huχratuš
 speñtam-kā ārama'tim
 'dāmim vīdvā hiθāṃ ašahja
 tā-kā vīspā ahurā
 θβahmi mazdā χšaθrōi ā vjaθra
- 11 aθ tōi ubē haurvās-kā
 huvarθāi ā amrtatās-kā
 vañhēuš χraθβa¹⁾ manañhō
 ašā maθ ārama'tiš vazšta
 utaju'ti teviši
 taiš mazdā vīdvaēšāṃ θβoi ahi
- 12 kaθ tōi rāzar kaθ vaši
 kaθ va stutō kaθ va jasnahja
 srudjai mazdā φra-vaoka
 ja vē dajāθ ašiš rāšn,āṃ
 siša nā aša paθō
 vañh,ēuš hvaeθēng manañhō
- 13 tēm advānem aburā
 jēm mōi mraoš vañh,ēuš manañhō
 daēnā saošjañt,āṃ
 jā hū-krtā²⁾ ašāθ-kīθ urvāχšaθ
 hjaθ kvišta hud,ābjō
 miždem mazdā jehja tū darθrem³⁾

¹⁾ W. χšaθra; so K 5.

²⁾ W. getr.

³⁾ So K 6; W. daθrem.

- 14 taθ zī mazdā va'rijem
 astva'tē uštanāi d,atā
 vañhēuš škjaoθnā manañhō
 jōi zī gēuš vrzēnē azijā
 χšmākām kistim ahurā
 χratēuš ašā θrādō vrzēnā
- 15 mazdā aθ mōi valištā
 sravās-kā škjaoθanā-kā vaokā
 tā tu vohū manañhā
 ašā-kā iṣudem stūtō
 χšmākā χšaθrā ahurā
 θrašēm vasnā ha'θjēm dā ahūm.

II. *Gāθā uštava'tī.*

J. 43.

- 1 uštā abmāi jahmāi uštā kahmaikīθ
 vasē-χšajās mazdā dājaθ ahurō
 utajū'tī tevišim gaθ tōi vasmī
 ašem drdjāi taθ mōi dā ārama'tē
 rājō ašiš vañhēuš gajem manañhō
- 2 aθkā abmāi vīspan,ām vahištem
 huvāθrōjā nā huvāθrem da'dītā
 θβā kíki θβā spēništā ma'ñjū mazdā
 jā dā ašā vañhēuš mājā¹⁾ mauañhō
 vīspā ajar dargō-gjātōiš urvadañhā
- 3 aθ hvō vañhēuš vahjō nā a'bi gāmjāθ
 jē nā rzūš savañhō paθō sišōiθ
 ahjā añhēuš astvatō manañhas-kā
 ha'θjēng ā stiš jēng ā šae'ti ahurō
 ardrō θβāvaš huzēntuš spēntō mazda

¹⁾ So K 5, P 6; W. majā.

- 4 aθ θβā mēnghai tazmem-kā speñtem mazdā
 hjaθ tā zastā ja tuvem haφši avā
 jā dā ašiš drugvāte ašaunaφ-kā
 θβahja garma āθrō aša-aogānhō
 hjaθ mōi vañhēuš hazē gīmaθ manañhō
- 5 speñtem aθ θβā mazdā mēñhī¹⁾ ahurā
 jjaθ θβa añhēuš zaθōi darsem pōurvijem
 hjaθ dā škjaoθnā miždavan jā-kā uχdā
 akēm akāi vañhvīm ašim vañhavē
 θβa hunarā dāmōiš urvaesē apēmē
- 6 jahmi speñtā θβā ma'nju urvaesē gāsō
 mazdā χšaθra ahmi vohū manañhā
 jehja škjaoθnaiš gaēθā ašā φrādeñte
 aē'hjō ratuš sēngha'ti ārama'tiš
 θβahja χratēuš jēm naē-kīš dābajē'ti
- 7 speñtem aθ θβa mazdā mēñhī ahura
 hjaθ mā vohū pa'ri-gāsaθ manañhā
 prsaθ-kā mā kiš ahī kahjā ahī
 kaθā ajar daxšārā φrasjāi dišā
 a'hi θβahu gaēθāhū tanušū-kā²⁾
- 8 aθ hōi aogī zaraθuštrō pōurvijem
 ha'θjō dvaēša hjaθ isōjā drugvāte
 aθ ašaunē hijēm ragnō aogōñhvaθ
 hjaθ a buštis vasē-χšaθrahja daja³⁾
 javaθ ā θβa mazdā staomi uχja-kā
- 9 speñtem aθ θβā mazdā mēñhī ahurā
 hjaθ mā vohū pa'r-gāsaθ manañhā
 ahja φrasēm kahmai vivīdyē vaši
 aθ ā θβahmai āθrē ratām nemañhō
 ašahjā mā javaθ isai manajāi

¹⁾ W. hier und im folg. mēñhi; so K 5.

²⁾ W. oši-kā.

³⁾ So K 5; W. djāi.

- 10 aθ tū mōi dāiš ašem jjaθ mā zaozaomī
 ārama'tī hakīmanō īθ ārem
 prsā-kā nā jā tōi aṅhāmā parštā
 parštem zī θβā jaθnā taθ ēmavañtem
 jjaθ θβā χšajaš aešem djaθ ēmavañtem
- 11 speñtem aθ θβā mazdā mēñhī ahurā
 jjaθ mā vohū pa'ri-ǵasaθ manañhā
 jjaθ χšmā uχdāiš didahijē po'rvijem
 sādṛā mōi sas mašijačšū zarzdā'tiš
 taθ vrzjē¹⁾ djāi¹⁾ hjaθ mōi mraotā vahištem
- 12 jjaθ-kā mōi mraoš ašem ǵasō φraχšnecē
 aθ tū mōi noiθ asruštā pa'ri-aoyžā
 uz-ira'djāi parā hjaθ mōi ā-ǵimaθ
 sraošō aši mažārajā hakīmnō
 jā v¹²⁾ aštš rānōibjā³⁾ savōi dājāθ
- 13 speñtem aθ θβā mazdā mēñhī po'rvijem
 jjaθ mā vohū pa'ri-ǵasaθ manañhā
 arθā vōiždjāi kāmahjā tēm mōi dātā
 dargahjā jāuš jēm vā naēkiš dārštā'tē
 va'rijā stōiš jā θβahmi χšaθrōi vāki
- 14 hjaθ nā φrijā vaēdemnō isvā da'diθ
 ma'bjō mazdā tavā raφnō φrāχšnecem
 jjaθ θβā χšaθrā ašāθ hakā φra-aštā
 uz-ira'djāi azem sardnā sēñbahjā
 maθ tāiš vīspaiš jāi tōi maθrā mareñte
- 15 speñtem aθ θβā mazdā mēñhī ahurā
 jjaθ mā vohū pa'ri-ǵasaθ manañhā
 daχšaθ ušjā tūšnā-ma'tiš vahištā
 noiθ nā po'rusš drugvatō hjāθ kīχšnušō
 aθ tōi vīspēng aṅgrēng ašāunō a-dar

¹⁾ So K 4; vrzidjāi, cf. 33. 6. 2.

²⁾ W. vē.

³⁾ So K 4; W. rānōibjō.

- 16 aθ ahurā hvō ma'njnm zaraθuštrō
vrūtē mazda jēs-te kíškā speništō
astvaθ ašem hjaθ uštānā aogōūhvaθ
huvēng-darsōi χšaθroi hjaθ arama'tiš
ašim škjaoθnais vohu da'diθ manañhā.

J. 44.

- 1 taθ θβa prsā rš mōi vaokā ahurā
nemañhō ā jaθā nemē χsmāvatō
mazdā φrijai θβāvās sahjaθ mava'tē
aθ nē ašā φrijai dazdjai hākrnā
jaθā nē ā vohū gīmaθ manañhā
- 2 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
kaθa añhēuš vahištaliā pōurvijem
kaθē sūdjai jē ī pa'ti-iš,āθ
hvō zī ašā speñtā 'riχtem¹⁾ vīspōibjō
harō ma'njuš ahūbīs urvatō mazdā
- 3 taθ θβa prsā rš mōi vaokā ahurā
kas-nā zaθā pta ašahja pōurvijō
kas-nā huvēng starēm-kā daθ advanem
ké ja m,ā uχšjē'ti nḡsa'ti θβaθ
ta-kīθ mazdā vasmī anjā-kā vīdvē
- 4 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
kas-nā drtā zam-kā adē nabās-kā²⁾
avapastōiš ké apō urvarās-kā
kas-nā vātaiš dvānma¹⁾hjas-kā ja oχt³⁾ āsū
kas-na vañhēuš mazda dāmiš manañhō

---

¹⁾ K 6, P 6; W. e^{re}χtem, cf. 32. 7. 3.

²⁾ So K 5; W. adēnab^o.

³⁾ ? W. jaog^e θ.

- 5 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
 kē hvaapā raokās-kā dāθ temās-kā
 kē hvaapā hvaϕnem-kā dāθ zaemā-kā
 kē jā ušā arēm-piθβā χšapā-kā
 jā manōθrīš kazoñhvañtem arθahjā
- 6 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
 jā ϕra-vaxšjā jezi tā aθā ha'θjā
 ašem škjaoθnāiš dbaza'ti ārama'tiš
 ta'bjō χšaθrem vohū kinas manañhā
 kaϕ'bjō azīm rānjō-skr̥tīm gām tašō
- 7 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
 kē brχdām tāšt χšaθrā maθ ārama'tīm
 kē uzmem krθ vjānahjā puθrem piθrē¹⁾
 azem tāiš θβā ϕraχšni²⁾ avāmī mazdā
 speñtā ma'njū vispan,ām datārem
- 8 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
 mēñdā'dijai jā tōi mazdā ādištiš
 jā-kā vohū uxδā ϕraši manañhā
 jā-kā ašā añhēuš arēm vaϕdijai
 kā mē uruvā vohū urvāšaθ ā-gmaθ tā
- 9 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
 kaθā mōi jām jaoš daϕn,ām d,āne
 jām hudānaoš pa'tiš-sahjāθ χšaθrahjā
 ršvā χšaθrā θβāvās asištiš mazdā
 hadmōi ašā vohū-kā škjaš manañhā
- 10 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
 tām daϕnām jā hāt,ām vahištā
 jā mōi gaϕθā ašā ϕrādōiθ hakēmna
 āramatōiš uxδāiš škjaoθnā rš da'djaθ
 mahjā kistōiš θβā īštiš usēn mazdā

¹⁾ So K 4; W. -ē.

²⁾ So K 5; W. -ē.

- 11 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahura
kaθā teṅg ā vē gamjāθ arama'tiš
jaϕ'hjō mazdā θβōi vašjē'tē¹⁾ daeṇā
azeṁ tōi aiš pōurvijō gra-vōividē
vīspēṅ anjēṅ manjēuš spāsja dvaešāuha
- 12 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahura
kē ašavā jaiš prsā kē drugvā vā
katarēm ā aūrō vā hvō vā aūrō
jē mā drugvā θβā savā pa'tī rtē
kjaṅghaθ hvō nōiθ ajēm aūrō ma'njētē
- 13 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahura
kaθā drugēm niš ahmaθ ā nāšamā
teṅg ā avā jēṅ asruštōiš prnānhō
nōiθ ašahja a-divjē'nti hakēmā
nōiθ qrasaja²⁾ vañhēuš kaxnar manañhō
- 14 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
kaθā ašāi³⁾ drugēm dijām zastajō
nī hīm mraždjai θβahjā maθraiš sēṅghahja
ōmava'tim sinām dāvōi drugvasn
ā iš dvaqšēṅ mazdā našē aštās-kā
- 15 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahura
jēzi ahja ašā pōi maθ χšajehī
hjaθ hēm spada anaokānhā gamaeṭē
avaiš urvataiš jā tū mazdā didryžō
kuθrā ajā kahmāi vananām dadā
- 16 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
kē vrθrem gā⁴⁾ θβā pōi sēṅghā jōi heṁti
kiθrā mōi dām ahubiš ratūm kīzdī
aθ hoi vohū sraošō gāntu manañhā
mazdā ahmāi jahmāi vaši kahmāikīθ

1) So K 6; W. vašētē.

2) So K 4; W. qrasjā.

3) So K 4, P 6; W. ašā.

4) W. vrθrem gā.

- 17 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
kaθā mazdā zarem kārā hakā χšmaθ
āstīm χšmakām jjaθ-kā mōi hjaθ vāχš a ešō¹⁾
sarōi būždjai haurvatā amrtātā
avā maθrā jē rāθmō ašāθ hakā
- 18 taθ θβā prsā rš mōi vaokā ahurā
kaθā ašā taθ miždem hanāni
dasā aspā aršnavaitiš uštrek-kā
jjaθ mōi mazdā a¹pi-va¹tī²⁾ haurvatā
amrtātā jaθā hī taē¹bjō dānhā
- 19 taθ θβā prsā rs mōi vaokā ahurā
jas-taθ miždem haneñtē nōiθ dā¹tē
jē iθ ahmāi ržuzdāi nā dā¹tē
kā tēm ahja ma¹niš aňhaθ pō¹rvijē
vidvā avām jā im aňhaθ apēmā
- 20 kíθnā mazdā huχšaθrā daēvā aňhar
aθ iθ prsā jōi pešjē¹ñtī aē¹bjō kam
jāiš gām karpā usiχš-kā aēšmāi datā
jā-kā kavā aňma¹ñē urūdijatā
nōiθ hēm³⁾ mizēn ašā vāstrem frādānhē.

1) W. als komp. 2) W. apavaiti; cf. j. 9. 25. 3) So K 4; W. him.

J. 45.

- 1 aθ θra-vaxšjā nū gušōdvem nū sraotā
jaē-kā asnāθ jaē-kā dūrāθ išaθā
nū im vispā kíθrē¹⁾ zī mazdānhō dūm
nōiθ dbitijem dušsastiš ahūm mrašjāθ
akā varnā drugvā hizvā āvartō

1) W. kíθrē.

- 2 aθ gra-vaxšjā aṅhēuš ma'njū pōurvijē
 jajā spanjā u'ti mravaθ jēm aṅrēm
 nōiθ nā manā nōiθ sēnghā nōiθ χratavō
 naedā varnā nōiθ uχdā naedā škjaoθnā
 nōiθ d,aeṅā nōiθ uruvānō haka'nti
- 3 aθ gra-vaxšjā aṅhēuš ahjā pōurvijem
 jām mōi vīdvā mazdā vaokaθ ahurō
 jōi im vē nōiθ iθā maθrem varšēnti
 jaθā ijem¹⁾ mēnai-kā vavakā-kā
 ae'bjō aṅhēuš avōi aṅhaθ apēmēm
- 4 aθ gra-vaxšjā aṅhēuš ahjā vahištem
 ašāθ haka mazdā vaedā jē ī dāθ
 ptarēm manjēuš vrzijaṅtō manaṅhō
 aθ hōi dugdā huškjaoθnā ārama'tiš
 nōiθ diβža'djai vīspā-hiṣas²⁾ ahurō
- 5 aθ gra-vaxšjā jjaθ mōi mraoθ speṅtōtemō
 vakē srū'djai jjaθ martaē'bjō vahištem
 jōi mōi ahmāi sraošem d,ān kajas-kā
 upā ġimen ha'rvātā amrtātā
 vaṅhēuš manjēuš škjaoθnāiš mazdā ahurō
- 6 aθ gra-vaxšjā vīspan,ām vahištā
 stavas ašā jē hud,ā jōi heṅti
 speṅtā ma'njū sraotū mazdā ahurō
 jēhjā vahmē vohū grašī manaṅhā
 ahjā χratū grō mā sāstū vahištā
- 7 jēhjā savā iṣ,ānti radaṅhō
 jōi zī ġuvā aṅhar-kā buva'nti-kā
 amrta'ti ašaonō uruvā aešō
 utajūtā jā nrašē sādā drugvatō
 tā-kā χšaθrā mazdā dāmiš ahurō

1) ?, viell. azem zu lesen.

2) W. getr.

- 8 tēm nū¹⁾ staotāiš nemañhō ā vīvaršō
 nū zī īϑ k̄ašma'nī vi-ā-darsem
 vañhēuš mazdā škjaoϑnahjā uχϑahjā-kā
 vīduš ašā jēm mazd,ām ahurem
 aϑ hōi vahmēng dmānē garō ni-dāmā
- 9 tēm nū¹⁾ vohū maϑ manañhā kizšnuušō
 jē usēn krϑ suvēñ-kā asuvēñ-kā
 mazdā χšaϑarā varzīnā²⁾ djaϑ ahurō
 pasūš vīrēng ahmākēng ϑradaϑai ā
 vañhēuš ašā haozaϑβāϑ ā manañhō
- 10 tēm nū³⁾ jasnaiš āramatōiš mīmaγžō
 jē aṇma'nī mazdā srāvī ahurō
 jjaϑ hōi ašā vohu-kā kōišť manañhā
 χšaϑarōi hōi haurvātā amrtātā
 ahmāi stōi dān tevišī utajū'tī
- 11 jas-tā daϑvēng aparō mašijās-kā
 tarēm maštā jōi im tarēm ma'njañtā
 anjēng ahmāϑ jē hōi arem ma'njātā
 saošjañtō dēng patōiš speñtā daϑēnā
 urvaϑō brātā ptā vā mazdā ahurā.

¹⁾ W. nē, K 5 nī.

²⁾ So K 6, P 6; W. varzī nā.

³⁾ W. nē.

J. 46.

- 1 kām nemōi zām kuϑrā nemō¹⁾ ajēnī
 pa'rī hvaϑtēuš a'rjammas-kā dada'tī
 n,ōiϑ mā χšnāuš jū vrzēnā hēkā
 naϑdā dahjēuš jōi sāstārō drugvañtō
 kaϑā tuvā mazdā χšnaošai ahurā

¹⁾ So K 5; W. nemōi.

- 2 vaēdā taθ jā ahmī mazdā anaēšō
 mā kamnaφšvā hjaθ-kā kamnanā ahmī
 grzōi tōi ā īθ ā-vaēnā ahurā
 raφθrēm kagvā jjaθ φrijō φrijāi daidiθ
 āzsō vañhēuš aša īštīm manañhō
- 3 kadā mazdā jōi uχšānō asu,ām
 añhēuš darθrāi φrō ašahjā areñtē
 vrdāiš sēñghāiš saoškjañt,ām χratavō
 kaē¹bjō ūθāi vohū gīmaθ manañhā
 ma¹bjō tuvā sastrāi vrnē ahurā
- 4 aθ tēng drugvā jēng ašahjā važdrēng pāθ
 gā φrō-rtōiš šōiθrahjā vā dahjēuš vā
 duždabā¹) haš hvāiš škjaoθnāiš ahēm-ustō
 jas-tēm χšaθrāθ mazdā mōiθaθ gājātēuš vā
 hvō tēng φrō gā paθmēng hukistōiš káraθ
- 5 jē vā χšajās adas dritā ajañtem
 urvāt,ōiš vā huzēntuš miθrōibjō vā
 rašnā gavas jē ašavā drugvañtem
 vīkirō haš taθ φrō hvaētavē mrujāθ
 uz¹θjōi im mazdā χrūnjāθ ahurā
- 6 aθ jas-tēm nōiθ nā ismanō ā-ajāθ
 drūgō huvō dāman haēθjahjā²) gāθ
 hvō zī drugvā jē drugvā¹tē vahištō
 hvō ašavā jahmāi ašavā φrijō
 jjaθ d,aeñā pourvijā dā ahurā
- 7 kēm nā mazdā mava¹tē pajūm da dā³)
 jjaθ mā drugvā dīdaršatā aeñañhē
 anjēm θβahmāθ āθras-kā manañhas-kā
 jajā škjaoθnāiš ašem θraoštā ahurā
 tām mōi dastvām d,aeñajā φrā-vaokā

¹) W. dužazōbā; V. dušdōbā.

²) K 5 haēθjahā; W. haēθahjā.

³) So K 6, 9; W. °āθ.

- 8 jē vā mōi jā gaēθā dazdi aēnañhē
 nōiθ ahjā mā āθriš škjaoθnāiš q̄rō-asjāθ
 paṭti-ja oχt¹⁾ tā ahmāi gāsōiθ dvaēšañhā
 tanuvēm ā jā im huǰjātōiš pājaθ
 nōiθ duǰǰjātōiš kākīθ mazdā²⁾ dvaēšañhā
- 9 kē hvō jē mā ardrō kōiθaθ pōrvijō
 jaθā tuvā zevīštijem uzmoḥū
 škjaoθnōi speñtem ahurem ašavanem
 jē tōi ašā jā aša gēuš tašā mraoθ
 išeñti mā tā tōi vohū manañhā
- 10 jē vā mōi nā gnā vā mazdā ahurā
 dājāθ añhēuš jā tū vōistā vahīštā
 ašim ašāi vohū χšaθrem manañhā
 jaš-kā haχšāi χšmāvat,ām vahmāi ā
 q̄rō taiš vispaiš kīnvatō q̄rā prtuvem
- 11 χšaθraiš jūǰēn karpanō kavajas-kā
 akāiš škjaoθnāiš ahūm mrūgdjāi mašijem
 jēng hvē uruva hvaē-kā χraoždaθ d, aēnā
 jjaθ a¹bī-gmen jaθrā kīnvatō prtuš
 javōi vispai drūgō dmānē astajō
- 12 jjaθ us ašā naptijaēšū naq̄šu-kā
 turahjā gēn q̄rijānahja aogjaēšū
 āramatōiš gaēθā q̄rādō θβaχšañhā
 aθ iš vohū hēm a¹bī-mōist manañhā
 aē¹bjō raq̄θrāi mazdā sastē ahurō
- 13 jē spitāmem zaraθuštrem rādañhā
 martaešū χšnāuš hvō nā q̄rasrū¹djāi rθβō
 aθ hōi mazdā ahūm dadāθ ahurō
 ahmāi gaēθā vohū q̄rādaθ manañhā
 tēm vē ašā mēhma¹dī hušhaχājem

¹⁾ W. jaogēθ; cf. 44. 4. 4.

²⁾ So K5; W. mazdā.

- 14 zaraθuštrā kas-tē ašavā urvaθō
 mazōi magāi kē vā ƣrasrū'djai vaštī¹⁾
 aθ hvō kavā višta-aspō j,āhī
 jēngs-tū mazdā hadmōi mimaš aburā
 tēng zuvajā vanhēuš uχdāiš manañhō
- 15 haēkaθ-aspā vaχšjā vē spitamāñhō
 jjaθ dāθēng vi- kajaθā adāθas-kā
 taiš juš škjaoθnāiš ašem χšma¹bjā daduvē
 jāiš dātāiš pōurvijaiš ahurahjā
 — — — — —
- 16 ƣraša -uštrā aθrā tū ardrāiš idi
 huvogvā taiš jēng usvahi ušta stōi
 jaθrā ašā haka¹tē ārama¹tiš
 jaθra vanhēuš manañhō išta χšaθrā
 jaθrā mazdā vardmañ šaētī ahurō
- 17 jaθarā vē aƣšmānū sēñhānū
 nōiθ anaƣšmañ ƣāma-aspā huvogva
 hadā vīstā vahmēng sraoša rādañhō
 jē vi-kinaoθ dāθem-kā adāθem-kā
 dañgrā mañtū ašā mazdā ahurō
- 18 jē ma¹bjā jaoš ahmāi askīθ vahišta
 mahjā ištōiš vohū kōišem manañhā
 ašteñg ahmāi jē nā ašta da¹dītā
 mazdā ašā χšmākem vārem χšnaošemno
 taθ mōi χratēuš manañhas-kā vikiθem
- 19 jē mōi ašāθ ha¹θjem hakā varša¹tī
 zaraθuštrāi hjaθ vasnā ƣrašōtemem
 ahmāi mīždem haneūtī para-ahūm
 manē vīstaiš maθ vipāiš gavā azī
 tā-kīθ mōi saš tuvēm mazdā vaēdištō.

¹⁾ W. vasti.

III. *Gāθā speñtā - ma'njū.*

J. 47.

- 1 speñtā ma'njū vahišta-kā manañhā
 hakā ašāθ škjaoθnā-kā vahišta-kā
 ahmāi dā ha'urvātā amrtātā
 mazdā χšaθrā ārama'ti ahurō
- 2 ahjā manjēuš spēništahjā vahištem
 hizvā uχθāiš vañhēuš ā nū manañhō
 āramatōiš zastōibjā škjaoθnā vrzjaθ
 a e v ā ¹⁾ kistī hvō ptā ašahjā mazdā
- 3 ahjā manjēuš tuvēm ahī tā speñtō
 jē ahmāi gām rānjō-skr̥tīm hēm-tašaθ
 aθ hōi vāstrā rāmā dā ārama'tīm
 jjaθ hēm vohū mazdā θraštā manañhā
- 4 ahmāθ manjēuš rārešjañtī drugvañtō ²⁾
 mazdā ³⁾ speñtāθ nōiθ iθā ašavanō
 kasēuš-kīθ nā ašaonē kāθē añhaθ
 isvā-kīθ haš paraoš akō drugvātē
- 5 tā-kā speñtā ma'njū mazdā ahurā
 ašāunē kōiš jā zī kīkā vahištā
 banar θβahmāθ zaošāθ drugvā baχša'ti
 ahjā škjaoθnāiš akāθ ā-škjaš manañhō
- 6 tā dā speñtā ma'njū mazdā ahurā
 āθrā vañhāu vī-d,ātē rānōibjā
 āramatōiš dbažanā ašahja-kā
 hā zī pōuruš išeñtō vāvarātē. ⁴⁾

¹⁾ W. oja.

²⁾ So K 4, 6 etc. W. ovātō.

³⁾ So K 5, W. mazdā.

⁴⁾ Nach K 4, Spgl.; W. vāvarātē.

J. 48.

- 1 jēzi adaiš aša drugem veñha'ti
jjaθ asašutā jā dbitānā gra-uxta
 amrta'ti daēvaiš-kā mašijaiš-kā
 aθ tōi savaiš vahmem vaχšaθ ahurā
- 2 vaokā mōi jā tuvēm vīdvā ahurā
 parā hjaθ ma jā mēng prθā ġima'ti
 kaθ ašavā mazdā veñhaθ drugvañtem
 hā zī añhēuš vañhvī vistā ākrtiš
- 3 aθ vaēdemnāi vahištā sāsnan,ām
 jā m¹⁾ hud,ā sāstī ašā ahurō
 speñtō vīdvā jaē-kīθ gūzrā señhānhō
 θβavaš mazdā vañhēuš χraθβā mananhō
- 4 jē dāθ manō vahjō mazdā ašjas-kā
 hvō daēnām škjaoθnā-kā vakanhā-kā
 abjā zaošēng uštiš varnēng haka'ti
 θβahmī χratā apēmēm nanā añhaθ
- 5 huχša θrā nē mā dušχšaθrā χša jañta²⁾
 kistōiš škjaoθnaiš vañhvijā ārama'tē
 jaoždā mašāi a'pī zaθem vahišto
 gavōi vrzjā tām nē huvarθāi øšujō
- 6 hā zī nē hu- šōiθmā hā utajñitīm
 dāθ tevīšīm vañhēuš manañhō brχdē
 ahjāi ašā mazdā urvarā vaχšaθ
 añhēuš zaθōi ahurō pōurvijēhjā
- 7 pa'ti-remem sjōdvem nī aēšmō djatām³⁾
 jōi ā vañhēuš manañhō didrayžodvē
 ašā vijām jēhjā hiθaoš nā speñtō
 aθ hōi dāmām θβahmī ā dām⁴⁾ ahurō

1) Var. a sašutā, ašautā.

2) W. huχšaθra χšēntām ma ne dušχšaθra χšēntā.

3) W. nī aēš. ni-djatām p.-r. pa'ti-sj.

4) W. ā-dām.

- 8 k̄a t̄oi vañhēuš mazdā χšaθrahjā ištīš
 k̄a t̄oi ašōiš θβahjā ma'bjō ahurō
 k̄a θβōi ašā ākā ardrēng išijā
 vañhēuš manjēuš škjaoθananām gavarō
- 9 kadā vaēdā jezī k̄ahjā χšajajaθā
 mazdā ašā jehjā mā ā'θiš dvaēθā
 rš mōi ūkām vañhēuš vaḡuš manañhō
 vīdjāθ saoškjas jaθā hōi ašiš añhaθ
- 10 kadā mazdā mañrōiš narō vīseñtē
 kadā agēn mūθrem ahjā madahjā
 jā añgrajā karpanō urūpajēñtī
 jā-kā χratū dušχšaθrā dahjun,ām
- 11 kadā mazdā ašā maθ ārama'tiš
 gīmaθ χšaθrā hušitiš vāstrava'tī
 kōi drugvodbiš χrūrāiš rāmām d,āñtē
 kēng ā vañhēus gīmaθ manañhō kīstīš
- 12 aθ t̄oi añhen saoškjañtō dahjun,ām
 jōi χšnūm vohū manañhā hak,āñtē
 škjaoθnāiš ašā θβahjā mazdā sēñhalja
 t̄oi zī dātā hamaēstrō aēšem mahjā.

J. 49.

- 1 aθ mā javā bēñdvō paḡrē mazištō
 jē dušrθriš kíχšnušō ašā mazdā
 vañhēuš ādā ga'dī mōi ā mōi rapā
 ahjā vohū aošō vī-dā manañhā
- 2 aθ ahjā mā bēñdvalhā mānajē'tī
 θkaēšō drugvā dbitā ašāθ rārešō
 nōiθ speñtām doršt ahmāi stōi ārama'tīm
 naēdā vohū mazdā ḡraštā manañhā

- 3 aθkā ahmai varnai mazdā nidatem
 ašem sū'djāi θkaešai rašajaūhē druχš
 tā vaūh,ēuš sarē izjā manaūhō
 aūtar vīspēūg drugatō haχmēūg mrvē
- 4 jōi duš-χraθβā aešmem varden rāmem-kā
 hvaiš hizubīš φšujasū aφšujaūtō
 jaeš,am nōiθ hvarštāiš vaš dužvarštāiš
 toi daeūēūg daū jā drugvatō daeūā
- 5 aθ hvō maz dā¹⁾ ižā-kā āzū'tiš-kā
 jē daeūāam vohū sārštā manaūhā
 āramatōiš kaskīθ ašā huzēntuš
 taiš-kā vīspāiš θβahmī χšaθroi ahurā
- 6 φrō vā išjā mazdā ašem-kā mriūte
 jā vē χratēuš χšmakahjā ā manaūhā
 rš vikidjāi jaθā ī srāvajaemā
 tāam daeūāam jā χšmavatō ahurā
- 7 taθ-kā vohū mazdā sraotū manaūhā
 sraotū ašā gūšahvā tū ahurā
 kē a'rjamā kē hvaetuš dātaiš aūhaθ
 jē vrzēnai vaūhvīm d,āθ φrasastīm
- 8 φraša-uštrāi urvāzištāam ašahjā dā
 sarēm taθ θβā mazdā jasā ahurā
 ma'hjā-kā jam vaūhāu θβahmī ā χšaθroi
 javōi vīspāi φraeštāūhō ānhamā
- 9 sraotū sāsnā φšēūghijō suvē taštō
 nōiθ ršvakā sarēm dadas drugvāta
 hjaθ daeūā vahište jūgēn mižde
 ašā juχtā j,āhī gāma-aspa
- 10 taθ-kā mazdā θβahmī ā daū ni-pāūhē
 manō vohū urunas-kā ašaon,am

¹⁾ So K 11; W. mazdā.

- nemas-kā jā arama'tiš ižā-kā
 mažā χšaθrā vazdañhā avēmīrā
 11 aθ duš-χšaθrēng duš-škjaoθneñg dužvakanhō
 dužd,aēnēng dušmananhō drugvatō
 akāiš hvarθāiš pa'ti uruvañō jañti
 drugō dmanē ha'θjā añhen astajō
 12 kaθ tōi ašā zuvajeñtē avañhō
 zaraθuštrāi kaθ tōi vohū manañhā
 jē vē staotāiš mazdā ḡrīnai ahurā
 avaθ jāsas hjaθ vē ištā vahištem.

J. 50.

- 1 kē mōi uruvā isē kabjā avañhō
 kē mōi pasēuš kē mēnā¹⁾ θrātā vistō
 anjō ašāθ θβaθ-kā mazdā ahurā
 azdā zūtā vahištāθ-kā manañhō
 2 kaθā mazdā rānjō-skr̥tīm gām išsōiθ
 jē hīm ahmāi vāstrava'tīm stōi usjāθ
 ržgīš ašā pōurušu hvar-pišjasū
 ākā stēng mā ni-ššajā dāθēm dāhvā
 3 aθ-kīθ ahmāi mazdā ašā aūha'ti
 jāñ hōi χšaθrā vohu-kā kōišt manañhā
 jē nā ašōiš aogañhā vardajaetā
 jāñ nazdištām gaēθām drugvā baχša'ti
 4 aθ vā jazāi stavas mazdā ahurā
 hadā ašā vahištā-kā manañhā
 χšaθrā-kā jā išo stāñhaθ ā pa'θi
 ākā ardrēng dmanē garō sraošāñē
 5 arōi zī χšmā mazdā ašā ahurā
 jjaθ jūšmākāi maθrāñē vavrāzaθā

¹⁾ W. mēnā.

- a'bi-dršta āvišijā avānhā
 zasta-ištā jā nā huvāθrē dajaθ
 6 jē maθara vākim mazdā bara'ti
 urvaθō aša nemañhā zaraθuštrō
 dātā χratēuš hizuvō-ra'tijem stōi
 mahjā rāzēūg vohū sāhīθ manañhā
 7 aθ vē jaoḡā zevištijēūg aurvātō
 ḡja'tiš prθuš vahmahjā jūšmākahja
 mazdā aša ugrēūg vohū manañhā
 jaiš azāθā mahmāi h̄jātā avānhē
 8 maθ vā padāiš jā φrasrūtā ižajā
 pa'ri-ḡasāi mazdā ustāna-zastō
 aθ vā aša ardrah̄jā-kā nemañhā
 aθ vā vañhēuš manañhō hunartātā
 9 tāiš vā jasnāiš pa'ti-stavas ajēni
 mazdā aša vañhēuš škjaoθnāiš manañhō
 jadā ašoiš mahijā vasē χšajā
 aθ hudānāuš išijās grzdā hijēm
 10 aθ jā varšā jā-kā pa'rī aiškata¹⁾
 jā-kā vohū kašmaḡ argaθ manañhā
 raokā huvēūg asuḡam ušā auruš²⁾
 χšmākāi aša vahmāi mazdā ahurā
 11 aθ vē staotā aoḡai mazdā añhā-kā³⁾
 javaθ aša tavāni-kā isāi-kā
 dātā añhēuš ardaθ vohū manañhā
 ha'θjā-varštān h̄jaθ vasnā φrašōtemem.

1) So Roth; W. aiš škjaoθna.

2) W. aēuruš.

3) So K 4; W. āñha.

IV. *Gāθā vohuχšaθra.*

J. 51.

- 1 vohū-χšaθrem va'rijem
     bāgem a'bī-ba'rištem
 vīdušemnāi ižā-kīθ
     ašā aūtar-kara'tī
 škjaoθnāiš mazdā vahištem
     tāθ nē nū-kīθ varšānē
- 2 tā vē mazdā pōrvijem
     ahurā ašā jēkā
 ta'bjā-kā ārama'tē
     dōiš ā mōi ištōiš χšaθrem
 χšmakem vohū manañhā
     vahmāi dā'dī savañhō
- 3 ā vē gēuš ā hēm-jañtī
     jōi vē škjaoθnāiš sārēntē
 ahurō ašā hizvā
     uχdāiš vañhēuš manañhō
 jačšām tū pōrvijō
     mazdā θradaxštā ahī
- 4 kuθrā ārōiš ā qsratuš
     kuθrā mrždikāi axštāθ
 kuθrā jasō hjen ašem
     kū speñtā ārama'tiš
 kuθrā manō vahištem
     kuθrā θβā χšaθrā mazdā
- 5 vīspā tā prsqas jaθā
     ašāθ hakā gām vīdaθ
 vāstrijō škjaoθnāiš ršvō
     haš huχratuš nemañhā
 jē dāθač'bjō rš ratum
     χšajas ašivā kīstā

- 6 jē vahjō vanhēuš dazdī
 jas-kā hōi vārāi rādaθ
 ahurō χšaθrā mazdā
 aθ ahmai akāθ ašjō
 je hōi nōiθ vī-d,ā'tē
 apēme aňhēuš urvaešē
- 7 da'dī nōi jē gām tašō
 apas-ka urvarās-ka
 amrtata haurvātā
 spēništa ma'ujū mazdā
 teviši utajñī'ti
 manañhā vohū sēñhē
- 8 aθ zi tōi vazšjā mazdā
 vīdušē zī nā mrujaθ
 jjaθ akōjā drugvā'tē
 uštā jē ašem dādre
 huvō zī maθrā škjātō
 jē vīdušē mrava'ti
- 9 jām χsuñtem rānōibjā dā
 θβā āθrā suχrā mazda
 ajañhā χsustā a'bi
 ahvāhū daxštem davōi
 rašajañhē drugvañtem
 savajō ašavanem
- 10 aθ jē mā nā marχša'tē
 anjāθā ahmāθ mazdā
 hvō dāmōiš drīgō hunuš
 ta¹⁾ dužd,ā joi heūti
 ma'bjō zuvajā ašem
 vañhvijā²⁾ ašem gaθ tē

---

1) W. hunušta.

2) K 4; W. vohujā.

- 11 kē vā urvaθō spitamāi
     zaraθuštraī nā mazdā
 kē vā ašā ā-φraštā
     kā speñtā ārama'tiš
 kē vā vañhēuš manañhō
     akistā magāi ršvō
- 12 nōiφ tā īm χšnāuš vaepajō
     kevīnō prtā zimō¹⁾
 zaraθuštreṃ spitāmem
     jjaφ ahmī urūraost astō
 jjaφ hōi īm káratas-kā
     aodrš-kā zōišnū vāzā
- 13 tā drugvatō marda'tē
     d,æñā rzāuš ha'θjem
 jēhjā uruvā χraoda'tī
     kīnvatō prtā akā
 hvāiš škjaoθnāiš hizuvas-kā
     ašahjā nāsvā paθō
- 14 nōiφ urvāθā datōibjas-kā
     karpanō vāstrāφ areṃ
 gavōi ārōiš ā sēñdō
     hvāiš škjaoθnāiš-kā sēñhāiš-kā
 jē iš sēñhō apēmēṃ
     drūgō dmanē ā d,āφ
- 15 jjaφ mīždem zaraθuštrō
     magavabjō kōišť parā
 garō dmanē ahurō
     mazdā gāsaφ pōurvijō
 tā vē vohū manañhā
     ašāi-kā savāiš kvīšī

¹⁾ K4, K6; W. prtō zemō.

- 16 tām kavā vīšta-aspō
magahja χšaθrā našaθ
vañhēuš padbiš manañhō
jām kistīm aša mañtā
speñtō mazdā ahurō
aθā nē sazdjai uštā
- 17 brχdām mōi θraša-uštrō
huvogvō daēdōišť kehřpēm
d,aęnajari vañhvijai
jām hōi išijām dātū
χšajās mazdā ahurō
ašahja āždjai grzdvem
- 18 tām kistīm ġāma-aspā
huvogvā ištōišť hvarnā
aša vrñtē taθ χšaθrem
manañhō vañhēuš vido
taθ mōi da'dī ahurā
jjaθ mazdā rapēn tava
- 19 hvō taθ nā ma'djō-māñhā
spitamā ahmāi dazde
d,aęnaja vaēdemnō
jē ahūm išsas a'ibī
mazdā dātā mravaθ
gajehja škjaoθnaiš vahjō
- 20 taθ vē nē hazaošāñhō
vīspāñhō da'djai savō
ašem vohū manañhā
uχdā jaiš ārama'tišť
jazemuāñhō nemañhā
mazdā raθθrem kagdō
- 21 āramatōišť nā speñtō
hvō kisti uχdaišť škjaoθnā

- d,aeṇā ašem spēnvaθ
 vohū χšaθrem manañhā
 mazdā dadāθ ahurō
 tēm vañhvīm jāsā ašīm
- 22 jehjā mōi ašāθ hakā
 vahištem jēsne pa'tī
 vaēdā mazdā ahurō
 jōi añhar-kā heñti-kā
 tēng¹⁾ jazai hvaiš nāmēniš
 pa'ri-kā gasai vañtā.

¹⁾ W. tū.

V. Gāθā vahištō-išti.

J. 53.

- 1 vahištā ištiš srāvī zaraθuštrajā
 spitāmahjā jezī hōi d,āθ ājaptā
 ašāθ hakā ahurō
 mazdā javōi vīspai ā huvañhuvijem
 jaē-kā hōi daben saškem¹⁾
 d,aeṇajā vañhvijā uχdā škjaoθnā-kā
- 2 aθ hōi skāntū manañhā uχdāiš škjaoθnāiš-kā
 χšnūm mazd,ai vahmāi²⁾ ā θravarθ jasnaš-kā
 kava-kā višta-aspō
 zaraθuštriš spitāmī θraša-uštras-kā
 d,āñhō rzūš paθō
 jām d,aeṇām ahurō saoškjañtō dadāθ
- 3 tēm-kā tū pōru-kistā haēkaθ-aspanā
 spitāmī jazvī dugdrām zaraθuštrahjā
 vañhēuš āstīm manañhō

¹⁾ So K 6, 11, P 6; W. saška.

²⁾ So K 4, 9; W. vahmā.

- ašahjā mazd,ās-kā ta¹bjō dāθ sarem
aθ hēm grašvā θβā χraθβa
spēništō āramatōiš hudanū varšvā
- 4 tem sprdānī varānī jā qθrō vīd,āθ
pa¹θjae-kā vāstrijae¹bjō aθkā hvaētavē
ašaunē ašavabjō
manañhō vañhēuš hvēnvaθ hañhuš me bēθ nš
mazdā dadāθ ahurō
d,aeñajai vañhvijai javōi vīspai a
- 5 sahvēnī vazjammabjō ka¹nibjō mraomi
χšma¹bjā-kā vaēdema nō¹) meñ-kā i dazdvem
vaēdōdvem d,aeñābīš
abjas-kā ahuvem jē vañhēuš manañhō
aša vē anjō anjem
vīvañhatū taθ zī hōi hušenem añhaθ
- 6 iθā ī ha¹θja narō aθā ġēñajō
drūgō hakā rāθmō jēmē spašuθā qra¹dīm
drugō jēsē hōiš piθā tanuvō parā
vajū brdbjō dušhvarθem našaθ huvāθrem
drugvodbjō ġiθ artae¹bjō
anaīš ā manahijem ahuvem mrñgdvē
- 7 aθkā vē mīždem añhaθ ahjā magahjā
javaθ ažuš zarzdištō būnōiθ haχtajā²)
parā mraokās avarā
jaθrā ma¹njuš drugvatō anašaθ parā
ivīzajaθā magēm³) tēm
aθ vē vajō añha¹tī apēmēm vakō
- 8 anaīš ā dužvaršnañhō daqšnija heñtū
zahijā-kā vīspāñhō χraoseñtam upa

¹) Nach P 6; W. vade.

²) So K 4, 9, 11; W. haχtijā.

³) So K 4, 9, 11, P 6; W. magēuš.

huṣṣaθaraiš gēnarām
     rāmām-kā aiš dadatū škjē'tibjō vižbjō
 īratū iš dvaqšō hvō
     drzā mrθjāuš mazištō mošu-kā astū
 9 dužvarnāiš vaēšō rāstī tōi narpiš rigīš
     ā-išasā gīθ artā pešō-tanuvō
 kū ašavā ahurō
     jē iš gījatēuš hē-miθjāθ vasē-itōiš-kā
 aθ mazdā tavā ḥṣaθrem
     jā ržgijōi d,āhī drigavē¹⁾ vahjō.

¹⁾ W. dregavē.

B. Die heiligen gebete.

I. jaθā-ahū-va'rijō; j. 27. 13.

jaθā ahū va'rijō
     aθā ratuš ašā-kīθ hakā
 vaūhēuš dazdā manañhō
     škjaoθananām aūhēuš mazd,āi
 ḥṣaθrem-kā ahurāi ā
     jim drigubjō¹⁾ dadaθ vāstārem.

¹⁾ W. dregu°.

II. ašem-vohū; j. 27. 14.

ašem vohū vahištem
     astī uštā astī uštā ahmāi
 hjaθ ašāi vahištem ašem.

III. *ā-arjēmā-išijō*; j. 54. 1.

ā arjēmā išijō raθdrāi gāūtū
 urbjō nāri- bjas-kā zaraθuštrahjā
                   vañh,ēuš raθdrāi manañbō
 jā d,aeṇā va'rijem hanāθ miždem
 jāsā ašim ašahjā jāṃ išijāṃ
                   ahurō masitā mazdā.

Der vollständigkeit wegen setze ich auch das IV. gebet J. 7. 27 hierher; im gd. muss es gelautet haben:

jēhjā hātāṃ aθ jēsne pa'ti vañjō
 mazdā vaēdā ahurō ašāθ hakā
 jāñh,āṃ-kā tēng tās-kā jazama'dē.

II. THEIL.

GRAMMATIK.

I. ABSCHNITT.

Lautlehre.

A. Die vokale.

§ 1. Das vokalische auslautsgesetz des gd.

Als eine besonders charakteristische eigentümlichkeit des gd. findet sich in den grammatiken das 'vokalische auslautsgesetz' hervorgehoben, dem zu folge jeder auslautende kurze vokal gedehnt worden sei. Nun aber führt uns eine bloße silbenzählung zu dem ergebniss, dass eine große anzahl auslautender vokale, die ebenso wie alle übrigen als längen überliefert sind, von den hymnendichtern als metrisch belanglos behandelt wurden; es sind das die fälle, in denen r auslautet; der dem r inwonende stimmton, welcher im jüngern avesta durch e ausgedrückt ist¹⁾, wird in den gāθa's, sofern r auslautet, durch ē bezeichnet; z. b. *avarē* 29. 11. 3, *vazdvarē* 31. 21. 3, *vadarē* 32. 10. 3, *kāxnarē* 44. 13. 5, *ānharē* 44. 20. 1. In all diesen fällen liegt sicherlich entweder ein mangel der schrift, oder ein fehler, event. eine willkürlichkeit seitens der abschreiber oder redaktoren vor.

Durch die erste annahme — mangel der schrift — würden wir notwendig zu der zweiten gedrängt: die texte

¹⁾ Geldner, metrik, § 60.

der *gā9ā's* seien, bevor sie gemeinsam mit jenen des jüngern avesta in das zendalfabet übertragen wurden, in einem alfabet aufgezeichnet gewesen, völlig verschieden von dem, in welchem die übrigen stücke des avesta überliefert waren. Aber diese annahme hat durchaus keine warseheinlichkeit für sich.

Viel glaubhafter ist es, dass die längen im auslaut einer späteren, willkürlichen textumgestaltung seitens der redaktoren ihre entstehung verdanken. Und was für sie den anlass hierzu bot, ist un schwer ersichtlich. Man schloss sich bei der rezen sion der hymnen an die art und weise an, wie dieselben bei den religiösen feierlichkeiten der Parsen re zitiert zu werden pflegten. Mögen sie gesungen oder blosz in getragener, langsam-feierlicher weise gesprochen worden sein, in dem einen, wie im andern fall ergab es sich von selbst, dass man auf den auslautenden vokalen die stimme hielt, dass man also die auslautenden vokale dehnte. Diese durch den feierlichen vortrag der hymnen bedingte dehnung wurde nun von späteren redaktoren in die texte selbst eingeführt.

So erklärt sich die schreibung *ē* für *z. e* nach auslautendem *r*. Da, wie als ausgemacht gelten darf, die Parsen-priester die stimmtonvokale als volle vokale aussprachen, so wurde auch dieses *e*, ebenso wie die etymologisch begründeten vokale, im auslaut zunächst bei der rezitation gedehnt, dann aber der usuellen aussprache gemäsz, auch in den texten durch die länge *ē* ersetzt.

Durch die gleiche annahme finden auch die wenigen abweichungen von der üblichen schreibweise ihre erklärang, die fälle nämlich, in denen die ursprüngliche kürze erhalten blieb. Es findet sich das: 1) vor enklitischen partikeln, z. b. *gēñghati-kā* 31. 14. 1, *āñhare-kā heñti-kā* 51. 22. 2; 2) in der komposition *pa'ri-gusa9* 28. 3. 1 etc., *hanare-*

vīnastī 31. 15. 2, *ustāna-zastō* 50. 8. 2. Hierzu ist auch der mehrfach bezeugte vokativ *ahura-mazdā* zu rechnen: 28. 10. 1, 35. 9, 39. 4. Es ist klar, dass diese wörter als ein ganzes aufgefasst und demgemäsz ausgesprochen wurden. Nun aber liegt gerade in der schreibung *ahura-mazdā* — meines erachtens — ein sehr gewichtiges beweismoment für die oben ausgesprochene ansicht. Wäre die dehnung der auslautenden vokale alt, so dürften wir mit bestimmtheit *ahurā mazdā* erwarten. Denn die verbindung der beiden wörter zu einem kompositum ist durchaus nicht avestisch, sondern vielmehr persisch; und Perser waren ja auch die rezensenten.

Es ist nun freilich wol möglich, dass im gd. in der tat noch in manchen fällen die alte länge im auslaut gesprochen wurde, wo das zend hat kürzung eintreten lassen. Allein bezüglich des wo? besitzen wir keinen anhaltspunkt. Doch ist es bei der nahen verwantschaft zwischen gd. und z. nicht warscheinlich, dass der vokalische auslaut in den beiden dialekten wesentlich verschieden behandelt worden sei.

§ 2. Uebersicht über die altiranischen vokale.

Dadurch dass die arische grundsprache die verschiedenheiten in der klangfarbe der idg. a-vokale aufgab, hat sich ihr vokalismus wesentlich vereinfacht. Sie besasz folgende vokale:

a i u r — ā ī ū — ai au — āi āu;

ferner nasalvokale ā, ī, ū etc.

Dieselben verteilen sich in nachfolgender weise ¹⁾:

¹⁾ Cf. Paul, Beitr. z. gesch. d. deutsch. spr. VI. 108 ff. Kluge, Beitr. z. gesch. d. germ. konjug. 9 ff.

	Schw. st.	Mittl. st.	Starke st.	Dehn. st.
0	$\left\{ \begin{array}{l} a (= \text{nas. son.}) \\ r \\ i \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} a \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \bar{a} \text{ in off. s.} \\ a \text{ in geschl. s.} \\ \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \bar{a} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$
	$\left\{ \begin{array}{l} \\ i \\ \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} ai \\ i \text{ vor rad.} \\ \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \bar{a}i \text{ vor vok.} \\ ai \text{ vor x} \\ i \text{ vor rad. xx} \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \\ \bar{i} \\ \\ \end{array} \right\}$
	$\left\{ \begin{array}{l} \\ \\ u \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} au \\ u \text{ vor rad.} \\ \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \bar{a}u \text{ vor vok.; selten und} \\ \text{nur in ausl. silbe vor x} \\ au \text{ vor x} \\ u \text{ vor rad. xx} \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \\ \\ \bar{u} \\ \end{array} \right\}$
				1)

a, i, und die übrigen nasalvokale treten ein für vokal + nasal vor spirans.

ai, au, āi, āu entstanden auch vielfach durch kontraktion.

Die iranische grundsprache hat an dem arischen vokalbestand wenig geändert. Die schwächung von a (A; gr. α) zu i wurde aufgegeben und findet sich nur mehr im stammu *pitár-* = ai. *pitár-* (πατέρ-) vor.

§ 3. Lautgesetzliche veränderungen der altiranischen vokale im gāθā-dialekt.

I. a bleibt a.

Oeffters erscheint ā vor n, m, r und doppelkonsonanz.

Vor v, n, m wird a gern zu e und mit dehnung ē;

1) Die verschiedenheit in der behandlung der wurzeln mit a und ai, au ist eine nur scheinbare; setzt man letztere mit aj, av an, so ergibt sich das auf's evidenteste; cf.

ǰa-bhr-ús bhār-āmi ǰa-bhā'r-a, dhār-ājati — ǰa-bhār-tha = ǰi-gj-us ǰāj-āmi ǰi-gā'j-a, ǰrav-ājati — (*ǰi-gāj-tha =) ǰi-gē'-tha.
Ebenso:

ǰa-gā'n-a: da-dārç-a = bi-bhā'j-a: (*vi-vājç-a) vi-vēç-a. — āu vor x findet sich nur in ans lautender silbe; ai vor x ist nicht zu belegen. Vor radikaler doppelkonsonanz werden diphthonge nicht geduldet; die schwächste wurzelgestalt hat die übrigen verdrängt; cf. § 11.

vor u, m nach palatalen kann e noch weiter zu i erhöht werden.

Nach j vor i, e, ē, j, vereinzelt auch vor k, ġ der folgenden silbe wird, auszer vor n̄h, a zu e.
Vor r + kons. tritt einige male o auf.

Vor u, v der folgenden silbe, besonders nach labialen, wird a gern zu o umgelautet.

II. ā bleibt ā.

Nach j vor i, e, ē (j, k, ġ) der folgenden silbe tritt statt dessen mehrmals ē auf. Ebenso ē vor u, v der folgenden silbe.

Vor nt (ūt) erscheint statt ā ausnamslos å; ebenso vor ar. s (= n̄h), wofern nicht i, j, u, v folgt.

Nasalirung von ā fand häufig in offner, durchgängig in geschlossener auslautender silbe statt. In einigen fällen zeigt sich im auslaut ē̄ statt ā.

III. a bleibt a auszer vor n̄h (h) = s, wo statt dessen e.

IV. an, am wird nasalvokal vor r, m sowie im auslaut, falls n, m nicht flexivisch sind. Im auslaut findet sich für a auch e.

V. r bleibt r, geschrieben ere.

VI. i, ī = i, ī.

u, ū = u, ū.

VII. ai wird aē im anlaut,

aē und ōi in offner inlautender silbe,

ōi in geschlossener silbe,

ē̄ und ōi im offenen auslaut,

au wird ao im an- und inlaut,

ēu, selten ao in geschlossener auslaut. silbe,

å im offenen auslaut.

VIII. $\bar{a}i = \bar{a}i$,
 $\bar{a}u = \bar{a}u$.

IX. Auslautend *as* wird $\bar{e}$, $\bar{o}$.

Im einzelnen reflektieren die altirauischen vokale im gd. in folgender weise:

§ 4. Ursprünglich a.

1) $a = a$ (z. a):

avañhē (ai. *avasē*), *hanānī* (*sanāni*), *arjamā* (*arjamā*), *srāvajañhē* (*crāvajasē*), *ḍβaroždvem*, *ha^urvatāt-* (*sarvatāti-*) etc.; cf. 1 a, 2. 3. 4. 5.

1 a) $a = \bar{a}$ vor n, m, r und xx (z. $\bar{a}$):

ānušhaḡš 31. 12. 3, *uštānāi*, *uštānā* (*uštānāiš* 37. 3), aber *uštānem*; *vā^unuš* 29. 9. 2, *spitāmō*, *spitāmēm*, *spitāmahjā*, *spitāmī*, aber *spitamāi*, *spitamāñhō*, *spitamā* (z. ebenso); *hāmō*, aber *hamēm*; *katūrēm* (aber z.: *kataras-kīḡ*); *ārem*, *ārōi*, aber *arem*, *arēm* — *āzđjāi* 51. 17. 3, *ārešvū* 33. 12. 1, *kāḡnarē* 44. 13. 5, *tāšt* 44. 7. 2, *ēnāḡštā* 32. 6. 1, *grāḡšnenem*, *grāḡšnenē*; dazu *nūšāmā* 44. 13. 2, *nāšē* 44. 14. 5, $\sqrt{\text{naks.}}$ ¹⁾

2) $a = e$ vor v, n, m (z. e):

evīdvā, *kevītās-kā* 32. 15. 1, *kevīnō*, *tevīšī-*, *zevīštija-*, *zevijem*, *sevišta-*, aber *savō*, *srevaḡma* 28. 8. 3 (so z. l.), aber *sravāñhā*, *grāḡšnena-*, *apema-*, *temañhō*, *dasemē*, *nemō*, *nemahvatīš* 33. 7. 3, *nemē*, *nemō*, *po^urutemūiš*, *grāšōtemem*, *remō*, *speñtōtemō*, *hudemem* 29. 8. 3; — *heñkeretū* 31. 14. 3, *išeñtō*, *nadeñtō*, *vaḡdemna-*, *jazemnas-kā*, *rapeñtō*, *skeñdō*, aber *dañtō*, *adruḡjañtō* etc.; ferner in der 3. plur.: *dvāreñtā*, *māreñtē*, *varešeñtī*, *heñtū*, aber *jañti*, *hakāñtī*. — Ausnamslos ist

¹⁾ In vielen andern fällen (wie *vravāḡ*, *aḡšmūñī*, *huvēñvātā* etc.) liegt nicht dehnung, sondern übertragung vor, cf. die flexionslehre.

die Erhöhung von *a* zu *e* vor flexivischem *n*, *m*: *vareden*, *asruvātem*, *akem* etc.¹⁾

2 a) *a* = *i* nach pal. vor (*u*), *m* (z. *i*):

gimā 29. 3. 3, *gimāṭī* 48. 2. 2, *gimaṣṭ* 45. 4. 5, *gimen* 45. 5. 4, aber *gamaṭī* 30. 8. 1; *jimas-kīṣṭ* 32. 8. 1 etc., aber *jēmā* 30. 3. 1; *jim* 31. 6. 2, aber *jēm* 29. 9. 2 etc.; *vākīm* 29. 9. 2, 50. 6. 1, aber *vākem* 31. 12. 1, *hakīmanō* 43. 10. 2, 12. 4.

2 b) *a* = *ē* vor *v*, *n*, *m*, *nx*, *mx* (z. *a*, *ā*, *e*):

ēvaokaṣṭ 29. 6. 1, *ēvistī* 34. 9. 2, *ēnāχṣṭā* 32. 6. 1, *ēnīti* 30. 11. 2, *asēnō* 30. 5. 2, *χṣānmēnē* 29. 9. 1, *gēnājō* 53. 6. 1, *gēnarām* 53. 8. 3, *nāmēnīš* 51. 22. 3 (z. *nāmēnīš*, entlehnt), *mēnā* 50. 1. 2 (z. *mana*), *mēnāi* 45. 3. 4, *verezēna-* 32. 1. 1 etc. (z. *varezāna-*), *verezēnijō* 33. 3. 1, *sāhvēnī* 53. 5. 1, *spēništa-* (z. *spēništa-*, entlehnt), *hušēnem* 53. 5. 4, *ēmavañt-* (z. *amavañt-*), *ārjēmā* 54. 1 neben *ārjamā*, *apēma-* neben *apemem* *avēmūrā* 49. 10. 4, *jēmā* 30. 3. 1 neben *jimas-kīṣṭ*; — *bēñdvō* 49. 1. 1, *bēñdvahjā* 49. 2. 1, *sēñdā* 51. 14. 2, *spēnvaṣṭ* 51. 21. 2, *huzēñtuš* 43. 3. 5 etc. (z. *huzāñtuš*), *hakēmā* 44. 10. 3, 13. 4; — in ausl. silbe vor flexivischem *n*, *m*: *ajēn* 48. 10. 2, *usēn* 44. 10. 5, *mizēn* 44. 20. 5, *jūgēn* 46. 11. 1, 49. 9. 3, *rapēn* 51. 18. 3; *ajēm*, *akēm*, *añrēm*, *anjēm*, *arēm*, *azēm*, *āṣrēm*, *kehrpēm*, *tarēm*, *tuvēm*, *daregēm*, *dāṣṭēm*, *dūtēm*, *narēm*, *ptarēm*, *graṣēm*, *rageḍrēm*, *sarēm*, *starēm*, *hamēm*, *dušhvareḍēm*, *katārēm*, *tanuvēm*; durchgängig in einsilbigen: *gēn* 46. 12. 2, *kēm*, *tēm*, *jēm* (daneben *jim*); einzige ausnahme: *tem* 44. 19. 4, wol in *tēm* zu korrigiren. — *hēkā* 46. 1. 3 ist jedenfalls falsch; cf. p. 17.

¹⁾ *moreñdan* 32. 11. 1 ist schlechte lesart; zu lesen: *den* oder *ñdan*, cf. var.

3) $a = e^1)$ nach j vor $i, e, \bar{e}, j$ ($k, \acute{g}$), der folgenden silbe (z. e):

jezī, ma'njetē, jehjā, pešjēñtī, jēsne, jēs-tē 43. 16. 2, *ṭjējō* 34. 8. 1. — Die umlautung unterbleibt vor $\bar{h}$ (s): *rā-šajānhē, srāvajānhē*; zum öftern auch vor doppelkonsonanz: *jahmī, jazvī, jañtī* (z. *jēñtī*).²⁾

4) $a = o^3)$ vor rx :

dorešt 49. 2. 3, *ṭzoreštū* 29. 6. 3 (cf. z. *vorjē'tē*).

5) $a = o^3)$ nach lab. vor u, v der folg. silbe (z. o):

pouru- 32. 6. 1 etc., *pourvija-* 28. 2. 2 etc., *pourvō* 30. 7. 3⁴⁾, aber *paurvātēm* 33. 14. 2, *mošū* 53. 8. 4, *vōru-kašānē* 33. 13. 1, *vohū* 28. 3. 1 etc., *hvoḡva-* 46. 16. 2 etc.

1) In den texten ist der quantitätsunterschied zwischen e und $\bar{e}$ vernachlässigt.

2) Die im zend beliebte, nach h sogar regelmässig eintretende, umgestaltung von $ausl. ja$ zu e finden wir in den $g.$ nur in *zaraṭuštrahe* 53. 1. 1, 3. 2, 54. 1. Da aber $auslant. ja$ im $gd.$ sonst stets erhalten bleibt, cf. *ahjā* — z. *ahē, jehjā* — z. *jēihē*, und auch in $j.$ 53 und 54 die genitivendung, ausser in dem erwänten eigennamen, wie überall in den $g.$ *hjā* lautet, cf. *spitāmahjā* 53. 1. 2, *ašahjā* 3. 3, *ahjā magahjā* 7. 1, *ašahjā* 54. 1, so ist *he* in *zaraṭuštrahe* als redaktionelle änderung anzusehen und dafür *-hjā* herzustellen.

Wie die entwicklung *hja* — *he*, fehlt dem $gd.$ auch die *hva* — *nuha*, cf. *bažšō-hvā* — z. *baranuha*.

3) Länge und kürze von o werden in den texten nicht aneinandergehalten. Die schreibung $\bar{o}$ überwiegt. Die im folgenden versuchte scheidung beruht auf der etymologie. — In *dorešt, ṭzoreštū* ist die länge bezeugt. Ist hier die überlieferung richtig, so liegt dehnung unter dem einfluss der doppelkonsonanz vor: **darešt* — *dorešt* — *dōrešt* = *huzāntuš* — **huzcñtūš* — *huzēñtūš*. — Für o ($\bar{o}$) besaz das zendalfabet kein besonderes zeichen. Aber offenbar verhält sich *ucmō* zu *jezī* genau wie *dorešt* zu *pouruš*. Im ersten fall liegt konsonantischer, im zweiten vokalischer einfluss vor; e, o (geschlossen) sind die umlautsvokale zu a .

4) Seltsamerweise fast stets *paouru-, paourva-, paourvija-* geschrieben. a ist zu tilgen.

5 a) $a = \text{ø}$ nach nichtlabialen vor u, v (z. a):

aojóṇhwaṣ 28. 7. 2, 31. 4. 3, 43. 8. 3, 16. 3, *aojó-
ṇhwañtem* 34. 4. 1, *gūšḡdvem* 45. 1. 1, *kazdṇhvadebjō* 31. 3.
2, *kazdṇhwañtem* 44. 5. 5, *dīdrayžḡdvē* 48. 7. 2, *baχšḡhvā*
33. 10. 2, aber *gūšahwā* 49. 7. 2, *vaḡḡdvem* 53. 5. 3, *sjḡdvem*
48. 7. 1 (z. hat a: *hvarenāñhwañta*¹⁾, *barānuha*).

Vereinzelt steht:

6) $a = \text{o}$ vor den kasussuffixen biš, bjō im thema:
*drugvañt*²⁾: *drugvodebīs* 29. 2. 3, 48. 11. 3, *drugvodebjō* 30.
11. 2, 31. 14. 3, 53. 6. 5; vgl. dag. *kazdṇhvadebjō*.

[7) $a = \text{ō}$ im auslaut in:

grō 28. 12. 2, 33. 8. 1 etc. = *grā* 46. 7. 5; *apō* 32.
9. 2 = *apā* 33. 4. 1.³⁾]

§ 5. Ursprünglich ā.

1) $\bar{a} = \bar{a}$.

2) $\bar{a} = \bar{e}$ nach j vor i, e, ē (j, k, ḡ) der folg. silbe:
ajēnū 46. 1. 1, *mānajaḡtē* 49. 2. 1, *ā-jēsē* 53. 6. 3, *škjēi-
tibjō* 53. 8. 3, *jēkā* 30. 1. 3, 51. 2. 1. — Aber: *daregō-ḡjāi-
tīm*, *ajjāi'tīm*, *jāhū*, *uḡjānū*. — Nie tritt ē ein vor doppel-
konsonanz.

3) $\bar{a} = \bar{o}$ vor u, v der folg. silbe:

ḡjōtūm 31. 15. 2, 32. 11. 1, 32. 12. 2, cf. *ḡjātēuš*; aber
dātū, *dadātū* etc.

4) $\bar{a} = \text{ā}$: α . vor ñh (h) = urspr. s, wofern nicht
i, j, u, v folgt;

β . vor ñt (*nt*); stets zweisilbig.

¹⁾ Darnach sind die von Justi, hdb. 376, § 384 mit *ṇhwañt*-
angesetzten zendthemen richtig zu stellen.

²⁾ Handschriftlich *drugvañt*-, cf. oben p. 12.

³⁾ Auf lautl. wege kann $\bar{o}$ nicht wol entstanden sein, sondern
nur durch übertragung; der ausgang $\bar{o} = \text{ai. as}$ war in verbalpraefixen
nicht selten.

α. ānhā, ahurānhō, jā, hud,ā (ai. *sudās*)¹⁾; aber: *dā,hī, jā,hī, gaḡθāhū, θβāhū, dāhvā*; — *β. d,āntē, hak,āntē, bārj,āntē.*

5) $\bar{a} = \bar{a}$ ²⁾: *α.* in offner und

β. in auslautender silbe vor n, m.

α. bānajan 30. 6. 3, dāmīš 31. 7. 2, 45. 7. 5, dāmām 31. 8. 3, 34. 10. 2, uruwānem 28. 5. 1, uruwānō 33. 9. 3, 45. 2. 3, 49. 11. 3; rānajā 31. 19. 3; aber dāmōiš 43. 5. 5, uruwānem 28. 2. 3, rānōibjā 31. 3. 1; ferner mit ān³⁾ = ā: χšānmēnē 29. 9. 1, dvānmābjas-kā 44. 4. 4. — β. Hier ausnamslos: *d,ā 47. 3. 1, d,ān, rārešj,ān, kām, dām, tuwām, jān, jačš,ām* etc.

Vereinzelt kommt vor:

6) $\bar{a} = \bar{e}$ ⁴⁾ vor auslautendem n, m:

hijēm 43. 8. 3, 50. 9. 4 (z. *hjām*), *hjen 51. 4. 2* (z. *hjān*).

§ 6. a (an, am).

a für an, am tritt nach arischem lautgesetz vor allen spiranten ein, im ostiranischen ferner vor m, r, sowie im auslaut, wenn der nasal stamm- oder wurzelhaft ist. Gd.:

1) $a = a$ vor spir., auszer h:

maθrā, daštām 46. 7. 5, aštā 43. 14. 3, debqzañhā, χšajqs, sqs, mašijqs-kā.

1) *jās-kā* u. dgl. sind junge bildungen, vgl. § 26.

2) a und ā sind in den texten nicht mehr geschieden.

3) an, ān, am finden sich häufig für bloßes a, ā geschrieben; cf. z. *dāmahī*, var. (Spiegel), *dāmahī* j. 68. 1.

4) Für e, ē gab es im zendalfabet kein eigenes zeichen; daher wurde der laut teils durch bloßes ē ausgedrückt, teils umgeschrieben, und zwar meist mit ēng, aber aneh mit ēñ, ēn. Länge und kürze wurden nicht geschieden. Dass der gd. den nasalvokal e besessen, kann mit bestimmtheit angenommen werden; wenn eine sprache unter gewissen bedingungen a in e, unter andern a in a verwandelt, so entwickelt sie naturgemäsz, falls die voraussetzungen für beide lautmodifikationen zusammentreffen, den nasalvokal e.

2) *q* = *ç* vor *h* (z. *ç*), cf. s. 76. anm. 4:

çēñgha'tī 31. 14. 1 (z. *çāñheñtu*), *çšēñghijem* 31. 10. 2, *çšēñghijō* 49. 9. 1¹⁾, *sēñhāmahū* 31. 1. 1, *sēñgha'tī* 43. 6. 4, *sēñgha'tī* 32. 7. 2, *sēñhō* 51. 14. 3, *sēñhahjā* 43. 14. 4, 48. 12. 3, *sēñghahjā* 44. 14. 3, *sēñhē*, var. *sēñghē* 51. 17. 3, *sēñhāñhō* 48. 3. 3, *sēñghāiš* 46. 3. 3, *sēñhāiš* 51. 14. 2, *sēñghā* 44. 16. 2, 45. 2. 3, *sēñghas-kā* 31. 13. 3, *sēñghō* 32. 6. 3, *sēñghūš* 34. 7. 2, *sēñhanāiš*, var. *sēñgh*⁰ 32. 9. 1, *sēñhūñ* 46. 17. 1 (z. *sāñha'tī*, *sāñhem*; ai. *çasati*, *çasa-*, *çasana-*); *mēñhē* 29. 10. 3, *mēñhī* 31. 8. 1, 43. 5, 7, 9, 11, 13, 15. 1, *mēhma'dī* 46. 13. 3, *mēñghāi* 43. 4. 1; *vēññha'tī* 48. 1. 1, *vēñha* 48. 2. 3 (zu vgl. die ai. s-aoriste der wurzeln auf *n*, *m* bei Delbrück, ai. vb. 178). — Auslautend *ç* begegnet uns regelmässig im akk. plur. der mask. a-stämme; *h* = idg. *s* musste abfallen; aus den vier ersten hymnen: *vīspēñg*, *zavēñg*, *jēñg*, *dāvēñg*, *ereθβēñg*, *ūdrēñg*, *zavēñg*, *çraoziđištēñg*, *peresmanēñg*, *vīspēñg*, *varenēñg* (z. *daçvan*, *amešija*, *ameša*). Aber: *jās-kā*, *mašijās-kā*. Singular: *jēñgs-tū* 46. 14. 4 für *jās-tū*; es liegt lautübertragung vor, veranlasst durch das unmittelbar folgende *tēñg*.²⁾ — [Unklar *grēhma-*. Zu *ēhmā* 29. 11. 3, 34. 1. 3, 43. 10. 3 cf. oben p. 15.]

3) *an*, *am* = *a* vor *r*, *m*:

maçnarōiš 48. 10. 1, *amā* 30. 7. 2, *amā'nē* 44. 20. 4, *amā'nē* 45. 10. 2 (cf. § 6 anm. 2).³⁾

3) Ausl. *an*, *am* (nicht flex.) = *a*⁴⁾ (*añ*, *am*):

¹⁾ Ar. $\sqrt{psas}$, vgl. ai. *viçva-psnija-*.

²⁾ *tq* 51. 22. 3 ist zendform, cf. j. 15. 2; zu lesen *tēng*.

³⁾ $\sqrt{am}$ + suff. *man*.

⁴⁾ Ursprünglich wurde wol auch im auslaut nur *a*, *ā* geschrieben, wie noch in: *dā* 47. 1. 3, *amešija* jt. 5. 30, *ameša spēnta* j. 42. 6, *açsmā* v. 3. 1. u. a. Später hat man im auslaut fast durchgängig, häufig auch im inlaut, einen nasal zugesetzt, und zwar, wie die beispiele unter 3. 4 zeigen, nicht immer gerade den richtigen.

kqm 44. 20. 2 (ai. 1. *kam*), *dqm* 48. 7. 4 (cf. *dēng* s. 5), ferner in den synkopirten kasus der themen auf man: *kašmqm* 50. 10. 2 (cf. *kašmēng* s. 5), *dāmqm* 46. 6. 2, var. *ᵒmqm* 48. 7. 4, *anaqšmqm* 46. 17. 2, *varedemqm* 46. 16. 5, *škjaomqm* 32. 3. 3 (cf. z. *dāmqm*, *dunmqm*, *karšvqm* etc.).

5) Ausl. *an*, *am* (nichtflex.) (= ostir. a) = gd. e: *dēng-patōiš* 45. 11. 4 (ai. *dampatēs*), *huvēng* 44. 3. 3, 50. 10. 3, *huvēnwātā* 32. 2. 3, *huvēng-daresōi* 43. 16. 4, *hvēnvaθ* 53. 4. 3, *suwēñ* 34. 7. 2, 45. 9. 2, *asuwēñ* 45. 9. 2, *hēm* 31. 8. 2 etc, *hē-* (*miθjāθ*) 53. 9. 3 (z. *hqm*). — Dazu wol noch: *mēñ* 31. 5. 2, 44. 8. 2, 53. 5. 2, *mēng* 48. 2. 2. — Cf. 4.

§ 7. Der r-vokal.

Ein besonderes zeichen für den laut r gab es nicht; er wurde daher umschrieben, und zwar meist mit *ere*: *mereθjāuš* 53. 8. 4 — ai. *mrtjōs*; selten durch *ore*: *moreñd* 32. 9—12, *koreθ* 44. 7. 3, 45. 9. 2 (ai. *krt*)¹⁾; einmal durch *ure*: *hākurenā* 33. 9. 3, 44. 1. 4. — Seltsam ist *ehr* für r in *kehrpem* 30. 7. 2, *kehrpēm* 51. 17. 1.

Gestaltet sich nach einem avestischen lautgesetz (§ 23) *rt* in *š* um, so stellt sich der dem r innewonende vokalische klang als e dar: *pešō-tanuvō* 53. 9. 2 (= **prtō-tan*⁰), *peš-jēñtī* 44. 20. 2 (= **prtj*⁰).

Auch in den intensivformen der wurzel *raš*: *rārešjāñtī* 47. 3. 4, *rārešjāñ* 32. 11. 3, *rārešō* 49. 2. 2 hat sich e aus dem r-vokal entwickelt; grundform: *rā-rš*⁰.

§ 8. Altir. i, ī, u, ū — ai, au — āi, au.

I. i, ī, u, ū.

1) *i*, *ī* = i, ī; *u*, *ū* = u, ū.

Hinsichtlich der quantitätsbezeichnung von i und u sind

¹⁾ Mit *k* wie im altpers. *kartanaij* (?).

die texte wenig verlässig; i wechselt mit ī, u mit ū: *asištā* — *asīštem*; *drugem* — *drūgō*.

Im einzelnen:

2) i und u schwinden:

aχštaϑ 51. 4. 1 = *ahištaϑ (z. *aχštaϑ*, *χštāⁱtē*, *χštānē*); *ptā* 44. 3. 2, 45. 11. 5, 47. 2. 4, *ptarēm* 31. 8. 2, 45. 4. 3, *ϑeδrō* 53. 4. 1, aber *piθrē* 44. 7. 3 (z. *pita* u. *pta*, cf. Geldner, metrik, 50).

χšmā, *χšmaϑ*, *χšma^bjū*, *χšmākem*, *χšmākāi*, *χšmākahjū*, *χšmākū*, *χšmākām*, *χšmāvatō*, *χšmāvat,ām*, *χšmāvasū*; aber: *jūšma^bjū*, *jūšmaϑ*, *jūšmākem*, *jūšmākāi*, *jušmākahjū*, *jūšmāvātām* (z. *jūšma-*, *jušmāka-*).

II. ai, au.

a. 1) *ai* = *aē* im anlaut und in offner silbe (cf. 4):

aēvō, *aēš,ām*, *aēšēmō*, *vaēdā*, *jaē-kā*,

2) *ai* = *ōi* in geschlossener silbe:

šōiθrem, *jōiθemū*, *būrōiš*, *sīšōiϑ* etc.

3) *ai* = *ē*, *ōi* im auslaut:

aēšē, *javē*, *dasemē*, *javaētāⁱtē*, *vaokānhē*, *ϑšujañtē* — *gavōi*, *vāverezōi*, *erēšⁱgijōi*, *škjaoθnōi*, *gerezōi*, *χšaθrōi*, *narōi*, *rānhānhōi*, *vīdvanōi*, *sarōi*, *zqθōi*. Das thematische *ai* vor den kasussuffixen mit *b* wird wie auslautendes behandelt: *garōibīš* 34. 3. 2, *dātōibjas-kā* 51. 14. 1, *miθrōibjō* 46. 5. 2, *rānōibjū* 31. 3. 1, *vīspōibjō* 44. 2. 4, *zastōibjū* 33. 2. 2, 47. 2. 3; doch auch *dāθaē^bjō* 51. 5. 3, *taē^bjō* etc. — Ausnamlos findet sich *ōi* im auslaut einsilbiger wörter: *kōi*, *tōi*, *θβōi*, *mōi*, *jōi*¹⁾, *hōi*, *stōi*.

Vereinzelt:

4) *ai* = *ōi* im offnen inlaut:

kōiθaϑ 46. 9. 1, *kōiθaⁱtē* 32. 2. 2, *kōišem* 46. 18. 2,

¹⁾ Aber *jaē-kā*; die enkliticae wurden von ältester zeit an mit dem vorhergehenden wort zusammen gesprochen.

ġikōiθareš 32. 11. 1, *dōiṣi* 33. 13. 1, *mōiθaθ* 46. 4. 4, *vā-varōimā'dī* 28. 6. 3, *vōivīdātē* 30. 8. 2.

b. 1) *au* = *ao* im an- und inlaut:

aogō, *aogānhā*, *raokēbīš*, *vaoχemā*.¹⁾

2) *au* = *ēu* im geschlossenen auslaut:

χratēuš, *manjēuš*, *vānhēuš*, *hvaçtēuš*.

3) *au* = *ā* im offenen auslaut:

χratā 48. 4. 4, *peretā* 51. 13. 2, *vānhā* 30. 10. 3, [31. 19. 3] wol auch [33. 2. 2]²⁾, 47. 6. 2, 49. 8. 3; *?ākā* 50. 4. 4, 51. 13. 2 (lok.).³⁾

Im einzelnen:

4) *au* = *ao* im geschlossenen auslaut:

paraoš 47. 4. 4, *urūraost* 51. 12. 2, *hiθaoš* 48. 7. 3, *hudānaoš* 44. 9. 3.

III. *āi*, *āu*.

āi, *āu* = *āi*, *āu*: *āšāi*, *mašijāiš*; — *gāuš* 32. 8. 2, 14. 3; wol auch in: *erezāuš* 51. 13. 1, *χšnāuš* 46. 13. 2 etc. *mereθjāuš* 53. 8. 4, *jāuš* 43. 13. 4, *hudānāuš* 50. 9. 4.

§ 9. Lautgesetzliche veränderungen beim zusammenstosoz von vokalen und im auslaut.

I. Beim zusammenstosoz von vokalen.

Hiatus, entstanden durch komposition, wird überall geduldet und ist, wo in den texten verwischt, wieder herzustellen. Einzige ausname: *dūraošem* 32. 14. 2 = 3 silb. *dūra* + *aošem*.⁴⁾

1) Also ist für *gēuš-āiš* 30. 2. 1 *gaošāiš* zu lesen.

2) Cf. text.

3) Also *ai*:*ē* = *au*:*ā*. Ist dagegen die var. *-āu* vorzuziehen, so sind die lokative den *ai* auf *āu* unmittelbar gleichzustellen. Sonst ist ap. *bābirau* zu vergl.

4) Auch diese fällt, wenn man *dūraoša* aus *dūra-raoša* = *dūra-raoχša* 'fernhin leuchtend' erklärt. Cf. §. 10. anm.

II. Im auslaut.

Auslautend *s* nach *a*, *ā* fällt ab; darnach erscheint *-ās* als *ā*, cf. § 5. 4; dagegen *-as* als:

1) *ō*: *ahurō*, *manānhō*, *mābjō* etc. (aber *manānhas-kā* cf. s. 79 anm.).

2) *ē*, eine spezialität des gd.

adē 44. 4. 2, *nemē* 44. 1. 2, *manē* 46. 19. 4 (*manō*), *parē* 33. 7. 2, 34. 5. 3, *mazē* 30. 2. 3, *vakē* 45. 5. 2, *vasē* 50. 9. 3, *vasē-itōiš* 53. 9. 3, *vasē-χšajqs* 43. 1. 2, *sarē* 49. 3. 3, *hazē* 43. 4. 5; ebenso vor den kasussuffixen mit *b*¹⁾: *raokēbīš* 30. 1. 3, 31. 7. 1. — Ausnamslos tritt *ē* in einsilbigen wörtern auf: *kē*, *nē*, *mē*, *vē*, *jē*, *hvē*²⁾ (aber *kas-nā*, *kas-tēm*, s. 79 anm.).

Anhang. III. *a* in der komposition.

Urspr. *a* am ende des ersten kompositionsgliedes tritt auf als:

1) *a*: *ustāna-zastō*, *tara-mātim*, *uta-jūtīm*;

2) *ā*: *akīštā-verezijō*, *ašū-aogānhō*, *ašū-ā,ā*, *ašū-gra-daθāi*, *išā-χšaθrijem*, *erežuχdā-vakānh,ām* 31. 19. 2, *kamnā-nā* 46. 2. 2, *χrapstrā-mašijāiš* 34. 5. 3, *χrapstrā-hizvā* 28. 6. 3, *kiθrā-awānhem* 34. 4. 2, *tūšnā-mātiš* 43. 15. 3, *jā-škjaoθnas-kā* 31. 16. 3, *zastā-ištāiš*, *zastā-ištā*, *hadrā-manā* 30. 9. 3, *hwā-pa³θjāθ*;

3) *ē*: *vīspē-mazištem* 33. 5. 1;

4) *ō*: *daregō-ǰjātīm*, *daregō-ǰjātōiš*, *daevō-zuštā*, *pešō-tanuwō*, *mādjō-mānhā*, *rānjō-skereṭīm*; dazu die superlative: *speñtōtemō*, *grašōtemō*.³⁾

¹⁾ Cf. s. 89 anm. Hier hat auch z. *ē*.

²⁾ *hvō* 29. 4. 3 etc. bildet nur scheinbar eine ausname; *hvō* ist ursprüngl. zweisilbig, cf. ai. *sva*; so auch noch in den g⁹. an mehreren stellen, vgl. s. 9.

³⁾ Demnach, im gd. wenigstens, nur bei mask. a-stämmen, also ist *ō* doch wol dem nom. sing. entnommen? cf. Brugmann, studien IX.

§ 10. Vokalabstufung.

Die für's altiranische anzusetzende reguläre vertretung der indogermanischen vokale ist § 2 dargelegt. — Beispiele aus dem gd.:

	Schw. st.	Mittl. st.	Starke st.
√ dhar:	<i>dere-tā, dā-dr-ē</i> 44. 4. 2. 51. 8. 2.	<i>dare-θrāi</i> 46. 3. 2.	<i>dār-ajō</i> 32. 1. 3.
√ g ₂ am:	<i>gaⁱ-dī, ā-gem-aθ</i> 28. 7. 1. 44. 8. 5.	<i>gam-aⁱtī, gañtā</i> 30. 8. 1. 44. 16. 4.	[z. <i>gām-ajēⁱti</i>] jt. 17. 20.
√ man:	<i>tara-māⁱtim</i> 33. 4. 2.	<i>man-añhō, mañ-tū</i> 28. 11. 1. 46. 17. 5.	<i>mān-ajēⁱtī</i> 49. 2. 1.
√ jat:	<i>jō-iθ-emā</i> 28. 10. 2.		[z. <i>jāt-ajēⁱñti</i>] jt. 10. 78.
√ vak ₂ :	<i>uχdā, va-oχ-emā</i> 45. 2. 4. 34. 5. 3.	<i>vak-ō</i> 53. 7. 4.	<i>vāk-īm</i> 29. 9. 2.
√ vardh:	[z. <i>vereθ-jañuha</i>] j. 10. 5.	<i>vared-en</i> 49. 4. 1.	(<i>vared-ajaçtā</i>) 50. 3. 3.
√ vaid:	<i>vis-tō</i> 29. 6. 2.	<i>vaçd-ōdvem</i> 53. 5. 3.	(<i>vaçd-ā, vōis-tū</i>) 34. 7. 3. 28. 11. 1.
√ sauk ₁ :	[z. <i>suçt-ō</i>] jt. 10. 127.	[z. <i>saok-ēñtām</i>] v. 2. 8.	(<i>saok-ajaθ</i>) 32. 14. 3.
√ k ₁ rau:	<i>a-srū-dvem</i> (k ₁ rav) 32. 3. 3.	<i>srao-tū, srav-añhū</i> 49. 7. 2. 32. 12. 1.	<i>srāv-ajēⁱtē</i> 32. 6. 1.
—	<i>hiz-u-biš</i> 49. 4. 2.	<i>vañh-av-ē</i> 43. 5. 4.	<i>ereç-āu-š</i> 51. 13. 1.

269. Freilich sollte man *speñtastemō* erwarten; aber es sind eben ganz junge bildungen. Vgl. *hubānuš* — *hubānuštemō* Jt. 1. 15.

Alte dehnungen liegen vor in: *āsū* 44. 4. 4, *ḡβāvañt-*, *jūšmāvañt-*, *χšmāvañt-*, cf. ai. *tvāvant* etc.; aber: *navatī* 44. 1. 3, 46. 7. 1, *javaḡ* 28. 5. 3, 34. 9. 3 etc. cf. ai. *māvant-*, *jāvant-*; *ašūunē* 32. 10. 3 etc., *ašūunac-kū* 43. 4. 3, *ašūunō* 43. 15. 5, aber *ašavā* 31. 17. 1, *ašaonē* 47. 4. 3, *ašaon,ām* 49. 10. 2 etc. = ai. *ṛtāvant-* (cf. Lindner, altind. nmltbdg. 147). — *vīrāḡ*, *asūrahjā*, *dūrāḡ*, *dūrē*, *dūlāñhō*, *būrōiš* etc., aber *hunuš* 51. 10. 2 = ai. *sānus*, ksl. *synū*.

Uebertragungen sind nicht selten. Wir finden die starke vokalstufe in tieftoniger silbe in:

aretā 53. 9. 2, *aretacⁱbjō* 53. 6. 5, *aša-* (= **arta-*, ai. *ṛtā-*), *ārešvā* 33. 12. 1 (§ 4. 1a), *darštōiš* 33. 6. 3 neben *ābīdereštā* 30. 2. 1, *dīdrayžōdvē* 48. 7. 2 neben *dīdereyžō* 44. 15. 4, *ḡβaroždvem* 29. 1. 1, *parštem* 43. 10. 4, *hēmparštōiš* 33. 6. 3, *mañtā* 31. 7. 1, *gamjāḡ* 44. 11. 2, *mēhmaⁱdī* 46. 13. 5 (d. i. *man-s-mo*) u. a. m. Ferner *kikōiḡareš* 32. 11. 1, *nraotā* 43. 11. 5, *raostā* 29. 9. 1, *vōizduvem* 33. 8. 1.

Umgekehrt finden wir die schwache vokalstufe in hochteniger silbe in:

gerezdā 50. 9. 4, *hūkeretā* 34. 13. 2 (suff. *tar*).

Dehnung statt steigerung liegt vor, sofern die überlieferung richtig, in: *urūp-ajcⁱñtī* 48. 10. 3.

Anm. An dieser stelle seien auch die wenigen fälle von silbenausstoszung erwänt; es kommt solche nur in nominalthemen auf *-tāt-* vor: *haurvās-kū* 34. 11. 1 = *haurvatās-kū, cf. 33. 8. 3; *ameretāⁱtī* 45. 7. 3 = *ameretatāⁱtī; *ameretātā* 44. 17. 4 = *ameretatātā; *haurvātā* 45. 5. 4 = *haurvatātā. Vgl. noch s. 80. anm. 4.

§ 11. Epenthese.

Die epenthetischen vokale, i und u (ⁱ, ^u), sind im metrum one silbenwert.

I. Epenthetisches i findet sich im anlaut und im inlaut nach den vokalen a, ā, u, ū, e, ē, aē vor t, θ, d, n, ñt, p, b, r und (einmal) v. Anlautend in: *ṡjēgō* 34. 8. 1, *ṡixtem* 32. 7. 3, 44. 2. 4, *ṡvīzajaṡā* 53. 7. 4.

II. Epenthetisches u steht im anlaut, sowie im inlaut nach a, ā, o vor ru, rū, rv und (einmal) nu der folgenden silbe: *uruvā*, *po^uru-*, *vā^unuṡ* 28. 9. 2.¹⁾ Etymologischen und metrischen wert besitzt anl. ur nur in *urvarā* 48. 6. 3. *urvarās-kū* 44. 4. 3, 51. 7. 1 (ai. *urvarā*-).²⁾

B. Die konsonanten.

§ 12. Uebersicht über den konsonantismus der altiranischen sprache.

I. Die arische (indisch-iranische) grundsprache besaz aller warscheinlichkeit nach folgende konsonanten (vgl. Hübschmann in K. Z. XXIV. 309):

1) Explosivlaute.

1.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{urspr.} \\ \text{gutt.} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} k_1 \\ k_2 \\ \acute{k} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} k_1h \\ k_2h \\ \acute{k}h \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} g_1 \\ g_2 \\ \acute{g} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} g_1h \\ g_2h \\ \acute{g}h \end{array} \right.$	(= idg. k_2 g_2 g_2h vor i, i u. a ₁ , ε).
2.						
3.						

4. dent. t th d dh.

5. lab. p ph b bh.

2) Spiranten.

s z — š ž (= idg. s, z nach i, u, r und gutt.)

—j v (labiodental, β).

¹⁾ Viell. ist auch o in *ayzaonvannem* 28. 4. 2 epenthetisch.

²⁾ Für *urvalo* 50. 7. 1 ist mit Roth, Z. D. M. G. XXV. 249. *urvalō* zu lesen.

3) Nasale.

n_1 n_2 n n m.

4) Liquidae: r.

Dazu: 5) Halbvokale: *i, u*.

II. Auf iranischem gebiet wurde dieser konsonantenbestand folgenden lautgesetzlichen veränderungen unterworfen:

1. k_1 k_1h g_1 g_1h = s, z vor vok., nas., j, v, r.
= š, ž vor t, d.
 k_1s (ai. kš) = š vor vok.,
 sk_1 (ai. kh) = s.

2. Die aspiraten der übrigen reihen verlieren nach urspr. spiranten und nasalen den hauch; in allen übrigen fällen gehen sie in spiranten (χ š ϑ φ — γ ž δ β) über.

3. Vor konsonanten — auszer nach zischlauten und nasalen — wandelt sich jeder explosivlaut in die spirans¹⁾; dentale vor dentalen gehen durch ϑ , δ in s, z über.

4. s wird h im an- und inlaut vor vok., j, v, m, sowie im auslaut.

5. s, z = š, ž nach labialen, auszer vor t, d.

6. v wird p, b nach k_1 , g_1 etc. (= ir. s, z).

7. Nasale vor spiranten, r und m verbinden sich mit dem vorhergehenden vokal zum nasalvokal, cf. §§ 5. 6.

8. Nach vokalen werden alle auslautenden explosivlaute in tonlose (?) spiranten verwandelt.

¹⁾ und zwar selbstverständlich in tonlose vor tonlosen konsonanten, in tönende vor tönenden. j, v, m, n üben auf den akustischen charakter der vorhergehenden spirans (χ — β) keinen einfluss. Ueber das verhalten der zischlaute vor n, m etc. cf. s. 91 anm.

Demnach ergibt sich für die iranische grundsprache folgender konsonantenbestand:

	1) Explosivlaute.	2) Spiranten.
1. gutt.	k g	χ γ h
2. pal.	ḳ ġ	š ž j š ž
3. dent.	t d	θ δ s z
4. lab.	p b	φ β ¹⁾ .

3) Nasale: n í n m.

4) Liquida: r.

Dazu: 5) Halbvokale: i, u.

§ 13. Lautgesetzliche veränderungen der altiranischen konsonanten im altostiranischen.

Die konsonantischen lautgesetze der den beiden avestadialekten zu grunde liegenden, altostiranischen, sprache sind:

1. χθ, φθ und θφ vor vok., r und β werden χδ, φδ, θβ.
2. Die tönenden spiranten γ, δ, β werden im anlaut vor vok. (u. halbvok.) zu medien g, d, b; ž zu ġ.
3. Anlautend δβ wird δb (δb, cf. 4).
4. Vor explosiven und im auslaut werden θ, δ zu θ, δ.
5. φt, βd werden pt, bd.
6. Anlautend h vor m, sowie auslautend h schwindet.
7. Inlautend h wird — auszer vor i, u, j, v — zu nh.
8. hβ wird zu hv (Justi q), d. i. χβ; hšt zu χšt.
9. rt zwischen vokalen wandelt sich gerne in š; einmal findet sich auch der wandel von rd in ž.
10. Anlautend vr wird zu rv (mit epenthese urv) umgestellt.
11. Vor explosivlauten tritt für n̄, í, n, m: ñ ein.

¹⁾ = urspr. bh und v.

§ 14. Konsonantische lautgesetze des gd.

1. Nach vokalen gehen die tönenden spiranten γ , δ , β in die tönenden medien g , d , b ; $\dot{z}$ in $\acute{g}$ über. Es bleiben nur β nach ϑ und δ nach χ , φ .

2. hj wird $h\acute{j}$ (χj).

3. Der gd. liebt die erweichung von konsonantengruppen: χt wird $g\acute{d}$; $\chi\acute{s}$ — $\gamma\acute{z}$; $\varphi\acute{s}$ — $\beta\acute{z}$; st — zd ; $\acute{s}t$ — $\acute{z}d$; $\acute{s}tr$ — $\acute{z}lr$.

Im einzelnen stellen sich die konsonanten des gd. zu denen der arischen grundsprache wie folgt:

§ 15. Die k_1 -reihe.

1. k_1 , k_1h , g , g_1h = s, z vor vok., nas., j, v, r.

dasū, *jasūāiś*, *asjāϑ*, *aspā*, *sravañhā*, *zām*, *gūzrā*, *uzemem*. Dazu *mazībīś*, cf. § 89 anm.

2. = ś, ž vor dentalen.

ϑ̥oreśtā, *ϑ̥baroždven*; vereinzelt findet sich ś (ṣ́) ¹⁾ auch vor n: *duž-varśuañhō* 53. 8. 1, *raśnā* 46. 5. 3, *rāśn,ām* 34. 12. 2. — Ueber *śt* = *žd* cf. § 18. 7.

3. $k_1ś$ (= $\chiś$) = ś (ṣ́) vor vok. (und halbvok.).

uāśāmā 44. 13. 2, *graśī* 44. 8. 3, 45. 6. 4, *geraśvā* 53. 3. 4, *graśa-* (?), *mināś* 46. 14. 4 ($\sqrt{mis}$), *raśō* 30. 11. 2, *rareśjañtī*, *rareśj,āu*, *rāreśō*, *rāśajañhē*, *uruśaeībjō* 29. 7. 2, *vaśī*, *vareśvā* 53. 3. 4, *vareśāī*, *vareśāīcē*, *vareśānē*, *vareścēntī*, *vīvareśō*, *sīśā*, *sīśōiϑ*; dazu noch *vīzībjō* 53. 8. 3, cf. s. 89 anm. — Dagegen bleibt $\chiś$ vor konsonanten: *ēuāχśtā* 32. 6. 1, *praχśnī* 44. 7. 4, *praχśnena*.

4. sk_1 = s.

In den inchoativstämmen: *isa-*, *iśasa-*, *śasa-*, *peresa-*, *veresa-*, *jāsa-*, *hiśasa-*. (Cf. z. *sadajeīti* = ai. *khadājati*.)

¹⁾ ś (Justi sh) ist das zeichen des pal. spir., steht aber missbräuchlich vielfach an stelle von ś, vgl. Hübschmann a. a. o. 352 ff.

Vereinzelt:

5. k_1t , $*g_1t$ (= št) = žd.
vuždrēñg 46. 4. 1, *gereždā* 29. 1. 1.

§ 16. Die k_2 -reihe.

1. k_2 , k_2h , g_2 , g_2h = k (nur vor vok.), g, χ:
kahnāi, *kāmem*, *kevinō*, *keredušā*, *kudā*, *kaṇū*; *garebām*,
gūrārā, *gaṇḍā*, *genū*, *āgemaθ*, *grēhmō*, *mercēgedjāi* 46. 11. 2;
hušhuχājem, *urvūχš-uxti*, *vχdā*, *χsāi*, *daχšaθ*, *taχmem*, *kaχnarē*,
χratūm.

Vereinzelte Übergänge:

2. $kš$ (= χš) = š (š, šk)¹⁾:
ašibjā, *tašā*, *tašaθ*, *tāšt*, *tatašā*, *mošū*, *varešū* 50. 10. 1,
sašaθū, *šaḡtī*, *šōiθra*, *škjētibjō* 53. 8. 3; — *dušitā* 31. 18. 3
steht für **duš-šitā*, **duš-χšitā*.

3. $kš$ (= χš) = γž:
aγžaonvannem 28. 4. 2, *uoγzā* 43. 12. 2, *dīdereγžō* 44. 15.
4, *dīdrayžōdvē* 48. 7. 2, *mimayžō* 45. 10. 1.

4. kt (= χt) = gd (vermittelt durch γd):
aogedā 32. 10. 1,? *jaoged* 44. 4. 4, 46. 8. 3; vgl. s. 89
anm. — Dazu *kagedō* 51. 20. 3.?²⁾

5. kv = gv? (durch χβ, γβ vermittelt?):
kagvā 46. 2. 4; [cf. *kagemā* 38. 3.]

§ 17. Die k -reihe.

k $k̄h$ g gh = k (tš) g (dž) $š$ (šk)¹⁾:

k findet sich nur vor vok. und halbvok.: *kašma'ni*, *kiθrē*,
kōiθaθ, *kjañghaθ* 44. 12. 5, *kivišt* 51. 15. 3, *kevištā* 34. 13. 3.

¹⁾ $škj$ = šj, selten = šj. $š$ ist wol nur eine verschnörkelung des doppelzeichens šk, cf. Salemann, über eine parsenlds. etc. 23.

²⁾ *dugdā* 45. 1. 4, *dugdrām* 53. 3. 2 sind wol nicht hierher zu ziehen. z. *duγdā* spricht dafür, dass die formen auf ar. *dugdhar-* zurückgehen, vgl. ai. *dugdā-s* aus *duh* (*dugh*) + *ta-s*.

ǵ vor vok. und j: *ǵama'tī*, *erež'ǵijoi*, *ǵjātēuš*, *adruǵjañtō*.

š (šk) nur vor j: *ašjō* 51. 6. 2, *ašjas-kū* 48. 4. 1, cf. *akem*, *akištō*; *škjaoθna-*, *škjaomqm* 32. 3. 3, cf. ai. *kjāutna-*; *ovīšjātā* 30. 3. 3, 6. 1, var. *ovīškj-*, cf. *vīkidjāi*; *vašje'tē* 44. 11. 3, cf. *vākī*.

Ursprünglich standen die palatalen nur vor i, j und a (= idg. a₁, ε), doch fand schon frühe ausgleichung statt. Das alte verhältniss findet sich noch z. b. in: *gā'dī* — *ǵāntū*, *kikōiθareš* — *kōiθa'tī*, *aogō* — *aoǵañhā*, *kaçnā* (ποιτή) — *kīθā* (τίσις); aber auch: *ǵasaθ* = ai. *gakhāt*, *ʔjēǵō*, *ǵuvāmahī*, *kevištā* u. a. m. — *āskitīm* 44. 17. 3 ist falsch, cf. metr. s. 17.

§ 18. Die dentalreihe.

1. *t th d dh* = *t d θ*.

tanūm, *dūtāñhō*, *vōistā*, *χrag-strū*; *jaθā*, *areθā*, *pa'θī*, *ʔjēǵō*, *θrātā*, *θβaxšō*, *jōiθemā*; *advānem*, *padebīš*, *beredubjō*, *demānē*, *druχš*.

2. *t th d dh* = *s, z* vor dentalen:

kīstiš, *dazdjāi*, *azdā*; vor *s* tritt schwund ein: *dasvā* 33. 12. 1, *kīnas* 32. 5. 3 (= *kīnaθ* + *s*, *stavas* 50. 4. 1 (= *stavat* + *s*), *drugvasū*, *φšujasū*.

3. *t th d dh* = *θ*¹⁾ vor explosiven und im auslaut nach vokalen:

¹⁾ Ich umschreibe *ṭ* (Justi) mit *θ* statt *ḍ* (Hübschmann) aus folgenden gründen:

1. Vor *k*, *k̄* ist die tönende spirans lautgesetzlich unmöglich, also: *θkaçšō*, *taθkušīš*, *tāθkajaθ*.

2. Ebenso vor enklitischen pronomina und partikeln: ai. *jaska* = ir. *jaska*; ai. *jattvā* = ir. *jasθβā* (*jase θβā* jt. 10. 33); also ai. *jākka* (= *jatka) = ir. *jaθkū* (§. 12. 3).

3. Rückt *θ* durch komposition in den inlaut, so erscheint es als *θ*: *apikīθ-īθ*, *pa'rikīθ-īθ*, *zaraθ-uštrō*, *kīθenā* 44. 20. 1.

4. *padbjaska* neben *paθbjaska* u. änl. können nicht als gegenbeweis angeführt werden, vgl. *vāγš'ibjō* jt. 3. 18 neben *vāχš'ibjō* j. 16. 2. Die kausendungen mit *bhi* standen zu dem thema mehr in einem

ϑkaϑšo, dadāϑ, okīϑ, koreϑ, gravareϑ). Auslautend t kommt nur nach zischlauten vor: *tāšt* 44. 7. 2, *kōišt* 45. 10. 3, 50. 3. 2, 51. 15. 1, *daϑdōišt* 51. 17. 1, *dorešt* 49. 2. 3, *mōišt* 46. 12. 4, *urūraost* 51. 12. 2. Vielleicht auch *jaoxt* cf. u. anm. 6. Auffallend: *as* 31. 9. 1, *χšnūuš* 46. 1. 3, 13. 2, 51. 12. 1, wofür *ast*, *χšnūušt* zu erwarten; zendform?

4. *kth* (= ir. *χθ*) = *χδ*:

uχdā, *uχdahjā*, *uχdāi*, *uχdāiš*, *erežuχdāi*, *erežuχdā-vakā-nhām*, *bereχdām*, *bereχdē*, *vaχedrahjā* 29. S. 3.

5. *ptr* (= ir. *ϑθr*) = *ϑdr*:

raϑedrem, *raϑedrāi*, *raϑedarahjā*, *ϑedrō* 53. 4. 1.

Ueber *rt*, *rd* = š, ž cf. § 20.

Vereinzelte übergänge:

6. *st* = *zd*:

gerezdā 50. 9. 4, *dazdī* 46. S. 1, 51. 6. 1 (z. *dasti*), *dazdē* 51. 19. 1, cf. *dastē* 34. 1. 3; *dazdā* 27. 13. 2, *hunu-zdrā* 30. 1. 3.

7. *št* = *žd*:

gereždā 29. 1. 1, *važdrēñg* 46. 4. 1.

§ 19. Die labialreihe.

1. *p ph b bh* = *p b ϑ*:

puθrem, *aparō*, *speredānī*; *baodeñtō*, *bīmjā*, *brātā*; *vaϑūš* 29. 6. 1, *raϑnō*, *raϑedrem*, *ϑrijō*, *ϑseratusš*, *ϑšujō*.

kompositionalen als suffixalen verhältniss. Ebenso wenig beweisen *naϑda*, *naϑda*, *hvaϑnāda* neben *nōiϑ*, *hvaϑnāϑ*, da sie nicht direkt auf diese, sondern auf alte grundformen *naida*, *svapnāda* d. i. *svapnād ā* zurückzuführen sind, cf. morph. untersuch. II, 101.

5. Im auslaut stehen sonst nur tonlose spiranten, vgl. *jūžem* — *jūš*.

6. Somit ist die transskription *δ* im gd. überhaupt nirgend, im z. nur im anlaut vor *b* (z. *dbišjañtō* cf. gd. *dbišēñti*) berechtigt. Für den gd. wäre höchstens *jūogēδ* 44. 4. 4, 46. S. 3 = *jaoxt anzunehmen; aber die form ist schwerlich richtig; z. l. *jaoxt*.

2. *pt* (= ir. *ϕt*) = *pt*:

ptā, *ptarēm*, *ājaptā*, *naptijaçšū*, *hapti*, *hapta'θr̄*.

Vereinzelter übergang:

3. *ps* (= ir. *ϕš*) = *βž*:

dīβž'a'djāi 45. 4. 5.

§ 20. Die zischlaute.

1. *s z š ž* = *s z š* (š) (ž¹):

skeñdō, *śkañtū* 53. 2. 1, *astī*, *sāsnā*, *asperezetā*, *jas-tēm*, *jas-kā*, *mašijqs-kā*; *zdī*, *dazdjāi*, *mjazdem*; *išēntī*, *ušū*, *baçšohvā*, *dīdarešatā*, *neresš*; *kīždī*, *mīždem*, *būždjāi*. — *hušha-χājem* 46. 13. 5, *hušhaχū* 32. 2. 2, *ānušhaçš* 31. 12. 3²)

2. *ss* = *s*; — *šs* = *š*:

sqs (= *k₁qs* + *s*) 43. 11. 4, 46. 19. 5. (*ahī* für *as-si* beweist, dass bereits in arischer zeit aus *assi* (= *ḫōōt*) *asi* geworden war). — *kōiš* (= *kōiš* + *s*) 31. 3. 1, 47. 5. 2?

3. *s* = *h*, *nh* vor vok., *m*, *r*, *j*, und zwar

= *h* im anl. vor vok. (und halbvok.), im inl. vor *m*, *i*, *u* (und halbvok.).

= *nh* im inl. zwischen a-vokalen (und vor *r*).

s schwindet im anlaut vor *m* und im auslaut nach *a*, *ā*.

¹) Ueber den wechsel von *š* und *ž* in kompositen ist (gegenüber den von Hübschmann, a. a. o. 352 aus dem z. angeführten beispielen) zu vergleichen:

erešvakā, *erešvišjātā* — *erežuxdāi*, *erežigijōi*, *erežgīš*; *dušere-θriš*, *dušçraθβā*, *dušçšaθrā*, *dušmanānhō*, *dušsastiš*, *dušškjaθnā*, *dušvareθem* — *dužğjātōiš*, *duždānhō*, *duždaçenēng*, *dužvakānhō*, *dužvaršnanhō*, *dužvarštōiš*. Vor vok., *m* und *v* steht daher sowol die tön. als die tonl. spirans. Auch im inl. steht vor *m*, *v* sowol *s*, *š* als *z* (*ž*): *usmahī*, *usvahī*, *açšēmō*, *daibišvatō*, *uze mem*, *uze mohū* (?). Ebenso vor *r*: *gūzrā*, *θβisra*. — Vor *n* dagegen stehen im gd. überhaupt nur tonl. spiranten: *jasna-* zu *jaz*, *asnaqm* zu *azan* etc., vgl. s. 85 anm.

²) Hier steht *šh* fälschlich für *š* (š), cf. *hušženem* 53. 5. 4.

Beisp.: *hazō*, *hjäθ*, *hwō*, *dahmahjā*, *mēhma'dī*, *manahī*, *jūhī*, *vohū*, *ahurō*, *gaθāhū*, *ahjā*, *baχšohwā*, *dāhvā*, *miθahvakā*.
31. 21 1.

añhaθ, *manañhō*, *jāñhō*, *vañhēuš*, *vēñhātī*. — Vor u, v findet sich nicht selten auch ñh: *añhuš*, cf. *ahū*, *ahubīš*; *vañhviǰā*, *vañhviǰāi*, cf. *vohū*. — Unklar: *kjañghaθ* **44.** 12. 5. — Vor r wird statt ñh blosses ñ oder ñg geschrieben: *ānrō*, *ānrēm* — *añgro*, *añgrēñg*, *añgrajā*, *dañgrā*.

[*mahī* **37.** 2 = ai. *masi*], *vakō*, *apō* = ai. *vakas*, *apas*, *mašijēñg*; — *jā* = ai. *jās*; aber *apas-kā*, *mašijqs-kā*, *jās-kā* cf. s. 79 anm. — Seltsam: *nerqš* **45.** 7. 4.

4. *sv* (*sβ*), *sj* = hv, hj (Justi q, qj)¹⁾:

hvahjāi **30.** 2. 2, *hvahjā* **33.** 14. 1, *hvaçtu-*, *hvarenā*, *hvaçnem*, *nemahvātīš*; *ašahjā*, *θβahjā*, *dahju-*, *sahjāθ* u. a.

5. *ps* = *qš* (*βš* cf. § 19. 3):

anaqšmām, *aqšujantō*, *aqšmānā*, *daqšnijā*, *dvaqšēñg*, *naqšū*, *qšēñghijō*, *qšēñghijem*, *qšujō*, *qšujasū* — *diβžādji*.

Vereinzelt:

6. *sist* = *hišt* = *χšt* mit ausfall des i:

aχštaθ **51.** 4. 1, cf. z. *χštātē*, *aχštaθ*.

7. *st* = *zd*:

gerezdā, *dazdī*, *dazdē*, *dazdā*, *humqzdrū* cf. § 18. 6.

§ 21. j, v.

1. *k₁v* (*k₁β*) = *sp*; *g₁v*, *g₁hv* = *zb* (nicht zu bel.).
aspā, *spanjā*, *spēništō*, *spēntō*, *spēnvaθ*, *spitāmō*.

2. *dv* (*dβ*) = *db*:

daibitā **49.** 2. 2, *daibitānā* **32.** 3. 3, **48.** 1. 2, *daibitijem*

¹⁾ Zur aussprache vgl. *χjen* var. zu *hjen* **51.** 4. 2. Ich umschreibe hj, aber hv, während Justi qj und q. Ursprünglich gab es tatsächlich zwei verschiedene zeichen, cf. Salzmänn, über eine parsehandschrift etc. p. 25.

45. 1. 4, *daibišēntī* 32. 1. 3, *daibišijañtē* 34. 4. 3, *debqzā'tī*
 44. 6. 3, *debqzāñhā* 47. 6. 3; aber *dvaçšō*, *dvareñtā*, *advā* =
 ar. *duaišas*, *duarañta*, *adhuās* etc.

Vereinzelt:

3. *jūšma-* = *çšma-*, mit ausfall des *ū*:

çšma-, *çšmāka-*, *çšmūvañt-* cf. s. 79.

4. Unklar bleibt: *jjaθ*, das entweder für *hjaθ* oder für *jaθ* eingetreten ist.

§ 22. r.

1. *rt* = *š* (*š*):

aša-, *pešjeñtī* (= **prtj-*), *pešō-tanwō* (= **prtō-*), *mašijā-*,
maš 32. 3. 2, 34. 9. 3 (= *nrī), ?*mašāi-* 48. 5. 3. — Aber
aretaeⁱbjō, *aretū*, *peretō*, *maretaeⁱbjō*, *ameretatāt-*.

2. *rd* = *ž*:

āžuš 53. 7. 2.¹⁾

§ 23. Die nasale.

1. *n* *ń* *n* *m* = (*n̄*) (*ń*) *n* *m*

2. = *n̄* vor explosivlauten;

3. Vok. + *n̄*, *ń*, *m* vor spir. = nasalvokal [*ā* (*ān*),
ā (*ān*), *ē* (*ēng*, *ēñ*, *ē*), *ē* (*ē*)].

1. *n̄* findet sich nur in *n̄h* (vor *r* geschr. *n̄*) = urspr. *s*:
añhaθ, *añrō*. — *ń* kommt im gd. nicht vor; *mēñhī* 43. 5 ff.,
mēñhē 29. 10. 3 stehen fehlerhaft für *mēñhī*, *mēñhē* (d. i.
mēñhī); ebenso erweist sich *dīdañhē* 43. 11. 3 durch die
 silbenzählung als verderbt. — *n̄* ist nur vor gutt., pal. und
 dent. zu belegen: *mereñgedjāi*, *mereñgedvē*, *mareñkaⁱtē*, *jañtī*,
bēñdvō. Ueber *n̄*, *ñg* nach *ē* cf. s. 76 anm. 4. — *n* findet
 sich vor vokalen und im auslaut; *m* vor vokalen, *n* (*kam-*
nānā) und im auslaut. Ueber *ān*, *ān*, *ām* cf. s. 76 anm. 3.

¹⁾ *āžu-* „flüssigkeit“. Hängt mit ai. *ardra-* „nass“ zusammen, vgl. die übersetzung der stelle bei Hübschmann, Zur Kasuslehre s. 230.

§ 24. Die halbvokale *i, u*.

Die halbvokale *i, u* sind von den spiranten *j, v* (β) strengstens zu sondern; dieselben sind im avesta geschrieben $ii = j$, $uu = v$; sie ändern sich weder selbst, noch üben sie auf den vorhergehenden konsonanten irgendwelchen verändernden einfluss aus. Der durchgreifende und ursprüngliche unterschied zwischen *i, u* und *j, v* erhellt aus folgenden zusammenstellungen:

1. $k_1u = sv$	$k_1v = sp$
2. $g_1u, g_1hu = zv$	$g_1v, g_1hv = zb$
3. $ku = kv$	$kv = \chi\beta$
4. $\acute{k}i = \acute{k}j$	$\acute{k}j = \acute{s}j$
5. $\acute{k}u = \acute{k}v$	$(\acute{k}v = \chi\beta)$
6. $ti = tj$	$tj = \vartheta j$
7. $tu = tv$	$tv = \vartheta\beta$
8. $du = dv$	$dv = db$
9. $hi = hj$	$hj = h\acute{j}$
10. $hu = hv$	$hv = hv.$

j, v = i, u können je nach metrischem bedürfniss auch als silbebildende vokale resp. als *ii, uu* gesprochen werden. In den vorliegenden texten freilich ist das ursprüngliche verhältniss sehr verwischt. Für *sv, zv* (1, 2) findet sich durchgängig *sp, zb* eingesetzt, auch statt *tv, hj* und *hv* findet sich vielfach $\vartheta\beta, h\acute{j}, hv$ geschrieben. Vgl. s. 9. III. a. Wo *j, v* silbebildend sind, vermögen wir mit hülfe der silbenzählung das ursprüngliche herzustellen; wo das nicht der fall, z. b. $\vartheta\beta\acute{a}$ 28. 6. 1, müssen wir eben den texten glauben schenken.¹⁾

¹⁾ Schwer zu sagen ist es, worauf der unterschied zwischen vokalischem und konsonantischem *j, v* begründet ist, worauf es beruht, dass die sprache neben *dvacšō* ein *dbišeñti*, neben *suven* ein *spēnvaθ* entwickelte. Es scheint mir nicht unwahrscheinlich, dass der

§ 25. Uebersicht.

Der gd. hatte folgende laute:

A. Vokale:

1. kurze: a e o ė ȯ ȧ ė i u r i̇ u̇.
2. lange: ā ē ō ē̇ ō̇ ā̇ ē̇ ī ū ā̇.
3. diphthonge: aė ōi̇ āi̇ aȯ ēu̇ āu̇.

B. Konsonanten:

1. Explosivlaute: k g k̇ ġ t d p b.
2. Spiranten: χ (hv, h in hj) γ ṧ j θ̇ θ̇ δ̇ φ̇ β̇
s z ṧ ž̇

Dazu h (nh).

3. Nasale: n m ñ (ñ).
4. Liquidae: r.

Dazu 5. Halbvokale: j, v.

II. ABSCHNITT.

Flexionslehre.

A. Nominalflexion.

I. Flexion der substantiva und adjektiva.

A. Konsonantische stämme.

§ 26. 1. Suffixlose.

Stämme: *vāk-*, (*ānu*)*śhak-*, *usiḡ-*, *drūḡ-*, *buḡ-*, *χṣnut-*,
keret-, *beret-*, (*gra*)*varet-*, *stūt-*, *iṣud-*, *pad-*, *zared-*, *paṭ-*,

akzent das ausschlag gebende war. Ich vermute, dass das ursprüngliche verhältniss das war: i, u steht vor hoch-, j, v vor tieftoniger sibe; es liegt dieses verhältniss vor in:

dváḡṣō — *daibiṣēnti*, *daibiṣjānti*, *daibiṣvatō*;

svē ñ — *spēnvāḡ*, *speñtō*, *speñtō'lemō*;

hvē'ñg — *hvēnvāḡ*;

dvá, *dvádasa* — *daibitjem*, *daibitá*, *daibitā'ná*;

zvájā, *zvájēntē* — *zbatá*;

tvém, *tvā'm* — *ḡβā* (enkl.).

So würden sich ferner erklären: *dvāreñtā*, *dváḡṣō*, *dvā'nmaibjas-kā*,

suwan-, asuwan-, huwan-, ap-, kehrp-, nab-, dam-, zam-, zjam-, gar-, hvar-, vīs-, maz-, dareš-, maš-, āh-, dāh-, māh-, jāh-

Singular.

nom. (*āmi*)*šhaχš, usiχš, druχš, dareš, maš, hud,ā, m,ā*
 31. 12. 3 44. 20. 3 49. 3. 2 29. 1. 2 32. 3. 2 48. 3. 2 44. 3. 4

akk. *vākem, vākim, druġem, būġem, χšnūtem,*
 31. 12. 1 29. 9. 2 48. 1. 1 31. 13. 2 31. 3. 1

išudem, kehrpem, kehrpēm, zām¹⁾, vīsem,
 34. 15. 2 30. 7. 2 51. 17. 1 44. 4. 2 31. 18. 2

instr. *zareḏā, ānhā.*
 31. 12. 2 28. 12. 3

dat. *mazōi, (hu)d,ānhē.*
 29. 11. 2 31. 22. 1

gen.-abl.²⁾ *drūġō, drūġas-kā, stūtō, zimō, garō, ānhō,*
 31. 1. 2 32. 3. 2 34. 12. 1 51. 12. 1 45. 8. 5 31. 3. 3
j,ānhō
 30. 2. 3.

lok. *pa^tθi.*
 50. 4. 3

Plural.

nom. *išudō, (hu)d,ānhō [(duž)d,ā.]³⁾*
 31. 14. 2 30. 3. 3 51. 10. 2

dvāçθā gegenüber *spaçtō, spitā'mā, vīspa-, āspā* u. a. Freilich auch: *hwāqnem, hwārenā, debā'zanhā, debā'zaiti-* u. a. Es fragt sich einmal, wie weit die Überlieferung zuverlässig ist, sodann, wie weit ausgleichung stattgefunden haben kann.

¹⁾ = *zām* + *m*, so Brugmann, stud. IX. 307; anders Benfey, altper-sisch *mazdah* etc. in abh. d. kgl. ges. d. w. zu Gött. 1878.

²⁾ Die z.-abl. *apaθ, zemaθ* sind Neubildungen, die dem gd. abgehen. Der gd. hat, wie das ai., abl. nur bei mask. a-stämmen.

³⁾ Thema: *duždā-*, cf. anhang, s. 97.

akk. *paθō, apō, apas-kā*
 33. 5. 3 44. 4. 3 51. 7. 1

instr. *padēbīš, mazībīš.*
 51. 16. 2 32. 11. 1.

dat.-abl. *beređubjō, vīzībjō¹⁾ (hu-)d,ābjō²⁾*
 53. 6. 4 53. 8. 3 34. 13. 3.

gen. *stūtām*
 34. 2. 3.

lok. *naqšū*
 46. 12. 1.

Flexionslos: *asuwēñ* 45. 9. 2, *koreθ* 44. 7. 3, 45. 9. 2, *gravareθ* 30. 5. 3, 53. 2. 2, *suwēñ* 34. 7. 2, 45. 9. 2, *huwēñg* 44. 3. 3, *huware* 32. 10. 2, *dam* 48. 7. 4 etc.

Anhang. Die flexion von *mazdāh*.

Sing. nom. *mazdā*, — akk. *mazd,ām*, — dat. *mazd,āi*, — gen. *mazd,ā, mazd,ās-kā³⁾*, — vok. *mazdā*.

Plur. nom. *mazdānhō, mazdās-kā⁴⁾*

2 themen: 1. *mazdāh*, davon sg. nom., 1. plur. nom.; 2. *mazdā*, davon sg. vok., plur. nom. und sg. akk., dat., gen.; statt letzterer formen ist vielleicht *mazdānhem, oānhē, oānhō* zu lesen.

§ 27. 2. Stämme auf iš- und uš-.

Sing. nom. *taviš vāvnuš*
 29. 1. 2 28. 9. 2.

instr. *snāθiṣā*
 31. 18. 3.

¹⁾ Aus dem nom. sing. *viš* gebildet.

²⁾ = *hudā* (*hudāh) + *bjō* als zwei wörter; cf. s. 89 anm.; sonst wäre *hudāzbjō* zu erwarten.

³⁾ Regulär wäre: *oās-kā*; der vokal *ā* drang nach analogie der formen *one s* (h) auch hier ein.

§ 28. 3. Stämme auf tāt-¹⁾)

Singular.

nom. *haurvatā*²⁾), *ameretatās, k̄ū*³⁾), *haurvās-k̄ū*

33. 8. 3

34. 11. 1

34. 11. 1.

akk. *ameretatātem*

34. 1. 1.

instr. *honorētātū*

50. 8. 4.

dat. *javāṣṭātī*

28. 12. 1.

gen. *haurvatātō*, *ameretātas-k̄ū*

31. 6. 2.

lok. *ameretātī*

45. 7. 3.

Dual.

nom.-akk. *ameretātū*, *haurvātū*

44. 17. 4.

Plural.

akk. *ameretātas-k̄ū*, *haurvatātō*

31. 21. 1.

§ 29. 4. Stämme auf ah- (*as-).

Singular.

nom. msk.-fem.: *ereṣvakā*, *uṣā*

31. 12. 1

44. 5. 4.

¹⁾ Zu beachten der silbenausfall; reguläres thema: *haurvatāt-*, *amrtatāt-*, cf. s. 83.

²⁾ Z. regelmässig *haurvatās* = *tāt* + *s*; der ausgang *ā* beruht auf assoziation, cf. § 29, 30, 31.

³⁾ Ueber *āskā* cf. s. 97 anm. 3.

akk. msk. *kīṭrā-avañhen*.

34. 4. 2.

akk.-nom. ntr. *hazō, hazē, hazas-kā*

33. 12. 3 43. 4. 5 29. 1. 2.

instr. *avañhā*

50. 5. 3.

dat. *avañhē*

50. 7. 4.

gen.-abl. *avañhō, manañhas-kā*

49. 12. 1 46. 18. 5.

lok. *sraṇhā*

30. 10. 3.

Dual.

nom.-akk. *anaokāñhā*

44. 15. 3.

Plural.

nom. msk. *dužvarṣṇañhō*

53. 8. 1.

akk. msk. *dužvakāñhō*

49. 11. 1.

akk.-nom. ntr. *vakā, raokās-kā*

31. 1. 1. 44. 5. 2.

instr. *raokēbīš*

31. 7. 1.

gen. *aṇañh,ām*

32. 7. 1.

§ 30. 5. Stämme auf jāh-, jah-.

Sg. nom. msk. *spanjā*

45. 2. 2.

Sg. akk. msk. *nā'dijān̄hem*

34. 8. 2.

akk. nom. ntr. *vahijō, ašjas-kū*

30. 3. 2 48. 4. 1.

§ 31. 6. Stämme auf vah-, uš-.

Sg. nom. *vīdvā,* *vīduš*¹⁾

31. 12. 2 28. 5. 2, 45. 8. 4.

dat. *vīdušē*

30. 1. 1.

gen. *vīdušō*

34. 9. 1.

§ 32. 7. Stämme auf ar-, tar-.

Verwantschaftsn.

Nom. ag.²⁾

Singular.

nom. *dugedā,* *ptā*

45. 4. 4 44. 3. 2

ḍḥoreštā

29. 6. 3.

akk. *narem,* *ptarēm,* *āḍrēm*

30. 2. 2 31. 8. 2 34. 4. 1

dūtārem

44. 7. 5.

instr. *āḍrā*

31. 3. 1.

dat. *piḍrē,* *narōi*

44. 7. 3 28. 9. 2.

gen.-abl. *neres,* *āḍras-kū*

29. 9. 2 46. 7. 3

hamaḥstrō

48. 12. 4.

1) *vīdušē*, nom. *viduš* nach *vanuḥē* — *vānuš*; ai. *vidus* rgv. 7. 18. 2.

2) Cf. stud. IX. 366.

	Verwantschaftsn.	Nom. ag.
		Plural.
nom.	<i>narō</i>	<i>mareχtārō</i>
	53. 6. 1	32. 13. 2.

akk.	<i>φεδρō, ?nerqš,</i>	<i>[mātarō, otarqš-kā]</i>
	53. 4. 1	45. 7. 4
		38. 5.

gen.	<i>dugeđrām,</i>	<i>[narām]</i>
	53. 3. 2	39. 2.

Flexionslos: die neutralstämme: *ajarē, avarē, rāzarē, vadarē, vazdvarē*: akk. sing. und plur.

§ 33. 8. Stämme auf in.

Sg. nom.	<i>jāhī</i>
	46. 14. 3.

§ 34. 9. Stämme auf an-, van-, man-

Singular.

nom. msk.	<i>uruvā,</i>	<i>advā</i>
	29. 1. 1	31. 2. 1.

akk. msk.	<i>uruvānem,</i>	<i>uruvānem,</i>	<i>ašavanem</i>
	28. 2. 3	28. 5. 1	31. 10. 2.

akk.-nom. ntr.	<i>zaēmā</i>
	44. 5. 3.

instr.	<i>a'rjamnā,</i>	<i>[nāmēnī?]</i>
	32. 1. 1	37. 3.

dat.	<i>ašāunē,</i>	<i>qumānē,</i>	<i>χšānmēnē,</i>	<i>uruvānē</i>
	33. 3. 1	44. 20. 4	29. 9. 1	31. 2. 1.

gen.-abl.	<i>ašāonō,</i>	<i>a'rjannas-kā,</i>	<i>asmanō,</i>	<i>maretānō</i>
	32. 11. 3	33. 4. 3	34. 8. 3	30. 6. 3.

lok.	<i>kašmānī,</i>	<i>aφšmānī</i>
	31. 8. 2	46. 17. 1.

Plural.

nom.	<i>uruvānō, karapanō, ašāunō</i>
	33. 9. 3 46. 11. 1 43. 15. 5.
akk.	<i>karapanō, asēnō, urunas-kā</i>
	48. 10. 3 30. 5. 2 49. 10. 2.
instr.	<i>nāmēnāš?</i>
	51. 22. 3.
dat.	<i>ašavabjō, dvānma'bjas-kā</i>
	30. 11. 3 44. 4. 4.
gen.	<i>ašaonām, asnām, [nāmanām]</i>
	49. 10. 2 46. 3. 1 36. 3.

Flexionslos: *kašmām* **50.** 10. 2, *kašmēñg* **31.** 13. 3, *anašmām* **46.** 17. 2, *dāmām* (v. ^oqm) **46.** 6. 2, **48.** 7. 4 *varēde-mām* **46.** 16. 5, *škjaomām* **32.** 3. 3 (sg. lok.); ? *nāždavqm* **43.** 5. 3 (pl. akk.)¹⁾

§ 35. 10. Stämme auf aūt-, vaūt-.

Singular.

nom. msk.	<i>θβāvqs, stavas</i> ²⁾ , <i>gā, drugvā</i> ³⁾ , <i>nemō</i> ⁴⁾
	31. 16. 3 50. 4. 1 46. 4. 5 30. 5. 1 46. 1. 1
akk. msk.	<i>ēmavaūtem, stōi-rapeñtem</i>
	34. 4. 2.
akk.-nom. ntr.	<i>ēmavaϑ</i>
	33. 12. 3.

¹⁾ Cf. § 7. 4.

²⁾ *stavat* + *s*.

³⁾ Nach analogie von *vidvā, spanjā* etc.

⁴⁾ Nach analogie der mask. a-stämme.

instr.	<i>drugvātā</i> ¹⁾ , <i>hwēnwāta</i>			
	49. 9. 2	32. 2. 2.		
dat.	<i>astvātē</i> , <i>drugvātē</i> , <i>drugvataç-kā</i> , <i>çšujañtē</i>			
	34. 14. 1	31. 15. 1	33. 1. 2	29. 5. 3.
gen.-abl.	<i>drugvatō</i> , <i>adruçjañtō</i>			
	31. 18. 3	31. 15. 3.		
Dual.				
gen.	<i>aša-uçšjañtā</i>			
	33. 9. 1.			
Plural.				
nom. msk.	<i>açšujañtō</i>			
	49. 4. 2.			
akk. msk.	<i>nadeñtō</i> , <i>daibišvatō</i>			
	33. 4. 3	28. 7. 3.		
akk.-nom. ntr.	<i>hātā</i>			
	32. 6. 2.			
instr.	<i>drugvod^hbīš</i>			
	29. 2. 3.			
dat.	<i>kazdōñhvadebjō</i> , <i>drugvodebjō</i>			
	31. 3. 2	30. 11. 2.		
gen.	<i>jūšmāvatām</i> , <i>ēmavañtām</i> , <i>hātām</i>			
	29. 11. 3	43. 10. 4	44. 10. 2.	
lok.	<i>drugvasū</i>			
	29. 5. 3.			

¹⁾ Ueber die formen mit āt- handelt Brugmann, stud. IX. 333 f. und morph. unters. I, 35; jedenfalls kann man nicht ohne weiteres einen schreibfehler annehmen, wie Bezzenberger, Gött. gel. anz. 1879 p. 697 tut.

B. Vokalische stämme.

§ 36. 1. Suffixlose.

Stämme: *sta-*, *erežǰi-*, *sti-*, *χšnu-*, *ju-*.Sing. akk. *χšnūm*

48. 12. 2.

dat.	<i>stōi</i>	<i>erežǰijōi</i>	<i>javē,</i>	<i>javōi</i>
	45. 10. 5	29. 5. 3	28. 9. 3	46. 11. 5

gen.	<i>stōiš</i>	<i>jāuš</i>
	43. 13. 5	43. 13. 4.

lok.	<i>stōi</i>
	33. 10. 1.

Plur. akk.	<i>erežǰiš</i>
	50. 2. 3.

§ 37. 2. Stämme auf diphthongen.

Stämme: *rāi-*, *saxāi-*, *gāu-*.

Sing. nom.	<i>gāuš</i>	<i>hušhaxū</i>
	32. 8. 2	32. 2. 2.

akk.	<i>gām,</i>	<i>hušhaxājem</i>
	32. 10. 2	46. 13. 5.

instr.	<i>gavā</i>
	46. 19. 4.

dat.	<i>gavōi</i>
	29. 2. 1.

gen.	<i>gēuš</i>
	28. 2. 3.

Plur. akk.	<i>rājō</i>	<i>gā</i>
	43. 1. 5	46. 4. 2.

§ 38. 3. Stämme auf -ī = *jā, fem.

Sing. nom.	<i>vāstrava^ttī</i>	
	48. 11. 2.	
akk.	<i>vāstrava^ttīm</i>	
	50. 2. 2.	
instr.	<i>azī,</i> <i>?vañhvi^jjā</i>	
	46. 19. 4	33. 12. 2.
dat.	<i>vañhvi^jjāi</i>	
	51. 17. 2	
gen.	<i>azjā,</i> <i>vañhvi^jjā</i>	
	29. 5. 2	53. 1. 4.
Plur. akk.	<i>arṣṇava^ttīṣ</i>	
	44. 18. 3.	

§ 39. 4. Stämme auf i.

Singular.

nom.	<i>utajū^ttiṣ</i>	
	30. 7. 2.	
akk.	<i>utajū^ttīm</i>	
	48. 6. 1.	
instr.	<i>ārama^ttī</i>	
	43. 10. 2.	
dat.	<i>pa^tṭjae-kā</i>	
	53. 4. 2.	
gen.-abl.	<i>iṣṭōiṣ,</i> <i>urvāt,ōiṣ</i> (= <i>urvātajō</i> ?)	
	46. 18. 2	46. 5. 2.
abl.	<i>būmōiṣ</i> ¹⁾	
	53. 7. 2.	

¹⁾ In den gṛ. die einzige ablativform aus einem nicht a-stamm.

lok. *dušitā, astō?*

31. 18. 2 **51.** 12. 2.

vok. *āramā'tī, ?āramā'tī*

33. 13. 3 **28.** 8. 2.

Dual.

nom.-akk. *utajū'tī*

43. 1. 3.

dat.-instr. *ašibjā*

32. 10. 2.

Plural.

nom. *astajō, kāvajas-kū*

46. 11. 5 **46.** 11. 1.

akk. *ašīš*

43. 12. 5.

[instr. *azdibīš*]

37. 3.

dat. *škjē'tibjō*

53. 8. 3.

§ 40. 5. Stämme auf u.

Singular.

nom. msk. *huzēñtuš, ezezāuš, ahū, hvæptū¹⁾*
43. 3. 5 **51.** 13. 1 **29.** 6. 2, **27.** 13. 1 **33.** 3. 1.

akk. msk. *ahūm, ahwem, ?vāñhāvem* f. *tanwēm*
30. 9. 1 **53.** 6. 5 **33.** 2. 2 **46.** 8. 4.

akk.-nom. ntr. *vohū*

34. 8. 3.

¹⁾ Neutralformen?

instr.	<i>vohū, xpaθβā</i>	f. <i>hizuwa</i>
	46. 13. 4 31. 7. 2	31. 3. 3.
dat.	<i>vañhavē</i>	f. <i>tanuvē</i>
	43. 5. 4	30. 2. 2.
gen.-abl.	<i>vañhēuš, paraoš, mereθjāuš, vañh,ēuš</i>	f. <i>tanuvas-kīθ</i>
	32. 4. 2 47. 4. 4 53. 8. 4	31. 17. 3 33. 14. 1.
lok.	<i>xratā, vañhāu</i>	
	48. 4. 4 49. 8. 3.	
vok.	<i>mañjū</i>	
	51. 7. 2.	
Dual.		
nom.-akk.	<i>mañjū</i>	
	30. 3. 1.	
gen.	<i>ahuvā, [añhvō]</i>	
	28. 3. 1 41. 2.	
Plural.		
nom.	<i>xratavō</i>	
	45. 2. 3	
akk.	<i>pasūš</i>	
	45. 9. 4.	
instr.	<i>hizubīš</i>	
	49. 4. 2.	
dat.	<i>poʹrubjō</i>	
	34. 8. 1.	
gen.	<i>dahjūn,ām</i>	
	48. 10. 4.	
lok.	<i>poʹrušū</i>	
	50. 2. 3.	

§ 41. 6. Stämme auf a, ā.

	a. mask.-ntr.		b. fem.
		Singular.	
nom.	<i>akō, akas-kā</i> 47. 4.4 32. 5. 2		<i>d,açṇā, gaçṇē</i> 31. 20. 3 34. 2. 3.
akk. (msk. = <i>ahurem, aṅrēm</i> akk.-nom. ntr.)	31. 10. 2 45. 2. 2		<i>d,açṇām</i> 44. 9. 2.
instr.	<i>aṣā</i> 28. 9. 1		<i>d,açṇā, d,açṇajā</i> 49. 4. 4 51. 19. 2.
dat.	<i>aṣāi</i> 51. 15. 3		<i>d,açṇajāi</i> 46. 7. 5.
abl.	<i>aṣāṭ, aṣāaṭ</i> 29. 6. 2 32. 4. 3	gen. } abl. }	<i>d,açṇajā, vaṛijā</i> 53. 1. 4 43. 13. 5.
gen.	<i>aṣahjā, aṣahjā</i> 28. 5. 3 30. 10. 3		
lok.	<i>dūrē, ḡṣaṭrōi</i> 34. 8. 3 49. 5. 4.		
vok.	<i>ahurā</i> 32. 16. 2.		
		Dual.	
nom.-akk.	<i>spādā, pṛrvijē</i> 44. 15. 3 30. 3. 1, 45. 2. 1		<i>ubē, ?daçṇā</i> 34. 11. 1 45. 2. 5.
dat.	<i>zastōihjā</i> 33. 2. 2.		
gen.	<i>ṡsajā</i> 31. 2. 3.		
lok.	<i>zastajō, [?ubōjō]</i> 30. 8. 3, 44. 14. 2 41. 2.		

a. mask. ntr.

b. fem.

Plural.

nom.	<i>mašijānhō, gūzrā</i> ¹⁾	}	
	30. 11. 1 48. 3. 3		
akk.	<i>mašijēñg, mašijās-kā</i>	}	<i>d,aeñā, d,aeñās-kā</i>
	32. 8. 2 45. 11. 1		33. 13. 3 31. 11. 1.
akk.-nom. ntr.	<i>akā</i>		
	32. 12. 2.		
instr.	<i>mašijāiš, garōibiš</i>		<i>d,aeñābiš</i>
	29. 4. 2 34. 2. 3		53. 5. 3.
dat.	<i>urušaeⁱbjō, dātōibjas-kā</i>		<i>φerasābjō</i>
	29. 7. 2 51. 14. 1		29. 5. 2.
gen.	<i>škjaoθananām, dāθran,ām</i>		<i>sāsnan,ām</i> ²⁾
	28. 5. 2 31. 14. 2		48. 3. 1.
lok.	<i>mašijaešū, kamnaφšvā?</i>		<i>gaeθāhū</i>
	43. 11. 4 46. 2. 2		43. 7. 5.

II. Flexion der pronomina.

I. Geschlechtige pronomina.

§ 42. 1. i-stämme.

Sing. nom. msk.	<i>kīš</i>	}	akk.-	<i>(nae-)kīθ</i>
	31. 18. 1		nom.	32. 7. 1.
akk. msk.	<i>(nae-)kīm, ijem?</i> ³⁾	}	ntr.	
	34. 7. 3 45. 3. 4			

1) Neutralform.

2) Nach analogie des mask.

3) Cf. s. 48, ann. 1.

Sing. gen. mask. *kōis*¹⁾

31. 3. 1.

Dual. akk. msk. *ī*

29. 7. 3.

Plur. akk. msk. *īs*

31. 18. 3

nfr. *ī*

31. 22. 1.

§ 43. 2. a - stämme.

	mask.-ntr.		fem.
	Singular.		
nom.	<i>kas-nā, hwō,</i>		<i>kā, hā,</i>
	44. 3. 2 44. 2. 4		34. 5. 1 32. 2. 3.
	<i>ajem, ajēm</i>		<i>θβōi, hvaç-kā</i>
	29. 8. 1 44. 12. 5		44. 11. 3 46. 11. 3.
akk.	<i>jēm, jim</i>		<i>kām</i>
	29. 9. 2 31. 6. 2		46. 1. 1
akk.-nom. nfr.	<i>kaθ</i>		
	34. 5. 1.		
instr.	<i>jā</i>		<i>kā</i>
	43. 4. 2		44. 8. 5.
dat.	<i>kahmāi</i>		<i>kahjāi, ahjāi</i>
	29. 1. 1		33. 11. 3 31. 9. 2.
abl.	<i>ahmāθ, jāθ</i> ²⁾		} <i>θβahjā</i>
	33. 6. 2 32. 4. i		
gen.	<i>kahjā, ahjā, jçhjā</i>		
	43. 7. 3 32. 1. 1 51. 13. 2		

¹⁾ So Roth; jasna 31 s. 30.

²⁾ Nach analogie der substantiva.

	mask.-ntr.		fem.
lok.	<i>jahmī</i>		
	43. 6. 1.		
		Dual.	
nom.	<i>jā</i>		
	30. 3. 1.		
gen.	<i>ajā,</i> <i>ajās-kā</i>		
	33. 9. 3 30. 3. 3.		
dat.			<i>?ābjā</i>
			32. 15. 3.
		Plural.	
nom.	<i>jōi,</i> <i>jaḡ-kā</i>		<i>jā,</i> <i>jās-kā</i>
	30. 10. 3 30. 5. 3		31. 14. 2, 3.
akk.	<i>jēṅg,</i> <i>jaḡ-kā,</i> <i>jēṅg-tū</i>		<i>jā</i>
	43. 3. 4 46. 10. 4 46. 14. 4		43. 4. 3.
akk.-nom. ntr.	<i>jā</i>		
	28. 2. 3.		
instr.	<i>jāiṣ</i>		<i>?ābiṣ</i>
	51. 20. 2		38. 2.
dat.	<i>jaḡbjō,</i> <i>?abjas-kā</i>		
	28. 4. 2 53. 5. 3.		
gen.	<i>jaḡṣ,ām</i>		<i>jāṅh,ām</i>
	49. 4. 3.		7. 27. 3.
lok.	<i>jaḡṣū</i>		<i>ḡḡāhū</i>
	33. 5. 3		43. 7. 5.

§ 44. II. Ungeschlechtige pronomina.

I. ps.

II. ps.

III. ps.

Singular.

nom.	<i>azem,</i> <i>azēm</i>	<i>tū,</i> <i>tuvēm</i>
	29. 10. 3 43. 14. 4	32. 7. 3 28. 12. 2

	I. ps.	II. ps.	III. ps.
akk.	<i>mā</i>	<i>tuwām, tuwā, θβā</i>	<i>hīm</i>
	28. 12. 2	29. 10. 3 46. 1. 5 28. 6. 1	44. 14. 3.
dat.	<i>maʿbjā, maʿbjō, mōi</i>	<i>taʿbjā, taʿbjō, tōi</i>	<i>hōi</i>
	28. 8. 2 2. 2 4. 3	51. 2. 2 30. 8. 2 9. 1	44. 16. 4.
abl.		<i>θβaθ</i>	
		33. 4. 1.	
gen.	<i>mēuā, mōi</i>	<i>tuwā, tōi</i>	<i>hōi</i>
	50. 1. 2 44. 10. 3	43. 14. 2 14. 5	45. 4. 4
Dual.			
akk.	<i>āvū¹⁾</i>		<i>hū</i>
	29. 7. 3		30. 3. 2.
Plural.			
nom.	<i>vajem</i>	<i>jūs, jūžem</i>	
	30. 9. 1	32. 3. 1 28. 10. 3.	
akk.	<i>nū</i>	<i>vū</i>	<i>hīs</i>
	34. 7. 3	32. 1. 3	33. 10. 2.
instr.		<i>χšmā</i>	
		43. 11. 3.	
dat.	<i>ahmaʿbjā, ahmāi, nē</i>	<i>jūšmaʿbjā, χšmaʿbjā, vē</i>	
	28. 7. 3 47. 1. 3 48. 6. 2	32. 9. 3 29. 1. 1 50. 7. 1.	
abl.	<i>ahmaθ</i>	<i>jūšmaθ, χšmaθ</i>	
	44. 13. 2	34. 7. 3 29. 1. 3.	
gen.	<i>nē</i>	<i>χšmākem, vē</i>	
	29. 8. 1	51. 2. 3 53. 5. 4.	

¹⁾ so Roth in Z. D. M. G. XXV.

B. Verba flexion.

Die sämtlichen formen des verbum finitum lassen sich zerlegen in:

I. thematische, welche vor dem modus- oder personal-suffix ein nicht wurzelhaftes a zeigen; hiezu stellen sich die futura und die aoriste mit sa;

II. unthematische, welche das modus- oder personal-suffix unmittelbar an den wurzelauslaut anschlieszen; dazu die aoriste mit s.

Die personalendungen zerfallen in:

- 1) praesentische (im ind. praes., teilweise im konj.);
- 2) praeteritale (im praet., opt., zum teil im konj.);
- 3) perfektische (im ind. perf.);
- 4) imperativische (im imp.).

Darnach scheiden wir im folgenden:

I. Thematische formen.

- 1) mit praesens-,
(a. ind. praes., b. konj.);
- 2) mit praeterital-,
(a. praet., b. opt., c. konj.);
- 3) mit imperativendung.

II. Unthematische formen.

- 1) mit praesens-,
(a. ind. praes., b. konj.);
- 2) mit praeterital-,
(a. praet., b. opt., c. konj.);
- 3) mit perfekt-,
- 4) mit imperativendung.

I. Thematische formen.

Hiezu: die praesensstämme mit á, à, já, sá (inchoativa), die denominativ-, desiderativ- und zum teil die intensivstämme, die futura, die reduplizirten aoriste und die aoriste mit sa.

§ 45. 1) mit praesensendungen.

a. Ind. praes. (und fut.).

	Sing.		Plur.
		Akt.	
1. ps.	<i>ugjā vaχšjā</i> (fut.)		<i>ǰvāmāhī</i> [<i>vaçdajamahi</i> ¹⁾]
	43. 8. 5 45. 1. 1		31. 2. 3 36. 6.
	<i>avāmī</i>		
	44. 7. 4.		
2. ps.	<i>vaçnahī</i>		<i>kajaðā</i>
	31. 13. 3		46. 15. 2.
3. ps.	<i>karañtī</i>		<i>rādeñtī rārešjañtī</i> (int.)
	51. 1. 2		47. 3. 4 33. 2. 2.
		Med.	
1. ps.	<i>nemī</i>		[<i>ǰasāmāđē — jazamāđē</i> ¹⁾]
	44. 1. 2		36. 4 37. 1.
2. ps.	—		<i>dadraçžōdvē</i> (des.)
			48. 7. 2.
3. ps.	<i>hakāñtē</i> ²⁾		<i>mareñtē</i>
	34. 2. 2		43. 14. 5.

¹⁾ a statt á = gr. o nach analogie der zweiten und dritten person; vgl. die ksl. formen *neseññ, nesevè*.

²⁾ dazu *verevñvātē* 31. 17. 1, cf. Delbrück, ai. vb. § 176.

b. Konj.¹⁾

	Sing.	Akt.	Plur.
1. ps.	<i>tavā dareśānī</i>	<i>hai, ānī</i>	—
	28. 5. 3 28. 6. 1	44. 18. 2.	
2. ps.	—		<i>azāṣṭā</i>
			50. 7. 4.
3. ps.	<i>mānājēti</i>		<i>iṣ, āṅti</i>
	49. 2. 1		45. 7. 1.
		Med.	
1. ps.	<i>ṣavāi vareṣānē</i> (aor.)		—
	33. 8. 1 51. 1. 3.		
2. ps.	<i>rānhānhōi</i>		—
	28. 9. 3.		
3. ps.	<i>vōivīdātē</i> (int.)		<i>bāṛj, āṅtē</i>
	30. 8. 2		32. 15. 3.

§ 46. 2) mit praeteritalendungen.

a. Ind. praet.

	Sing.	Akt.	Plur.
1. ps.	<i>daresem</i>		—
	43. 5. 2.		
2. ps.	<i>dūrajō</i>		—
	32. 1. 3.		
3. ps.	<i>naṣaṣṭ anāsaṣṭ aṣṣtaṣṭ</i> ²⁾		<i>rānhajen aḡēn</i>
	51. 16. 1 53. 7. 4 51. 4. 1		32. 12. 1 48. 10. 2.

¹⁾ ā, ā, ā in konjunktivformen ist meist zweisilbig zu sprechen; die betreffenden formen finden sich s. 7 f. unter 7, 8, 9.

²⁾ Die augmentirung ist fakultativ; augmentirte formen sind noch: *akistā* 51. 11. 3, *asrūdveṃ* 32. 3. 3, *asravātem* 30. 3. 1, *enāṣṣtā* 32. 6. 1, *evaokaṣṭ* 29. 6. 1, [*amāhmaīdi* 35. 7].

		Med.	
	Sing.		Plur.
2. ps.	<i>ajānhā</i> 30. 7. 3.		—
3. ps.	<i>asprezatā</i> 31. 16. 2		<i>χšajañtā, dvāreñtā</i> 48. 5. 1 30. 6. 3.
Dual:	3. ps. <i>gasar̥tem</i> 30. 4. 1.		
	b. Opt.		
		Akt.	
1. ps.	—		<i>vauaemā</i> 31. 4. 3.
2. ps.	[<i>rapōiš¹⁾</i>] 41. 4.		—
3. ps.	<i>vādājōiϑ</i> 29. 2. 3.		—
		Med.	
3. ps.	<i>varedajaçtā</i> 50. 3. 3		1. ps. <i>vāvarōimādi²⁾</i> (int.) 28. 6. 3.
		c. Konj.	
		Akt.	
1. ps.	—		<i>ta^urva^j,āmā</i> 28. 7. 3.
2. ps.	<i>ajā</i> 44. 15. 4.		—
3. ps.	<i>hanāϑ, iṣ,āϑ</i> 54. 1 44. 2. 3		<i>rāreṣ^j,ān</i> (int.) 32. 11. 3.
		Med.	
3. ps.	<i>māⁱnjātā</i> 45. 11. 2.		—

¹⁾ Darnach *doiš* 51. 2. 2; regulär wäre *dājā*, so j. 62. 4, cf. s. 122.

²⁾ Die endung *mādi* = ai. *mahi* fehlt im jüngern avesta; noch belegt in: *mehmādi* 46. 13. 5, [*vaⁱrīmaⁱdi, māⁱnimadi-kā* 35. 3].

§ 47. 3) mit imperativendungen.

	Sing.	Imp.	Akt.	Plur.
2. ps.	<i>daχšajā</i> 33. 13. 3			<i>vaɣnatū</i> 30. 2. 1.
3. ps.	<i>īratū</i> 53. 8. 4.			—
			Med.	
2. ps.	<i>gūšahwā</i> 49. 7. 2			<i>gūšədvem¹⁾</i> 45. 1. 1.
3. ps.	<i>djatām</i> 48. 7. 1			<i>χraoseñtām</i> 53. 8. 2.

II. Unthematische formen.

§ 48. 1) mit praesensendungen.

a. Ind. praes.

a. Wurzelstämme.

	Akt.				
Sing. 1.	<i>haχnū</i>	<i>vasēmū</i>	<i>ahnū</i>	<i>mraomū</i>	<i>staomū</i>
	34. 5. 1	44. 3. 5	46. 2. 1	53. 5. 1	43. 8. 5.
2.	<i>haφšī</i>	<i>vašī</i>	<i>ahī</i>	<i>dōišī</i>	
	43. 4. 1	44. 16. 5	32. 7. 3	33. 13. 1.	
3.	<i>haptī</i>	<i>vaštī</i>	<i>astī</i>	<i>rūstī</i>	<i>sāstī</i>
	31. 22. 2	29. 8. 2	27. 14. 2	53. 9. 1	48. 3. 2
	31. 14. 1	43. 3. 4.			
Dual 1.	<i>usvahī</i>				
	46. 16. 2.				
Plur. 1.	<i>usemahī</i>				
	34. 4. 1.				

¹⁾ gd. *°dvem*, *°duvem* = z. *°dβem*.

Plur. 2. *stā*
32. 3. 1.

3. *heñtī jañtī dañtī daibiṣeñtī*
33. 10. 1 49. 11. 3 32. 15. 2 32. 1. 3.

Med.

Sing. 1. *gerezē gerezōi ijōi mruvē sruvē*
32. 9. 3 46. 2. 3 31. 2. 2 49. 3. 4 33. 7. 2.

3. *eretē vastē sastē itē mrūtē — isē*
44. 12. 4 30. 5. 2 46. 12. 5 31. 9. 3 49. 6. 1 50. 1. 1.

Plur. 1. *varema'dē*
32. 2. 3.

2. *mereñgedvē dadvē*
53. 6. 5 46. 15. 3.

3. *areñtē jaojantē*
46. 3. 2 30. 10. 2.

β. Reduplizirte stämme.

Akt.

Sing.	Akt.	Plur.
1. <i>zaozomī</i> (int.) 43. 10. 1		[<i>dademahī</i>] 39. 4.
2. —		<i>mīmaṣā</i> 32. 4. 1.
3. <i>dadātī dada'tī dazdī</i> 33. 14. 2 46. 1. 2 46. 8. 1.		—

Med.

1. <i>dadē</i> 28. 5. 1		[<i>dademā'dē</i>] 35. 9.
----------------------------	--	--------------------------------

1) dazu *verevaitē*, s. 114 anm. 2.

3. <i>dastē</i> <i>duzdē</i>	<i>dudeñtē</i> <i>zazeñtē</i>
31. 1. 3 51. 19. 1	31. 14. 2 30. 10. 3.

γ. Nasalirte stämme (5., 7., 8. u. 9. kl.).

Akt. 3. sing. <i>hunā'tī</i> <i>vīnastī</i>
31. 15. 1 31. 15. 3.

Med. 1. sing. <i>verēñē</i>
46. 3. 5.

b. Konj.

	1. ps.	2. ps.	3. ps.
Akt. Sing.	<i>jaoǰā</i>	<i>d,āhī</i>	<i>ǰama'tī</i> <i>d,ā'tī</i>
	50. 7. 1	53. 9. 3	30. 8. 1 51. 6. 3.
Med. Sing.	<i>qrīnāi</i> , <i>d,ānē</i>	<i>pāñhē</i>	<i>varešatē</i>
	49. 12. 3 44. 9. 2	49. 10. 1	29. 4. 2.
Dual.	—	—	<i>ǰamaetē</i>
			44. 15. 3.
Plur.	—	—	<i>d,āñtē</i>
			48. 11. 3.

§ 49. 2) mit praeteritalendungen.

a. Ind. praet.

α. Wurzelstämme und S-aoriste.

Akt.

Sing. 1.	<i>grabem</i>	<i>dām</i>	<i>kōišem</i>		
	31. 8. 2	32. 6. 3	46. 18. 2.		
2.	<i>sqs</i>	<i>dā</i>	<i>dās-</i>	<i>kōiš</i>	<i>mraoš</i>
	46. 19. 5	46. 6. 5	28. 8. 3	47. 5. 2	34. 13. 1.
3.	<i>tāšt</i>	<i>dorešt</i>	<i>dāθ</i>	<i>pāθ</i>	<i>mōišt</i> <i>mraoθ</i>
	44. 7. 2	49. 2. 3	44. 3. 3	46. 4. 1	46. 12. 4 32. 2. 2
	<i>kōišť</i>	? <i>jaoχť</i> ¹⁾	— <i>as</i>	<i>χšnāuš</i>	— <i>dā</i> ²⁾
	45. 10. 3	44. 4. 4	31. 9. 1	46. 13. 2	47. 3. 3.

¹⁾ dazu *ǰemaθ* 44. 8. 5; es liegt analogiebildung nach der 3. pl. vor; grdf. der letzteren *gman, wonach *gmat*, wie *pakat* zu *pakan*.

²⁾ Grdf. *dās, suff. s, cf. Delbrück, ai. vb. § 79.

- Plur. 1. *dāmū* *debaomū*
 45. 8. 5 30. 6. 1.
2. *uštū* *dātū*
 29. 2. 3 29. 2. 2.
3. *gemen* *dān* *darē* *jūjēn*
 46. 11. 4 45. 10. 5 43. 15. 5 46. 11. 1.

Med.

- Sing. 1. *aoḡī* *mēnhū*
 43. 8. 1 43. 5. 1.
2. *aoḡžā* *dānhā* [*mēnhā*]
 43. 12. 2 44. 18. 5 39. 4.
3. *mañtū* *varetū* *deretū* *graštū* *qštū* *qstū*
 31. 7. 1 31. 10. 1 44. 4. 2 47. 3. 4 43. 14. 3 34. 8. 2
- gereždū* *vaḡštū* *aogedū* *kīstū* *akīstū* *kevištū*
 29. 1. 1 34. 11. 2 32. 10. 1 51. 5. 3 51. 11. 3 34. 13. 3
- mraotū* *raostū* *gūštū* *ḡraoštū* *sārštū*
 43. 11. 5 29. 9. 1 31. 18. 1 46. 7. 4 49. 5. 2
- mqstū* — *vākī* *vatī* *graštī* *k'vīšī*
 45. 11. 2 43. 13. 5 44. 18. 4 44. 8. 3 51. 15. 3
- mraoṽ* *srāoṽ*
 32. 14. 3 32. 7. 2.

- Dual. 3. *asruwātem*
 30. 3. 1.

- Plur. 1. *mēhma'dī* (s-aor.)
 46. 13. 5.

Plur. 2. *θβaroždvem asrūdvem*

29. 1. 1   32. 3. 3.

3. *jañtā*¹⁾

32. 9. 2.

β. Reduplizirte stämme.

Akt.

Sing. 2. *dadā*

31. 11. 2.

3. *dadāθ dadaθ urūraost* (plqpf.) *daçdōišť* (int.)

30. 11. 1   29. 9. 3   51. 12. 2   51. 17. 1.

Med.

Dual. 3. ? *dadātē*

30. 4. 1.

γ. Nasalirte stämme.

Akt.

Sing. 2. *minasť*

46. 14. 4.

3. *kinaoθ kinas*

46. 17. 4   45. 6. 4.

Plur. 2. *daibinaotā*

32. 5. 1.

3. *kerenaven*²⁾

30. 9. 1.

b. Optativ.

α. Wurzel-, nasalstämme und S-aoriste.

Akt.

Sing. 1. *hijēm dijām*

43. 8. 3   44. 14. 2.

¹⁾ $\sqrt{jam}$; gebildet wie altind. *agan* aus $\sqrt{gam}$, *vam* aus $\sqrt{var}$.

²⁾ oder konjunktiv.

Sing. 2. [*ǰamǰā* *hǰā*¹⁾] — *dāiš*

36. 2   41. 3   43. 10. 1.

3. *miǰjāθ* *mrnjāθ* *χrūnjāθ* *usjāθ* *hǰāθ* *ǰamjūθ*

53. 9. 3   46. 5. 4   46. 5. 5   50. 2. 2   43. 15. 4   43. 3. 1

asjāθ *sahǰāθ* *dājāθ* *djāθ* *merqšjāθ* — *sāhiθ*

46. 8. 2   44. 1. 3   29. 7. 3   43. 10. 5   45. 1. 4   50. 6. 4.

Plur. 1. *hǰānā* *zaranaǰmā* — [*varezimā*]

30. 9. 1   28. 10. 1   35. 3.

2. *hǰātā*

50. 7. 4.

3. *hǰēn*

51. 4. 2.

Med.

Sing. 1. *χšmwīšā*²⁾

28. 2. 3.

3. *drītā*

46. 5. 1.

Plur. 1. [*vā'rīma'dī*]

35. 3.

β. Reduplizirte stämme.

Akt.

Sing. 3. *dā'dīθ* ? *dā'djaθ*

43. 11. 1   44. 10. 4.

Med.

Sing. 3. *dā'dītā*

43. 2. 2.

¹⁾ Dazu *doiš*, s. 116 anm. 1.

²⁾ prekativform, cf. Delbrück, a. a. o. p. 196.

C. Konjunktiv.

	1. ps.				3. ps.
		Akt.			
Sing.	<i>ānhā</i>		<i>mōiṭaṭ</i>	<i>ānhaṭ</i>	<i>d,āṭ</i>
	50. 11. 1		46. 4. 4	29. 4. 3	51. 14. 3.
Plur.	<i>d,āmā</i>			<i>ānhen</i>	
	34. 3. 1			31. 1. 3.	
		Med.			
Sing.	<i>mēnhē</i>			<i>verenātā</i>	
	29. 10. 3			30. 6. 2.	

§ 50. 3) mit perfektendungen.

Ind. perf.

Akt.

Sing. 1.	<i>tataṣā</i>	<i>vaēdā</i>		
	29. 6. 3	46. 2. 1.		
2.	<i>vōistā</i>	[<i>dadāṭā</i>]		
	46. 10. 2	40. 1.		
3.	<i>vaēdā</i>			
	51. 22. 2.			
Dual. 3.	[<i>vāvarežātarē</i>	<i>vaokātarē</i>]		
	13. 4.	13. 4.		
Plur. 1.	<i>vaoxemā</i>	<i>jōiṭemā</i>	[<i>kagemā</i>]	
	34. 5. 3	28. 10. 2	38. 3.	
3.	<i>kāxnarē</i>	<i>ānharē</i>	<i>kikōiṭareš</i>	
	44. 13. 4	44. 20. 1	32. 11. 1.	

Med.

Sing. 3.	<i>dādrē</i>	<i>vāverezōi</i>
	51. 8. 2	29. 4. 1.
Dual. 3.	[<i>mamanāitē</i>]	
	13. 4.	

§ 51. 4) mit imperativendungen.

Imperativ.

α. Wurzel-, nasalstämme und S-aoriste.

Akt.

Sing. 2. *ga'dī*   *zdī*   *idī*   *kīždī*   *dā'dī*   *perenā*
 28. 7. 1   31. 17. 3   46. 16. 1   44. 16. 4   28. 8. 1   28. 11. 2.

3. *jañtū*   *astū*   *sāstū*   *mraotū*   *sraotū*
 44. 16. 5   53. 8. 4   45. 6. 3   31. 17. 2   45. 6. 3.

Plur. 2. *sqstā*   *dātā*   *sraotā*   *zānatā*
 29. 1. 3   34. 6. 2   30. 2. 1   29. 11. 2.

3. *heñtū*   *skáñtū*
 33. 7. 3   53. 3. 1.

Med.

Sing. 2. *ārešvā*   *φerašvā*   [*kerešvā*]   *dāhvā*
 33. 12. 1   53. 3. 1   40. 1   50. 2. 4.

3. *ukām¹⁾*
 48. 9. 3.

Plur. 2. *gerezdvēm*   *idvem*   *vōizdvem*   *sāzdvem*   *ḡrūzdvem* (aor.)
 51. 17. 3   33. 7. 1   33. 8. 1   31. 18. 3   34. 7. 1.

β. Reduplizirte stämme.

Akt. Sing. 3. *dadātū*
 53. 8. 3.

Med. Sing. 2. *dasvā*
 33. 1. 2. 1.

Plur. 2. *dazdvem*
 53. 5. 2.

¹⁾ Cf. Delbrück, ai. vb. § 105 b.

I n d e x.

aχštaϑ	s. 79, 92	χšnāuš	90
aγža ^o nvammem	84, 88	χšma-, χšmāka-	79, 93
anaϑšmām	78	kágedō	88
apō	75	kágvā	88
ameretāfā etc.	83	kašmām	78
as	90	kašmēng	102
aša-	93	koreϑ	78
ašjō	89	kōiš	91, 110
ahī	91	kjañghaϑ	92
ahmaϑ	112	<i>tem</i>	73
añhāmā	15, 77	da ¹ djaϑ	122
ānušhaχš	91	dazdā	92
āskitim	89	dazdē	92
āžuš	93	dazdī	92
ēhmā	15, 77	dorešt	74
ijem	109	dāmām	78
a ^u rvatō	84	dā	119
urvarā-	84	dēng	78
anman-	77	<i>dīdānhē</i>	93
aogedā	88	dīdereγžō	88
aoyžā	88	dīdrayžōdvē	88
kamnaϑšvā	109	dīβža ¹ djāi	90
kehrpem	78	dugedā	88
gā	102	dūraošem	80
gerezdā	90, 92	dam	73
gereždā	90	dōiš	116
gemaϑ	119	dāiš	122
gaošaiš	80	drugvañt-	12
χšānmēnē	76	drugvātā, ovā ¹ tē	103
χšnuvišā	122	drugvod ¹ biš, ovodebjō	75

drugvā	102	jēngs-tū	77
dvānma ¹ hjas-	76	rārešjañtī	78
ðβoreštā	74	urupajeñtī	83
nāmēnī	101	vareḍemaṃ	78
nāmēniš	102	vašjetē	89
neraš	92, 101	važdrēng	90
pešō-tanuvō	78, 93	vañhāvem	106
pešjeñtī	78	vañhā,vañhāu	80
ptā	79	viḍuš	100
φeðrō	79	viž ¹ bjō	97
būnōið	105	ovišjātā	89
φrō	75	sas	91
mazd,ā	97	srevaema	72
mazd,ai	97	zaraðuštra-	89
mazd,ām	97	zaraðuštrahē	74
maš	93	zām	96
mašija-	93	škjaoðna-	89
mašai	93	škjaomaṃ	78, 89
mēñ	78	haurvatā etc.	83
mēñg	78	hākurenā	78
mēhma ¹ di	120	hātā	103
mēñhī	93	hē-	78
mimayžō	88	hušhaxājem	91
mīždavāṃ	102	humazdrā	90, 92
moreñd-	73, 78	huvēnvāta	103
maṃarōiš	77	hud,ābjō	97
jañta	121	hvō	81

III. TEIL.

Verzeichniss

der in den gāṭhā's und heiligen gebeten
überlieferten wörter.

(Geordnet nach der zeichenfolge: a ā â e ē ē o ō o ī i
u ū r ṛ ā ā aē ōi ao ēu āi āu k g z γ n ñ k' g' ñ
t d ṭ ṭ ḍ n ñ p b φ β m j r v s z š ž š h
ñh hv h

---

a.

akas- 32. 5.	añgrēng 43. 15.
akā 32. 5 (2), 12, 45. 1.	añgrō 44. 12.
akāṭ 47. 5, 51. 6.	akistā 51. 11.
ak,āṭ 32. 3.	akīstahjā 32. 13.
akem 30. 3, 33. 2, 4.	akīstā 32. 4.
akēm 43. 5.	akīstā - vrzijō 30. 5.
akō 47. 4.	akīstem 30. 6, 32. 10, 33. 4.
akōjā 51. 8.	akīstō 30. 4.
akāi 43. 5.	aḡēn 48. 10.
akāiś 46. 11, 49. 11.	aḡjā'tīm 30. 4.
agūštā 31. 1.	adā 29. 2, 30. 10.
aḡštāṭ 51. 4.	adāṭem 46. 17.
aḡžā ^h nvannem 28. 4.	adāṭas- 46. 15.
aūrem 45. 2.	adē 44. 4.
aūrō 44. 12 (2).	adaṣ 46. 5.
añgrajā 48. 10.	adaīś 48. 1.

- adruġjañtō 31. 15.
 advānem 34. 13, 44. 3.
 advā 31. 2.
 advaeṣō 29. 3.
 aḡā 29. 4, 31. 18, 34. 6. 7,
 44. 6, 51. 16, 53. 6, 27. 13.
 aḡrā 31. 12, 46. 16.
 aḡ 28. 11. (2), 29. 1, 5, 6 (2),
 11, 30. 1, 3, 4, 6, 7, 8, 10,
 11, 31. 2, 8, 10, 18, 32. 3,
 6, 33. 2. (2), 3 (2), 8, 9,
 14, 34. 3, 4 (2), 6, 11, 15,
 43. 3, 4, 5, 7, 8 (2), 9 (2),
 10, 11, 12, 13, 15 (2), 16,
 44. 1, 16, 20, 45. 1, 2, 3,
 4 (2), 5, 6, 8, 46. 4, 6, 12,
 13, 14, 47. 3, 48. 1. 3, 7,
 12, 49. 1, 2, 5, 11, 50. 4,
 7, 8 (2), 9, 10, 11, 51. 6,
 8, 10, 53. 2, 3, 7, 9, 7. 27.
 aḡ-kā 29. 9, 30. 4, 8, 9, 34.
 2, 43. 2, 49. 3, 53. 4, 7.
 aḡ-kīḡ 31. 1, 50. 3.
 anaḡṣmaḡ 46. 17.
 anā 28. 6.
 anaṣaḡ 53. 7.
 anaṣem 29. 9.
 anaṣō 46. 2.
 anaokāñhā 44. 15.
 anāiš 28. 10, 32. 15, 53. 6, 8.
 anjā 44. 3.
 anjāḡā 51. 10.
 anjem 53. 5.
 anjēm 34. 7, 46. 7.
 anjēñg 44. 11, 45. 11.
 anjō 29. 1, 50. 1, 53. 5.
 añtar 33. 7, 49. 3, 51. 1.
 apajēti 32. 11.
 aparem 31. 20.
 aparō 45. 11.
 apavaⁱtī 44. 18, l. a'pi-vo.
 apas- 51. 7.
 apā 33. 4.
 apānō 33. 5.
 apemem 30. 4.
 apēmā 44. 19.
 apēmem 45. 3, 48. 4, 51. 14,
 53. 7.
 apēmē 43. 5, 51. 6.
 apō 32. 9, 44. 4.
 apḡurvijem 28. 4.
 a'pī 30. 11, 31. 17, 32. 3, 8,
 15, 44. 18, 48. 5.
 a'pīkīḡīḡ 29. 4.
 a'bī 31. 13, 43. 3, 7, 46. 11,
 12, 51. 9, 19.
 a'bī- drštā 31. 2, 50. 5.
 a'bī- ba'riṣtem 51. 1.
 abiḡrā 33. 13.
 abjas- 53. 5.
 aḡṣmāñi 46. 17.
 aḡṣujañtō 49. 4.
 amrtatātas- 31. 6.
 amrtatātem 34. 1.
 amrtatās- 34. 11.
 amrtātas- 31. 21, 32. 5.

- amrtātā 44. 17, 18, 45. 5, 10,
 47. 1, 51. 7.
 amrtā'tī 45. 7, 48. 1.
 amrtās- 33. 8.
 ajañtem 46. 5.
 ajar 43. 2, 7.
 ajañhā 30. 7, 32. 7, 51. 9.
 ajāḥ 46. 6.
 ajā 30. 5, 6, 31. 2, 10, 33.
 9, 44. 15.
 ajās- 30. 3.
 ajem 29. 8.
 ajēm 44. 12.
 ajēñī 34. 6, 46. 1, 50. 9.
 areñtē 46. 3.
 arem 45. 11, 51. 14.
 arēm 44. 8.
 arēm-piḥḥā 44. 5.
 arunā 34. 9.
 aruḥ 50. 10.
 arḡaḥ 50. 10.
 artā 53. 9.
 artaḡḥbjō 53. 6.
 ardaḥ 50. 11.
 ardraḥjā 50. 8.
 ardrā 34. 7.
 ardrēñg 48. 8, 50. 4.
 ardrō 43. 3, 46. 9.
 ardrāiš 46. 16.
 arḥahjā 44. 5.
 arḥā 33. 8, 43. 13.
 a'rjamā 49. 7.
 a'rjamnas- 33. 4, 46. 1.
 a'rjamnā 32. 2, 33. 3.
 a'rjēmā 54. 1.
 auruvatō 50. 7.
 arḥnava'tiš 44. 18.
 avaḥ 28. 5, 29. 10, 31. 6,
 15, 16, 49. 12.
 avapastōiš 44. 4.
 avar 29. 11.
 avarā 53. 7.
 avañhā 50. 5.
 avañhāñē 33. 5.
 avañhō 49. 12, 50. 1.
 avañhē 50. 7.
 avā 30. 10, 33. 6, 34. 9, 44.
 13, 17.
 avāmī 44. 7.
 avāstrijō 31. 10.
 avā 43. 4.
 avēmīrā 49. 10.
 avō 29. 9, 32. 14 (2).
 avām 44. 19.
 avaḡtās 31. 20.
avaḡnatā 30. 2, l. ā-v⁰.
 avaḡḥḡām 29. 3.
 avōi 45. 3.
 avāiš 32. 15, 44. 15.
 as 31. 9 (2).
 asēñō 30. 5.
 asištā 30. 10.
 asištem 34. 4.
 asištīš 44. 9.
 asūñā 28. 11.
 asūrahjā 29. 9.

- asuvēñ 45. 9.
 askīṭ 46. 18.
 astajō 46. 11, 49. 11.
 astō 51. 12.
 astī 27. 14 (2).
astīm 32. 2, l. astīm.
astīš 31. 22, l. āstīš.
 astū 53. 8.
 astvatas- 28. 3.
 •astvatō 43. 3.
 astvaītē 34. 14.
 astvaṭ 43. 16.
 astvañtem 31. 11.
 asnāṭ 45. 1.
 asn,ām 46. 3, 50. 10.
 aspā 44. 18.
 asprzatā 31. 16.
 asmanō 34. 8.
 asjāṭ 46. 8.
 asrūdvem 32. 3.
 asruvātem 30. 3.
 asruštā 43. 12.
 asruštīm 33. 4.
 asruštōiš 44. 13.
 azāṭā 50. 7.
 azem 29. 10, 44. 7, 11.
 azēm 43. 14.
 azī 46. 19.
 azīm 44. 6.
 •azijā 34. 14.
 azdā 50. 1.
 azjā 29. 5.
 aša-uxšjañtā 33. 9.
 ašavanem 31. 10, 20, 46. 9,
 51. 9.
 ašavanō 47. 4.
 ašavabjō 30. 11, 53. 4.
 ašava 31. 17, 44. 12, 46. 5,
 6 (2), 14, 48. 2, 53. 9.
 ašahjā 28. 5, 31. 1, 6, 8, 32.
 13, 33. 3, 34. 10, 43. 9,
 44. 3, 13, 46. 3, 4, 47. 2,
 49. 8, 51. 13, 17, 53. 3,
 54. 1.
 ašahjā 30. 10, 31. 21, 47. 6.
 ašā 28. 2, 4, 6, 8, 9, 29. 3,
 7, 10, 30. 1, 7, 9, 31. 3, 5,
 13, 32. 2, 33. 6, 7, 8, 10,
 12, 13, 14, 34. 2, 4, 5, 6,
 7, 9, 11, 12, 14, 15, 43. 2,
 6, 44. 1, 2, 8, 9, 10, 14, 15,
 18, 20, 45. 6, 8, 9, 10, 46.
 2, 9 (2), 12, 13, 16, 17, 18,
 47. 6, 48. 1, 3, 6, 7, 8, 9,
 11, 12, 49. 1, 5, 7, 9, 12,
 50. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,
 10, 11, 51. 1, 2, 3, 11, 16,
 18, 53. 5.
 ašāaṭ 32. 4.
 ašā-aogañhō 43. 4.
 ašā-d,ā 28. 7. 1.
 ašāṭ 28. 3, 11, 29. 6, 31. 2,
 32. 12, 33. 5, 34. 13, 43.
 14, 44. 17, 45. 4, 46. 19,
 47. 1, 49. 2, 50. 1, 51. 5,
 22, 53. 1, 27. 13, 7. 27.

- ašā-φradaθāi 31. 16.
 ašem 28. 10, 12, 29. 2, 11,
 30. 5, 31. 4, 7, 19, 22, 33.
 11, 34. 1, 8, 43. 1, 10, 12,
 16, 44. 6, 46. 7, 15, 49. 3,
 6, 51. 4, 8, 10 (2), 20, 21,
 27. 14 (2).
 ašī 31. 4, 43. 12, 51. 10.
 ašibjā 32. 10.
 ašīm 28. 8, 43. 5, 16, 46. 10,
 51. 21, 54. 1.
 ašivā 51. 5.
 ašiš 33. 13, 48. 9.
 ašiš 28. 5, 34. 12, 43. 1, 4, 12.
 ašaē- 32. 6.
 ašoiš 48. 8, 50. 3, 9.
 ašaonō 31. 14, 32. 11, 45. 7.
 ašaonē 30. 4, 33. 1, 47. 4.
 ašaon,ām 49. 10.
 ašāi 29. 8, 30. 8, 32. 9, 34.
 3, 46. 10, 51. 15, 27. 14.
 ašāunō 43. 15.
 ašāunē 32. 10, 33. 3, 43. 8,
 47. 5, 53. 4.
 ašāunaē- 43. 4.
 ašjas- 48. 4.
 ašjō 51. 6.
 ahēm -ustō 46. 4.
 ahī 32. 7, 34. 11, 43. 7 (2),
 47. 3, 51. 3.
 ahijāi 31. 9. 10.
 ahū 29. 6, 27. 13.
 ahūbiš 31. 19, 44. 2, 16.
 ahūm 30. 6, 9, 31. 20, 34.
 15, 45. 1, 46. 11, 13,
 51. 19.
 ahurahjā 28. 5, 32. 1, 4, 33.
 2, 46. 15.
 ahurā 28. 3, 7, 10, 11, 12,
 29. 10, 11, 30. 8, 31. 5, 7,
 9, 14, 15, 16, 17, 19, 22,
 32. 6, 7, 16, 33. 3, 6, 12,
 13, 34. 1, 3, 4, 10, 13, 14,
 15, 43. 5, 7, 9, 11, 13, 15,
 16, 44. 1—19; 45. 11, 46.
 1, 2, 3, 5, 6, 7, 10, 14, 47.
 5, 6, 48. 1, 2, 7, 8, 49. 5,
 6, 7, 8, 12, 50. 1, 4, 5, 10,
 51. 2, 18.
 ahurānhō 30. 9, 31. 4.
 ahurem 28. 4, 9, 29. 2, 30.
 5, 31. 8, 10, 45. 8, 46. 9.
 ahurō 29. 4, 6, 7 (2), 31. 2,
 21, 32. 2, 33. 5, 11, 43. 1,
 3, 45. 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10,
 46. 12, 13, 16, 17, 47. 1,
 48. 3, 6, 51. 3, 6, 15, 16,
 17, 21, 22, 53. 1, 2, 4, 9,
 54. 1, 7, 27.
 ahurāi 28. 6, 29. 5, 30. 1,
 27. 13.
 ahuvem 53. 5, 6.
 ahuvā 28. 3.
 ahmaθ 34. 9, 44. 13.
 ahma'bjā 28. 7.
 ahmakēng 32. 8, 45. 9.

ahmāṭ 33. 6, 45. 11, 47. 4,
51. 10.

ahmī 32. 8, 43. 6, 46. 2 (2),
51. 12.

ahmāi 29. 3, 30. 2, 7, 31. 6,
43. 1, 2, 44. 16, 19, 45. 5,
10, 46. 8, 13, 18 (2), 19,
47. 1, 3, 49. 2, 3, 50. 2, 3,
51. 6, 19, 27. 14.

aḥjā 28. 2, 29. 10, 31. 12,
32. 1 (2), 13, 14, 34. 6, 10,
43. 3, 9, 44. 15, 19, 45. 3,
4, 6, 46. 8, 47. 2, 3, 5, 48.
4, 10, 49. 1, 2, 53. 7.

aḥvā 29. 5.

aḥvāhū 51. 9.

aūhaṭī 30. 11, 31. 5, 22, 50.
3, 53. 7.

aūhaṭ 29. 4, 9, 30. 4, 7, 9,
31. 5, 6, 9, 16, 32. 2, 33.
3, 44. 19 (2), 45. 3, 47. 4,
48. 4, 9, 49. 7, 53. 5, 7.

aūhāmā 29. 11, 34. 1, 43. 10.

aūhen 31. 1, 4, 14, 48. 12,
49. 11.

aūhajā 32. 16.

aūhā 50. 11.

aūhuvas- 32. 11.

aūhuš 28. 12, 30. 4.

aūhēuš 31. 8, 32. 11, 13, 33.

1, 34. 6, 43. 3, 5, 44. 2, 8,

45. 2, 3 (2), 4, 46. 3, 10,

48. 2, 6, 50. 11, 51. 6, 27. 13.

aḥjā 32. 1.

aḥjāi 48. 6.

ā.

ā 28. 4, 5, 12, 29. 1, 5, 9,
30. 2 (2), 6, 7, 10, 31. 9,
13, 14, 18, 21, 32. 8, 14,
15 (2), 16, 33. 1, 2, 5 (2),
6, 7 (2), 10, 34. 3, 10, 11
(2), 43. 3 (2), 8 (2), 9, 12,
15, 44. 1 (2), 5, 11, 12, 13
(2), 14, 45. 8 (2), 9 (2),
46. 2 (2), 6, 8, 10, 47. 2,
5, 48. 7 (2), 11, 49. 1, 6,
8, 10, 50. 4, 51. 2, 3 (2),
4, 11, 14 (2), 53. 1, 2, 4,
6, 8, 9, 54. 1, 27. 13.

ākā 50. 2.

ākā 48. 8, 50. 4, 51. 13.

ākrtiš 48. 2.

āxsō 46. 2.

āgōi 32. 7.

ādā 49. 1.

ādajāi 33. 11.

ādqm 48. 7, 49. 10, l. a d^o.

ādānāiš 30. 7.

ādištiš 44. 8.

ādrēng 29. 3.

āḡiš 32. 16, 48. 9.

āḡras- 46. 7.

āḡrā 31. 3, 19, 47. 6, 51. 9.

āḡrēm 34. 4.

āḡrō 43. 4.

āḍrē 43. 9.
 āḍriš 46. 8.
 ānušhaḡš 31. 12.
 āpanāiš 28. 11.
 ābjā 32. 15.
 āmjastrā 30. 9.
 ājaptā 28. 3, 8, 53. 1.
 ājū 31. 20.
 āramaḥtī 28. 8, 31. 4, 33.
 12, 43. 10, 47. 1.
 āramaḥtīm 32. 2, 34. 9, 10,
 44. 7, 47. 3, 49. 2.
 āramaḥtiš 28. 4, 30. 7, 31. 9,
 33. 11, 34. 11, 43. 6, 16,
 44. 6, 11, 45. 4, 46. 16,
 48. 11, 49. 10, 51. 4, 11, 20.
 āramaḥtiš 31. 12.
 āramaḥtē 33. 13, 43. 1, 48. 5,
 51. 2.
 āramatōiš 44. 10, 45. 10, 46.
 12, 47. 2, 6, 49. 5, 51. 21,
 53. 3.
 ārem 43. 10.
 ārōi 33. 9, 34. 3, 50. 5.
 ārōiš 51. 4, 14.
 āršvā 33. 12.
 āvartō 45. 1.
 āvā 29. 7.
 āviš 33. 7.
 āvišijā 31. 13, 50. 5.
 āsū 44. 4.
 āskitīm 44. 17 (l. āstīm?)
 āstīm 33. 2, 44. 17, 53. 3.

āstiš 31. 22.
 āzūtiš 49. 5.
 āzūtōiš 29. 7.
 āžuš 53. 7.
 āždjai 51. 17.
 āhišāhjā 29. 1.

 ā.

ānhar 33. 10, 44. 20, 45. 7,
 51. 22.
 ānhā 28. 12 [50. 11 l. aṅhā].
 ānhāmā 32. 1, 49. 8.
 ānhō 31. 3.

---

 e.

evīdvā 31. 12, 17.

 ē.

ēnāḡštā 32. 6.
 ēnitī 30. 11.
 ēmavaḥtīm 44. 14.
 ēmavaḡ 33. 12.
 ēmavaṅtem 34. 4, 43. 10.
 ēmavaṅtām 43. 10.
 ēvistī 34. 9.
 ēvaokaḡ 29. 6.
 ēhmā 29. 11, 34. 1, 43. 10
 (l. aṅhāmā).

 ō.

ōjā 47. 2 (l. aḡvā).

---

i, ī.

ī 29. 7, 31. 22, 34. 2, 44. 2,
49. 6, 53. 5, 6.

itē 31. 9.

idā 29. 8.

idī 46. 16.

idvem 33. 7.

iḡā 33. 1, 45. 3, 47. 4, 53. 6.

īḡ 28. 9, 43. 10, 44. 19, 20,
45. 8, 46. 2.

īm 30. 9, 44. 19, 45. 1, 3, 4,
11, 46. 5, 8, 51. 12 (2).

ijōi 31. 2.

ijem 45. 3 (l. azem?).

īratū 53. 8.

ira'djāi 43. 12, 14 (uz-).

isē 50. 1.

isōjā 43. 8.

isāi 28. 5, 43. 9, 50. 11.

ismanō 46. 6.

isvā 43. 14, 47. 4.

izjā 33. 6, 49. 3.

iṣaḡā 45. 1.

iš 30. 6, 31. 18, 32. 13, 44.

14, 46. 12, 51. 14, 53. 8, 9.

ištā 49. 12.

ištā 46. 16.

ištiš 34. 5, 48. 8, 53. 1.

ištiš 44. 10.

ištīm 32. 9, 46. 2.

ištōiš 46. 18, 51. 2, 18.

iṣasā 31. 4, 53. 9.

īṣā-ḡṣaḡrijem 29. 9.

iṣ,āḡ 44. 2.

iṣ,āntī 45. 7.

iṣēntī 46. 9.

iṣēntō 30. 1, 47. 6.

iṣō 28. 10, 50. 4.

iṣē 28. 5.

iṣudem 34. 15.

iṣudō 31. 14.

iṣijā 48. 8.

iṣijēng 32. 16.

iṣijō 54. 1.

iṣijaš 50. 9.

iṣijaš 51. 17, 54. 1.

iṣnaš 32. 12.

iṣjā 49. 6.

iṣsōiḡ 50. 2.

iṣajā 50. 8.

iṣā 49. 5, 10, 51. 1.

---

u, ū.

ugrēng 50. 7.

uḡḡahjā 33. 14, 45. 8.

uḡḡā 32. 9, 43. 5, 44. 8, 45.
2, 51. 20, 53. 1.

uḡḡaiš 28. 7, 43. 11, 44. 10,
46. 14, 47. 2, 51. 3, 21,
53. 2.

uḡḡā 50. 10.

uḡḡānō 46. 3.

uḡḡjā 33. 10.

uḡḡje'tī 44. 3.

uḡḡjō 31. 7.

ūkām 48. 9.

utajūtā 45. 7.
 utajū'ti 33. 8, 34. 11, 43. 1,
     45. 10, 51. 7.
 utajū'tīm 48. 6.
 utajū'tiš 30. 7.
 u'ti 45. 2.
 ūṭāi 46. 3.
 upā 30. 6, 45. 5, 53. 8.
 ubḅ 34. 11.
 uḡjā 43. 8.
 uḡjāni 28. 4.
 urvarā 48. 6.
 urvarās- 44. 4, 51. 7.
 us 33. 12, 46. 12.
 usēn 44. 10, 45. 9.
 usiḡš 44. 20.
 ustāna-zastō 28. 2, 50. 8.
 usmahī 34. 4.
 usjāṭ 50. 2.
 usvahī 46. 16.
 uz- 43. 10, 12.
 uzū'ḡjōi 46. 5.
 uzmēm 44. 7.
 uzmoḥū 46. 9.
 uš 53. 4. ?
 uštanem 31. 11, 33. 14.
 uštā 29. 2, 30. 11, 33. 10,
     43. 1 (2), 46. 16, 51. 8,
     16, 27. 14 (2).
 uštānā 43. 16.
 uštānai 34. 14.
 uštānaiš 29. 5.
 uštiš 48. 4.

uštrem 44. 18.

ušā 44. 5.

ušjā 43. 15.

ušurū 34. 7.

ušuruvē 32. 16.

---

r (ere).

rtē 44. 12.

rṭβēng 28. 11.

rṭβō 46. 13.

rzuš 33. 6.

rzūš 33. 5, 43. 3, 53. 2.

rzāuš 51. 13.

rzvā 33. 1.

rš 44. 1—19, 10, 48. 9, 49.

6, 51. 5.

rš-vakā 49. 9.

rš-višjātā 30. 3. 6.

ržuzḡdā-vakānḡh,ām 31. 19.

ržuzḡdāi 44. 19.

ržgijōi 29. 5, 53. 9.

ržgīš 50. 2.

ršiš 31. 5.

ršvakā 31. 12.

ršvā 44. 9.

ršvānḡhō 29. 3.

ršvō 51. 5, 11.

ršvāiš 28. 7.

ḡ.

ḡnma'nī 45. 10.

ḡnma'nē 44. 20.

ḡnmā 30. 7.

ašajā 31. 2.

ašašutā 48. 1; korrūpt.

aštā 34. 8, 46. 18.

aštēng 46. 18.

aštās- 44. 14.

aštā 43. 14.

aę.

aęti 31. 14.

aęnañhem 34. 4.

aęnañhę 32. 16, 46. 7, 8.

aęnañhō 31. 13, 15.

aęnañh,ām 30. 8, 32. 7, 8.

aę^hbjō 28. 11, 29. 10, 30. 8,

31. 1 (2), 32. 2, 12, 34. 5,

9, 43. 6, 44. 20, 45. 3,

46. 12.

aęvā 29. 6.

aęvō 29. 8.

aęšem 28. 8, 43. 10, 48. 12.

aęšō 44. 17, 45. 7.

aęš,ām 30. 7, 8, 32. 7, 8 (2),

34. 1.

aęšmem 29. 2, 30. 6, 49. 4.

aęšmō 29. 1, 48. 7.

aęšmāi 44. 20.

ao.

aogō 29. 10.

aogdā 32. 10.

aoyžā 43. 12.

aogāñhā 50. 3.

aogōñhvañtem 34. 4.

aogōñhvaθ 28. 7, 31. 4, 43.

8, 16.

aogī 43. 8.

aogīštō 29. 3.

aogāi 50. 11.

aogjā 34. 8.

aogjaęšū 46. 12.

aodrš 51. 12?

aošō 49. 1.

āi.

āiš 28. 12, 31. 2, 33. 1, 44.

11, [50. 10.] 53. 8.

āiškatā 50. 10.

k.

katārēm 31. 17, 44. 12.

kadā 29. 9, 46. 3, 48. 9, 10

(2), 11.

kaθā 29. 2, 43. 7, 44. 2, 9,

11, 13, 14, 17, 18, 46. 1,

50. 2.

kaθ 28. 6, 34. 5, 12 (1), 48.

2, 49. 12 (2), 50. 1.

ka^hnīb^hjō 53. 5.

kamma^hšvā 46. 2.

kammānā 46. 2.

kajā 33. 6.

karpanō 46. 11, 48. 10, 51. 14.

karpā 32. 12, 44. 20.

karpōtās- 32. 15.

kavā 44. 20, 46. 14, 51. 16,

53. 2.

- kas- 29. 7, 44. 3 (2), 4 (3),
 46. 14.
 kasēuš 31. 13, 47. 4.
 kas-kiθ 49. 5.
 kahijāi 33. 11.
 kahmāi 29. 1, 43. 9, 44. 15.
 kahmāi-kiθ 43. 1, 44. 16.
 kahjā 43. 7.
 kā 34. 5, 44. 8, 19, 48. 8 (3),
 51. 11.
 kā-kiθ 46. 8.
 kāθē 44. 2.
 kāθē 47. 4.
 kāmahjā 43. 13.
 kāmem 28. 11.
 kāmē 32. 13.
 kāvajas- 32. 14, 46. 11.
 kevītās- 32. 15.
 kevīnō 51. 12.
 kē 29. 1, 44. 3, 4, 5 (3), 7
 (2), 12, 16, 46. 9, 14, 49.
 7 (2), 50. 1 (2), 51. 11 (3).
 kēng 48. 11.
 kēm 29. 2, 46. 7.
 kū 51. 4, 53. 9.
 kudā 29. 11.
 kuθrā 34. 7, 44. 15, 46. 1,
 51. 4 (5).
 krdušā 29. 3.
 krnaven 30. 9.
 kehrpem 30. 7.
 kehrpēm 51. 17.
 kaṃ 44. 20.
- kām 46. 1.
 kaṇnā 30. 8.
 kaṇḥjō 44. 6, 46. 3.
 kōi 48. 11.
-
- g.
 ga'dī 28. 7, 49. 1.
 gaθ 43. 1, 51. 10.
 gajem 30. 4, 43. 1.
 gajehjā 51. 19.
 garō 45. 8, 50. 4, 51. 15.
 ga'rīm 28. 5.
 garōibiš 34. 2.
 garbām 34. 10.
 garmā 43. 4.
 gavā 46. 19.
 gavōi 29. 2, 3, 7, 33. 3, 48.
 5, 51. 14.
 gātuvem 28. 6.
 gāθ 46. 6.
 gā 46. 4 (2).
 gūzrā 48. 3.
 gūštā 31. 18, 19.
 gūšatā 29. 8.
 gūšahvā 49. 7.
 gūšodvem 45. 1.
 grzē 32. 9.
 grzōi 46. 2.
 grzdā 50. 9.
 grzdvem 51. 17.
 grždā 29. 1.
 gām 32. 10, 44. 6, 20, 47. 3,
 50. 2, 51. 5, 7.

- gaēθāhū 43. 7.
 gaēθā 31. 1, 34. 3, 43. 6, 44.
     10, 46. 8, 12, 13.
 gaēθās- 31. 11.
 gaēθē 34. 2.
 gaēθām 50. 3.
 gaodājō 29. 2.
 gaošāiš 30. 2.
 gēuš 28. 2, 29. 1, 2, 5, 9, 31.
     9, 32. 12, 33. 4, 34. 12,
     46. 9, 51. 3.
 gāuš 32. 8, 14.
 gnā 46. 10.
 gnaθ 44. 8 (ā-).
 gmen 46. 11 (a¹bi-).
 grabem 31. 8.
 grēhmā 32. 12.
 grēhmō 32. 13, 14.
-
- χ.
- χratavō 45. 2, 46. 3.
 χratā 48. 4.
 χratū 45. 6, 48. 10.
 χratūm 28. 2.
 χratuvem 32. 9.
 χratuš 31. 9, 32. 14.
 χratūš 31. 11.
 χratēuš 32. 4, 34. 14, 43. 6.
     46. 18, 49. 6, 50. 6.
 χraθβā 31. 7, 34. 11, 48. 3,
     53. 3.
 χragstrā 34. 9.
 χragstrā-mašijāiš 34. 5.
- χragstrā-hizvā 28. 6.
 [χrūrām 53. 8, zu str.].
 χrūnjāθ 46. 5.
 χrūrāiš 48. 11.
 χraoda'tī 51. 13.
 χraoseñtām 53. 8.
 χraoždaθ 46. 11.
 χraoždištēng 30. 5.
 χsō 46. 2 (ā-).
 χsāi 28. 5.
 χšaθarem 33. 11.
 χšaθarōi 45. 10.
 χšaθrahjā 31. 21, 33. 13,
     44. 9, 48. 8.
 χšaθrā 30. 7, 31. 22, 32. 13,
     33. 10, 34. 15, 43. 6, 14,
     44. 7, 9, 45. 7, 9, 46. 16,
     47. 1, 48. 11, 49. 10, 50.
     3, 4, 51. 4, 6, 16.
 χšaθrāθ 32. 2, 46. 4.
 χšaθrem 28. 4, 10, 29. 10,
     11, 30. 8, 31. 4, 6, 15, 16,
     32. 12, 33. 5, 14, 34. 1, 5,
     44. 6, 46. 10, 51. 2, 18,
     21, 53. 9, 27. 13.
 χšaθrōi 32. 6, 34. 3, 10, 43.
     13, 16, 49. 5, 8.
 χšaθrāiš 46. 11.
 χšapā 44. 5.
 χšajaθā 48. 9.
 χšajañtā 48. 5.
 χšajañtō 29. 2.
 χšajamanō 31. 19.

- ʒšajamanēng 32. 15.
 ʒšajā 28. 8, 50. 9.
 ʒšajehī 44. 15.
 ʒšajō 31. 20, 32. 5.
 ʒšajas 32. 16, 43. 10, 46. 5,
 51. 5, 17.
 ʒšustā 51. 9.
 ʒšānmēnē 29. 9.
 ʒšnūtem 31. 3, 51. 9.
 ʒšnūm 48. 12, 53. 2.
 ʒšnuvišā 28. 2.
 ʒšnaošen 30. 5.
 ʒšnaošemnō 46. 18.
 ʒšnaošāi 46. 1.
 ʒšnāuš 46. 1, 13, 51. 12.
 ʒšmaϑ 29. 1, 44. 17.
 ʒšma'bjā 28. 11, 29. 1, 46.
 15, 53. 5.
 ʒšmā 43. 11, 50. 5.
 ʒšmākahjā 49. 6.
 ʒšmākā 34. 15.
 ʒšmākem 46. 18, 51. 2.
 ʒšmākām 34. 14, 44. 17.
 ʒšmākāi 50. 10.
 ʒšmāvatō 33. 8, 34. 2, 44. 1,
 49. 6.
 ʒšmāvatāṃ 46. 10.
 ʒšmāvasū 34. 3.
 ʒšvīdem 29. 7.
 —————
 k.
 kagdō 51. 20.
 kagvā 46. 2.
 kaxrajō 34. 7.
 kajaϑā 46. 15.
 kajas- 45. 5.
 karatas- 51. 12.
 kara'tī 51. 1.
 karaϑ 46. 4.
 karā 44. 17.
 karkarϑrā 29. 8.
 kazdōnhvadbjō 31. 3.
 kazdōnhvañtem 44. 5.
 kašma'nī 31. 8, 45. 8.
 kašmaṃ 50. 10.
 kasmēng 31. 13.
 kahjā 48. 9, 50. 1.
 -kā 28. 2, 3 (2), 4 (3), 5 (2),
 6 (2), 7, 8 (2), 9 (2), 10
 (3), 11 (2), 12, 29. 1 (3),
 4 (3), 5, 6 (2), 7, 8, 9, 10
 (2), 11 (2), 30. 1 (2), 3 (3),
 4 (4), 5, 7 (2), 8, 9 (3),
 10, 11 (3), 31. 3 (2), 4 (2),
 5, 6, 11 (5), 12, 14 (2), 15,
 18 (4), 21 (3), 22, 32. 1, 3
 (3), 4 (2), 5 (2), 6, 9, 10
 (4), 11 (2), 12, 13, 14 (2),
 15 (2), 33. 1 (4), 3, 4 (5),
 6 (2), 7 (2), 8, 10 (4), 11
 (5), 14 (4), 34. 1 (3), 2
 (2), 5 (2), 6, 10 (2), 11 (2),
 15 (3), 43. 2, 3, 4 (2), 5,
 7 (2), 8, 10, 12, 16, 44. 3
 (2), 4 (4), 5 (5), 8 (2), 9,
 14, 17, 18, 20 (2), 45. 1

- (2), 2 (2), 5, 7 (3), 8, 9
 (2), 10, 11, **46.** 1, 2, 7 (2),
 10, 11 (2), 12, 17 (2), 18,
47. 1 (3), 5 (2), 6, **48.** 1
 (2), 4 (3), 10, **49.** 3, 4, 5
 (3), 6, 7, 8, 10 (4), **50.** 1
 (2), 3, 4 (2), 8, 10 (2), 11
 (3), **51.** 2, 6, 7 (2), 12 (2),
 13, 14 (3), 15, 22 (3), **53.**
 1 (2), 2 (4), 3 (2), 4 (2),
 5 (3), 7, 8 (3), 9, **54.** 1,
 27, 13, 7, 27 (2).
- kāznar **44.** 13.
 kīkōiθarš **32.** 11.
 kīzšnušā **49.** 1.
 kīzšnušō **32.** 8, **43.** 15, **45.** 9.
 kīkā **47.** 5.
 kīkī **43.** 2.
 kīdjāi **31.** 5, **49.** 6 (vi-).
 kīθnā **44.** 20.
 kīθrā **31.** 22, **44.** 16.
 kīθrā-avañhem **34.** 4.
 kīθrā **33.** 7.
 kīθrē **45.** 1.
 kīθrem **32.** 3.
 kīθ **29.** 6, 10, **30.** 1, **31.** 5,
 7, **32.** 8 (2), 11, 14, 16 (3),
33. 11, 14, **34.** 7 (2), **43.**
 1, **44.** 3, 16, **46.** 8, 18, 19,
47. 4 (2), **48.** 3, **49.** 5, **50.**
 3, **51.** 1 (2), 27, 13.
 kīnas **32.** 5, **44.** 6.
 kīnā **30.** 6, **31.** 10.
 kīnaoθ **46.** 17 (vi-).
 kīnvatō **46.** 10, 11, **51.** 13.
 kīstā **51.** 5.
 kīstī **47.** 2, **51.** 21.
 kīstīm **34.** 14, **51.** 16, 18.
 kīstiš **30.** 9, **48.** 11.
 kīstōiš **44.** 10, **48.** 5.
 kīš **31.** 18, **43.** 7.
 kīškā **43.** 16.
 kīždī **44.** 16.
 kīrθ **44.** 7, **45.** 9 [*koreθ*].
 kōiθaite **33.** 2.
 kōiθaθ **46.** 9.
 kōiš **31.** 3, **47.** 5.
 kōišt **45.** 10, **50.** 3, **51.** 15.
 kōišem **46.** 18.
 kjañghaθ **44.** 12.
 kvištā **34.** 13.
 kvīšī **51.** 15.
-
- g.
- gāūtū **44.** 16, **54.** 1.
 gāma'tī **30.** 8.
 gāmaeṭē **44.** 15.
 gānjaθ **43.** 3, **44.** 11.
 gavarō **48.** 8.
 gāvijā **32.** 7 ?
 gasatā **28.** 4.
 gasaθ **30.** 6, 7, **43.** 7, 9, 11,
 13, 15, **51.** 15.
 gasō **43.** 6, 12.
 gasaeṭem **30.** 4.

- ġasoiᅥ 46. 8.
 ġasāi 28. 3, 50. 8, 51. 22.
 ġā 44. 16, l. vrᅥremġā.
 ġāmaaspā 46. 17, 49. 9, 51. 18.
 ġēnġhati- 31. 14.
 ġēn 46. 12.
 ġēnajō 53. 6.
 ġēnarām 53. 8.
 ġōjā 32. 7 (l. gavijā?).
 ġīgrzaᅥ 32. 13.
 ġidjāi 32. 14.
 ġīᅥ 53. 6, 9.
 ġīmaᅥtī 48. 2.
 ġīmaᅥ 43. 4, 12, 44. 1, 46. 3, 48. 11 (2).
 ġīmā 29. 3.
 ġīmen 45. 5.
 ġuvañtō 31. 3.
 ġuvā 45. 7.
 ġuvāmahī 31. 2.
 ġuvaᅥ 46. 5.
 ġjāᅥtiᅥ 50. 7.
 ġjātēuᅥ 32. 9, 15, 46. 4, 53. 9.
 ġjōtūm 31. 15, 32. 11, 12.
 t.
 taᅥmem 43. 4.
 tataᅥā 29. 6.
 taᅥ 31. 3, 5, 32. 16, 34. 6, 14, 43. 1, 10, 11, 44. 1—17, 18 (2), 19 (2), 46. 2, 5, 18, 49. 7, 8, 10, 51. 1, 18 (2), 19, 20, 53. 5.
 tanūm 33. 10.
 tanuvas- 33. 14.
 tanuvēm 46. 8.
 tanuvē 30. 2.
 tanuvō 53. 6, 9.
 tanuᅥšū 43. 7.
 taᅥbjā 51. 2.
 taᅥbjō 30. 8, 44. 6, 53. 3.
 tajā 31. 13.
 tarēm 45. 11 (2).
 taramaᅥtīm 33. 4.
 taurvajāmā 28. 7.
 tavā 28. 5, 43. 14, 51. 18, 53. 9.
 tavānī 50. 11.
 taviᅥ 29. 1.
 taᅥaᅥ 29. 1, 7, 47. 3.
 taᅥā 29. 2, 31. 9, 46. 9.
 taᅥō 31. 11, 44. 6, 51. 7.
 taᅥtō 49. 9.
 tā 30. 1, 3, 4, 11, 31. 1, 5, 7 (2), 13, 14, 32. 5, 9, 33. 6, 8, 13, 34. 10, 15, 43. 4, 44. 3, 6, 8, 45. 7, 11, 46. 8, 9, 19, 47. 3, 5, 6, 49. 3, 51. 2, 5, 10, 12, 13, 15.
 tāᅥt 44. 7.
 tā 31. 14.
 tāᅥs- 4, 26.
 temañhō 31. 20.

- tem* 44. 19 (l. *tēm*).
temās- 44. 5.
teviši 34. 11, 45. 10, 51. 7.
tevišim 33. 12, 43. 1, 48. 6.
tū 28. 7, 8 (2), 32. 7, 34. 13,
 15, 43. 4, 10, 12, 44. 15,
 46. 10, 16, 49. 7, 51. 3,
 53. 3.
tūrahjā 46. 12.
tēng 32. 1, 44. 11, 13, 46. 4
 (2), 14, 51. 22, 4. 26.
tēm 29. 7, 31. 20, 33. 9, 34.
 7, 13, 43. 13, 44. 19, 45.
 8, 9, 10, 46. 4, 6, 13, 51.
 21, 53. 3, 4, 7.
-te 29. 7, 33. 5, 43. 16, 46.
 14, 51. 10. ?
tuvā 31. 8, 46. 1, 3, 9.
tuvē 31. 9.
tuvēm 28. 13, 46. 19, 47. 3,
 48. 2.
tuvōi 31. 9.
tuvam 29. 10.
tūšnā-ma'tiš 43. 15.
ty 51. 22, l. *tēng*.
tam 28. 8, 44. 10, 46. 7, 48.
 5, 49. 6, 51. 16, 18.
tae- 32. 11.
taē'bjō 34. 1, 44. 18.
tōi 29. 2, 30. 7, 9, 31. 22,
 32. 15, 32. 2, 6, 9, 34. 1,
 2, 3, 4, 7, 11, 12, 43. 1,
 10, 14, 15, 44. 8, 11, 46.
 2, 9 (2), 48. 1, 8 (2), 12
 (2), 49. 4, 12 (2), 51. 8,
 53. 9.
taiš 30. 11, 32. 6, 34. 8, 11,
 43. 14, 44. 8, 46. 10, 15,
 16, 49. 5, 50. 9.

---

 d.
daḡšaθ 43. 15.
daḡšajā 32. 13.
daḡšārā 43. 7.
daḡštem 34. 6, 51. 9.
dañgrā 46. 17.
dada'ti 46. 1.
dadaθ 29. 9, 32. 14, 27. 13.
dadā'ti 33. 14.
dadātū 53. 8.
dadātē 30. 4.
dadāθ 30. 11, 31. 21, 32. 10,
 46. 13, 51. 21, 53. 2, 4.
dad,aθ 30. 7.
dadā 31. 9, 11, 44. 15, 46. 7.
daden 30. 8 (l. *dar*).
dadeñtē 31. 14.
dadē 28. 5.
da'ditā 43. 2, 46. 18.
da'diθ 28. 3, 43. 14, 16,
 46. 2.
dadaš 49. 9.
da'djaθ 44. 10.
da'djai 31. 5, 51. 20.
dadvē 46. 15.
dañtō 32. 4.

- dañtī 32. 15.
 dañen 53. 1.
 daḡšnijā 53. 8.
 dajā 43. 8.
 dajaš 33. 3.
 dar 30. 8, 43. 15.
 dargahjā 43. 13.
 dargājū 28. 7.
 dargēm 30. 11, 31. 20.
 dargōgĵātīm 33. 5.
 dargōgĵātōiš 43. 2.
 darθrem 34. 13.
 darθraī 46. 3.
 darsatā 30. 1.
 darsāθ 32. 13.
 darsānī 28. 6.
 darsem 43. 5, 45. 8.
 darš 29. 1.
 darštōiš 33. 6.
 daršaθ 33. 7.
 davas 31. 10.
 dasā 44. 18.
 dasemē 28. 10.
 dastē 34. 1.
 dasvā 33. 12.
 dazdā 27. 13.
 dazdī 46. 8, 51. 6.
 dazdvem 53. 5.
 dazdē 51. 19 (30. 4 l. dadātē).
 dazdjāi 44. 1.
 dahmahjā 32. 16.
 dahjun,ām 48. 10, 12.
 dahjuvem 31. 18.
 dahjēuš 31. 16, 46. 1, 4.
 dā (vī-) 49. 1.
 dātā 29. 2, 10, 31. 5, 33. 1,
 8, 34. 2, 6, 43. 13, 44. 20,
 48. 12, 50. 6, 11, 51. 19.
 dātā 34. 14.
 dātārem 44. 7.
 dātē 31. 11, 44. 19, 47. 6.
 dātī 44. 19, 51. 6.
 dātū 51. 17.
 dātōibjas- 51. 14.
 dātāiš 46. 15, 49. 7.
 dādī 28. 7, 8 (2), 51. 2,
 7, 18.
 dādijāi 44. 8.
 dādṛē 51. 8.
 dāθem 46. 17.
 dāθēng 28. 11, 32. 10, 46. 15.
 dāθēm 50. 2.
 dāθaēbjō 51. 5.
 dāθran,ām 31. 14.
 dāθ 29. 10, 44. 3, 5 (2), 45.
 4, 48. 4, 6, 53. 3.
 dāθ 29. 10, 31. 18, 49. 7,
 51. 14, 53. 1.
 dānē 44. 9.
 dābajēti 43. 6.
 dāmā 45. 8.
 dāmā 34. 3.
 dāmōiš 43. 5, 51. 10.
 dāmām 46. 6, 48. 7.
 dājāθ 29. 7, 31. 20, 34. 12,
 43. 1, 12, 46. 10, 50. 5.

- ājaṣ 33. 3.
 dārajaṭ 31. 7.
 dārajō 32. 1.
 dārštaṭe 43. 13.
 dāvōi 28. 3, 44. 14, 51. 9.
 dāhī 53. 9.
 dāhvā 50. 2.
 dā 31. 3, 34. 15, 43. 1, 2, 4,
 5, 46. 6, 47. 3, 6, 49. 8,
 51. 9.
 dāntē 48. 11.
 dās- 28. 8.
 dānhā 34. 1, 44. 18.
 dānhō 53. 2.
 dēng 45. 11.
 doršt 49. 2.
 dīdarṣatā 46. 7.
 dīdahijē 43. 11.
 dīdryžō 44. 15.
 dīdryžōdve 48. 7.
 diβza'djai 45. 4.
 dijām 44. 14.
 divannem 31. 20.
 divā 32. 14.
 dīvjē'ntī 44. 13.
 dīšā 43. 7.
 dugdā 45. 4.
 dugdrām 53. 3.
 dūtānhō 32. 1.
 dūtēm 32. 13.
 dūm 45. 1 ?
 dūrāṭ 45. 1.
 dūrē 34. 8.
 dūraoṣem 32. 12.
 dušitā 31. 18.
 dušrṭriš 49. 1.
 dušχraṭṭbā 49. 4.
 dušχšaṭrā 48. 5, 10.
 dušχšaṭrēng 49. 11.
 dušmanañhō 49. 11.
 dušsastiš 32. 9, 45. 1.
 dušškjaoṭanāi 31. 15.
 dušškjaoṭnā 34. 9.
 dušškjaoṭnēng 49. 11.
 dušhuvarṭēm 31. 20.
 dušhvarṭēm 53. 6.
 dužazōbā 46. 4, l. duždabā.
 dužgjatōiš 46. 8.
 duždabā 46. 4.
 duždā 51. 10.
 duždānhō 30. 3.
 dužd, aṣeñg 49. 11.
 dužvakañhō 49. 11.
 dužvarnaiš 53. 9.
 dužvarštāiš 49. 4.
 dužvaršnañhō 53. 6.
 drtā 44. 4.
 drdjai 43. 1.
 drzā 53. 8.
 drštā - aṣenañhem 34. 4.
 dām 44. 16, 48. 7, 49. 10.
 d, ā 47. 1.
 dān 45. 10, 49. 4.
 d, ān 45. 5.
 dām 32. 6.
 dāmim 31. 8, 34. 10.

- dāmiš 31. 7, 44. 4, 45. 7:
dās 33. 3 (vī-), l. dājas.
 daštvām 46. 7.
 daḡdōiš 51. 17.
 d,aeṇajā 51. 19.
 d,aeṇajā 53. 1.
 d,aeṇajāi 46. 7, 51. 17, 53. 4.
 d,aeṇā 31. 20, 44. 11, 45. 11,
 46. 11, 49. 4, 51. 13, 21,
 54. 1.
 d,aeṇābiš 53. 5.
 d,aeṇā 33. 13, 34. 13, 45. 2,
 46. 6, 49. 9.
 d,aeṇās- 31. 11.
 d,aeṇām 44. 9, 10, 48. 4, 49.
 5, 6, 53. 2.
 daeṇā 30. 6, 32. 1, 3, 5, 44. 20.
 daeṇēng 45. 11, 49. 4.
 daeṇō-zuštā 32. 4.
 daeṇāiš 29. 4, 34. 5, 48. 1.
 dōiš 51. 2.
 dōiši 33. 13.
 dāiš 43. 10.
 dbāvajaḡ 31. 17.
 dbitā 49. 2.
 dbitānā 32. 3, 48. 1.
 dbitijem 45. 1.
 dbinaotā 32. 5.
 dbišeṇtī 32. 1.
 dbišijaṇtē 34. 4.
 dbišvatō 28. 7.
 dbaza'ti 44. 6.
 dbazañhā 47. 6.
 dbaomā 30. 6.
 dmānahjā 31. 16.
 dmānem 31. 18.
 dmānē 32. 13, 15, 45. 8, 49.
 11, 50. 4, 51. 14, 15.
 dmānāi 46. 11.
 djatām 48. 7.
 djāḡ 43. 10, 45. 9.
 djāi 29. 8.
 drigavē 53. 9.
 drigubjō 27. 13.
 driguvem 34. 5.
 drītā 46. 5.
 drugvatō 31. 18, 32. 10, 11,
 16, 43. 15, 45. 7, 49. 3, 4,
 11, 51. 13, 53. 7.
 drugvat,ām 30. 4.
 drugvatae- 33. 1.
 drugvañtem 32. 5, 14, 46. 5,
 48. 2, 51. 9.
 drugvañtō 31. 20, 46. 1, 47. 4.
 drugvasū 29. 5, 44. 14.
 drugvātā 49. 9.
 drugvā'tē 31. 15, 33. 2, 43.
 4, 8, 46. 6, 47. 4, 51. 8.
 drugvā 30. 5, 31. 17, 44. 12
 (2), 45. 1, 46. 4, 6, 7, 47.
 5, 49. 2, 50. 3.
 drugvodbiš 29. 2, 48. 11.
 drugvodbjō 30. 11, 31. 14,
 53. 6.
 druḡš 49. 3.
 drūgas- 32. 3.

drugem 30. 8, 31. 4, 32. 12,
33. 4, 44. 13, 14, 48. 1.

drūgō 30. 10, 31. 1, 46. 6,
11, 49. 11, 51. 10, 14, 53.

6 (2).

draonō 33. 8.

dvaīdi 29. 5.

dvaφšēng 44. 14.

dvaφšō 53. 8.

dvāreūtā 30. 6.

dvānma'ibjas- 44. 4.

dvaēθā 48. 9.

dv,aeθā 32. 16.

dvaēšānhā 44. 11, 46. 8 (2).

dvaēšā 43. 8.

θ, φ.

θβαχšaanhā 33. 3, 46. 12.

θβαχšō 29. 2.

θβαφ 33. 4, 44. 3, 50. 1.

θβαρždvem 29. 1.

θbahmāφ 28. 12, 46. 17,
47. 5.

θbahmī 32. 6 (2), 8, 33. 10,
34. 10, 43. 13, 48. 4, 7,
49. 5, 8, 10.

θbahmāi 43. 9.

θbahjā 31. 3, 32. 13, 34. 8,
9, 43. 4, 6, 44. 14, 48. 12.

θbahjā 48. 8.

θbā 28. 6, 9, 12, 29. 6, 30.
1, 31. 8, 11, 14, 19, 43. 2

(2), 4, 5 (3), 6, 7, 8, 9, 10

(2), 11, 13, 14, 15, 44.

1—19, 7, 10, 12, 16, 49.

8, 51. 4, 9, 53. 3.

θβavaš 31. 16, 43. 3, 44. 1,
9, 48. 3.

θβāhu 43. 7.

θβoršta 29. 6.

θβisrā 31. 13.

θβōi 32. 1, 14, 34. 11, 44.
11, 48. 8, 5, 20.

θβjēgō 34. 8.

θrātā 50. 1.

θrajōidijai 34. 5.

θrāzdvem 34. 7.

θraoštā 34. 3, 46. 7.

θkaēšō 49. 2.

θkaēšāi 49. 3.

n.

nadeñtō 33. 4.

nanā 48. 4.

naptijaešn 46. 12.

nabās- 44. 4.

naφšū 46. 12.

narem 30. 2.

narēm 30. 2.

narō 48. 10, 53. 6.

narōi 28. 9.

narpīš 53. 9.

nasjañtō 32. 4.

nazdištām 33. 4, 50. 3.

- nā 32. 10, 43. 2, 3, 14, 15,
44. 19, 45. 2, 46. 6, 10,
13, 47. 4, 48. 7, 50. 3, 51.
8, 10, 11, 19, 21.
-nā 44. 3 (2), 4 (3), 20, 46. 7.
nā'dijān̄hem 34. 8.
nāmēniš 51. 22.
nā'ribjas- 54. 1.
nāšāmā 44. 13.
nāšē 44. 14.
nā 29. 11, 33. 7, 34. 7.
8, 12, 43. 3. 10, 46. 18,
50. 5.
nemas- 49. 10.
nemañhā 28. 2, 34. 3, 50. 6,
8, 51. 5, 20.
nemañhō 43. 9, 44. 1, 45. 8.
nemahva'tiš 33. 7.
nemē 44. 1.
nemō 46. 1 (2).
nemōi 46. 1, l. nemō.
nē 29. 8 (2), 31. 3, 11, 17,
32. 2, 44. 1 (2), 45. 9, 48.
5 (2), 6, 51. 1, 16, 20.
nī 28. 12, 29. 11, 32. 14, 44.
14, 48. 7, 49. 10, 50. 2,
51. 1.
nidātem 49. 3.
nīnāsā 32. 15.
nīš 44. 13.
nū 45. 1 (3), 8, 9, 10, 47. 2,
51. 1.
n,ū 32. 16, 45. 8.
nūrem 31. 7.
nr̄bjō 54. 1.
nr̄ṣa'tī 44. 3.
nr̄š 29. 9, 34. 2.
naṣaṭ 51. 16, 53. 6.
naṣvā 51. 13.
naṣkīṭ 32. 7.
naṣkīm 34. 7.
naṣkīš 43. 6, 13.
naṣdā 29. 6, 45. 2 (2), 46. 1,
49. 2.
naṣṣaṭ 31. 20.
nōiṭ 28. 10, 29. 1, 3 (2), 5
(2), 6, 38. 3, 6, 31. 2, 5,
10, 15, 32. 15, 34. 8, 43.
12, 15, 44. 12, 13 (2), 19,
20, 45. 1, 2 (6), 3, 4, 46.
1, 6, 8 (2), 17, 47. 4, 49.
2, 4, 9, 51. 6, 12, 14.
n,ōiṭ 31. 9, 46. 1.
nr̄ṣ 45. 7.
-
- P.
- pa'tī 29. 3, 11, 30. 2, 32. 2,
33. 11, 34. 6, 44. 2, 12,
46. 8, 48. 7, 49. 11, 50. 9,
51. 22, 7. 27.
pa'ti-remem 48. 7.
pa'tiš 44. 9.
patōiš 45. 11.
padāiš 50. 8.
padbīš 51. 16.

- paṭhō 33. 5, 34. 12, 43. 3,
     51. 13, 53. 2.
 pa'ṭhi 50. 4.
 paṭhām 31. 9, 1. paṭānem.
 paṭmēṅg 46. 4.
 pa'ṭjaç- 53. 4.
 paṭānem 31. 9.
 paḡrē 49. 1.
 paraahūm 46. 19.
 parā 30. 2, 43. 12, 48. 2,
     51. 15, 53. 6, 7 (2).
 parē 33. 7, 34. 5.
 pa'rī 28. 3, 29. 5, 34. 2, 8,
     43. 7, 9, 11, 12, 13, 15,
     46. 1, 50. 8, 10, 51. 22.
 pa'rīkiṭiṭ 29. 4.
 pa'rimat,ōiš 32. 3.
 paraoš 47. 4.
 pa'rvatātem 33. 14.
 parštā 43. 10.
 parštem 43. 10.
 pasūš 45. 9.
 pasēuš 31. 15, 50. 1.
 pāṭ 46. 4.
 p,āṭ 32. 13.
 pājāṭ 46. 8.
 pājūm 46. 7.
 pāñhē 28. 12, 49. 10.
 pešō-tanuvō 53. 9.
 pešjēñti 44. 20.
 pōuru-aēnā 32. 6.
 pōuru-kīstā 53. 3.
 pōurutemāiš 34. 1.
 pōurubjō 34. 8.
 pōuruš 43. 15, 47. 6.
 pōurušū 50. 2.
 pōurvō 30. 7.
 pōurvijā 46. 6.
 pōurvijem 28. 2, 29. 10, 30.
     4, 31. 8, 11, 43. 5, 8, 11,
     44. 2, 45. 3, 51. 2.
 pōurvijehā 33. 1, 48. 6.
 pōurvijē 30. 3, 44. 19, 45. 2.
 pōurvijō 28. 12, 31. 7, 44. 3,
     11, 46. 9, 51. 3, 15.
 pōurvijāiš 46. 15.
 piṭā 53. 6.
 piṭrē 44. 7.
 puṭrēm 44. 7.
 prtā 51. 12, 13.
 prtuvem 46. 10.
 prtuš 46. 11.
 prṭā 48. 2.
 prṭuš 50. 7.
 prnā 28. 11.
 prnāñhō 44. 13.
 prsaṭ 29. 2, 43. 7.
 prsa'tē 31. 12, 13.
 prsā 31. 14, 15, 16, 43. 10,
     44. 1—19, 12, 20.
 prsās 51. 5.
 prsmanēṅg 30. 6.
 pōi 44. 15, 16.
 ptarēm 31. 8, 45. 4.
 ptā 44. 3, 45. 11, 47. 2.

b.

bagā 32. 8.
 baχštā 31. 10.
 baχša'tī 47. 5, 50. 3.
 baχšohivā 33. 10.
 bajañtē 34. 8.
 bara'tī 31. 12, 50. 6.
 baratū 33. 9.
 baranā 30. 9.
 ba'rij,āñtē 32. 15.
 bava'tī 30. 10.
 bavaθ 28. 12, 30. 9.
 bava'ñtī 33. 10.
 bāgem 51. 1.
 bēθ 53. 4?
 bēñdvahjā 49. 2.
 bēñdvō 49. 1.
 būgem 31. 13.
 būñoiθ 53. 7.
 būmjā 32. 3.
 būrōiš 31. 21.
 buva'ñtī 45. 7.
 buštiš 43. 8.
 būždjāi 44. 17.
 buχdē 48. 6.
 buχdām 32. 9, 34. 9, 44. 7,
 51. 17.
 brdbjō 53. 6.
 bānajen 30. 6.
 baodañtō 30. 2.
 brātā 45. 11.

g.

gθrō 53. 4.
 gra-uχtā 48. 1.
 graχšnī 44. 7.
 grağjā'tiš 29. 5.
 gradaxštā 31. 17, 51. 3.
 gradaθāi 45. 9.
 gravarθ 30. 5, 53. 2.
 grasajā 44. 13.
 grasastim 49. 7.
 grasā 31. 13.
 grasābjō 29. 5.
 grasēm 43. 9.
 grasjāi 43. 7.
 grasrūtā 50. 8.
 graštā 47. 3, 49. 2, 51. 11.
 graša-uštras- 53. 2.
 graša-uštrā 46. 16.
 graša-uštrō 51. 17.
 graša-uštrāi 28. 9, 49. 8.
 grašem 30. 9, 34. 15.
 grašōtemem 46. 19, 50. 11.
 grašī 44. 8, 45. 6.
 grašvā 53. 3.
 grā 31. 10, 32. 4, 5, 14, 33.
 13, 34. 12, 43. 14, 44. 6, 11,
 45. 1—6, 46. 7, 10, 13, 14.
 grāχšnenem 43. 14.
 grāχšnenē 29. 11, 43. 12.
 grādaθ 46. 13.
 grādaθ-gaeθem 33. 11.
 grādañhē 44. 20.
 grādeñtē 43. 6.

- ɸrādō 34. 14, 46. 12.
 ɸra'dim 53. 6.
 ɸrādōiɸ 44. 10.
 ɸrō 28. 12, 33. 8, 13, 45. 6,
 46. 3, 4, 5, 10, 49. 6.
 ɸrō-rtōiš 46. 4.
 ɸrīnemnā 29. 5.
 ɸrīnāi 49. 12.
 ɸrijā 44. 1.
 ɸrijānahjā 46. 12.
 ɸrijō 46. 2, 6.
 ɸrijāi 43. 14, 44. 1, 46. 2.
 ɸr,aeštānhō 49. 8.
 ɸsratuvem 33. 12.
 ɸsratuš 51. 4.
 ɸšēnghijem 31. 10.
 ɸšēnghijō 49. 9.
 ɸšujañtem 31. 10.
 ɸšujañtē 29. 5.
 ɸšujañtae- 29. 6.
 ɸšujasū 49. 4.
 ɸšujō 48. 5.
-
- m.
- magavanō 33. 7.
 magavabjō 51. 15.
 magahjā 51. 16, 53. 7.
 magēm 53. 7.
 magāi 29. 11, 46. 14, 51. 11.
 madahjā 48. 10.
 ma'djō-mānhā 51. 19.
 maɸ 32. 1, 34. 11, 43. 14,
44. 7, 15, 45. 9, 46. 19,
 48. 11, 50. 8.
 manajāi 43. 9.
 manas- 28. 4, 6, 10, 12,
 33. 11.
 manahī 30. 3.
 manahijem 53. 6.
 manañhas- 33. 14, 43. 3, 46.
 7, 18.
 manañhā 28. 3, 5, 7, 29. 7,
 10, 30. 2, 7, 8, 31. 4, 5, 6,
 8, 11, 12, 22, 32. 2, 5, 6,
 33. 2, 6, 7, 8, 9, 10, 12,
 34. 2, 3, 5, 6, 15, 43. 6,
 7, 9, 11, 13, 15, 16, 44. 1,
 6, 8, 9, 16, 45. 6, 9, 10,
 46. 3, 9, 10, 12, 13, 18, 47.
 1, 3, 48. 12, 49. 1, 2, 5,
 6, 7, 12, 50. 3, 4, 6, 7, 10,
 11, 51. 2, 7, 15, 20, 21,
 53. 2.
 manañhō 28. 2, 3, 8, 9, 11,
 30. 1, 10, 31. 8, 10, 17,
 21, 32. 3, 4, 9, 11, 13, 15,
 33. 3, 5, 13, 34. 7, 9, 10,
 11, 12, 13, 14, 43. 1, 2, 4,
 44. 4, 13, 45. 4, 9, 46. 2.
 14, 16, 47. 2; 5, 48. 3, 6,
 7, 9, 11, 49. 3, 50. 1, 8, 9,
 51. 3, 11, 16, 18, 53. 3, 4,
 5, 54. 1, 27. 13.
 manā 45. 2.
 manē 46. 19.

- manō 29. 11, 30. 4, 6, 31. 7, 33. 4, 48. 4, 49. 10, 51. 4.
 manōθriš 44. 5.
 ma'niš 31. 15, 44. 19.
 manōi 32. 1?
 ma'njañtā 34. 8, 45. 11.
 ma'njātā 45. 11.
 ma'njēte 44. 12.
 ma'njū 30. 3, 4, 31. 3, 7, 12, 21, 33. 12, 43. 2, 6, 44. 2, 7, 45. 2, 6, 47. 1, 5, 6, 51. 7.
 ma'njūm 33. 9, 43. 16.
 ma'njuvā 30. 5.
 ma'njuš 30. 5, 32. 5, 53. 7.
 manjēuš, ma'njēuš 28. 2, 12, 31. 9, 32. 9, 33. 6, 34. 2, 44. 11, 45. 5, 8, 47. 2, 3, 4, 48. 8.
 mañtā 31. 7, 19, 33. 6, 51. 16.
 mañtū 46. 17.
 mañtūm 33. 4.
 ma'bjā 28. 8, 9, 46. 18, 49. 8.
 ma'bjō 28. 3, 31. 4, 43. 14, 46. 3, 48. 8, 51. 10.
 majā 33. 9.
 marānē 32. 6.
 mareñte 43. 14.
 mareñtō 31. 1.
 ma'rištō 29. 4.
- markaç- 31. 18.
 marçtārō 32. 13.
 marçša'tē 51. 10.
 marūka'tē 31. 1.
 martānō 30. 6, 32. 12.
 martaē'bjō 29. 7, 45. 5.
 martaēšū 46. 13.
 marda'tē 51. 13.
 marždātā 33. 11.
 mava'tē 44. 1, 46. 7.
 masitā 54. 1.
 mazē 30. 2.
 mazbīš 32. 11.
 mazijō 31. 17.
 mazištem 28. 6, 45. 6.
 mazištō 49. 1, 53. 8.
 mazištām 31. 13.
 mazōi 29. 11, 46. 14.
 mazdā 28. 2, 3, 7, 8, 10, 11, 12, 29. 8, 10, 11, 30. 1, 8, 31. 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 19, 22, 32. 6, 7, 8, 9, 11, 13, 16, 33. 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 34. 1—15, 43. 2—9, 11, 13, 14, 15, 16, 44. 1—4, 7—11, 14—18, 20, 45. 11, 46. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 10, 14, 18, 19, 47. 3—6, 48. 2, 3, 4, 8—12, 49. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 50. 1—11, 51. 1—4, 7—11, 18, 53. 9.
 mazdā 29. 4, 6, 7, 30. 11,

31. 2, 21, 32. 2, 12, 33. 5,
 43. 1, 45. 3—7, 9, 10, 46.
 8, 12, 13, 16, 17, 47. 1, 2,
 48. 6, 51. 6, 15, 16, 17,
 21, 22, 53. 1, 4, 54. 1,
 7. 27.
 mazdā 28. 5, 30. 10, 32. 1,
 1, 33. 2, 51. 19, 20.
 mazdās- 30. 9, 31. 4, 33. 11.
 mazdās- 53. 3.
 mazdānhō 45. 1.
 mazdām 28. 4, 29. 5, 30. 5,
 45. 8.
 mazdāi 28. 6, 31. 1, 6, 33.
 14, 53. 2, 27. 13.
 maš 32. 3, 34. 9.
 mašā 29. 11.
 mašijā 32. 4.
 mašijānhō 30. 11.
 mašijem 32. 5, 46. 11.
 mašijēng 32. 8.
 mašijaš- 45. 11.
 mašijašū 43. 11.
 mašijāiš 29. 4, 48. 1.
 mašāi 48. 5.
 mahijā 50. 9.
 mahmī 32. 1?
 mahmāi 50. 7.
 mahjā 32. 9, 48. 12, 50. 6.
 mahjā 44. 10, 46. 18, 50. 9.
 mā 28. 12, 29. 1 (3), 11, 31.
 5, 17, 18, 32. 9, 10, 11, 16,
 33. 7, 43. 7 (2), 9 (2), 10,
 11, 13, 15, 44. 12, 45. 6,
 46. 1, 2, 7, 8, 9 (2), 48. 2,
 5, 9, 49. 1, 2, 50. 2, 51. 10.
 mānaḡe'tī 49. 2.
 mājā 43. 2.
 mā 44. 3.
 mē 29. 5, 44. 8, 53. 4.
 mēñ 28. 5, 31. 5, 44. 8,
 53. 5.
 mēñg 48. 2.
 mēñghāi 43. 4.
 mēnā 50. 1.
 mēnāi 45. 3.
 mēhmaidī 46. 13.
 mēñhē 29. 10.
 mēñhi 31. 8, 43. 5, 7, 9, 11,
 13, 15.
 mošū 53. 8.
 miḡabjā 33. 1.
 miḡabhvaḡa 31. 12.
 miḡjāḡ 53. 9.
 miḡrōibjō 46. 5.
 mināš 46. 14.
 mimayžō 45. 10.
 mīmaḡā 32. 4.
 mizēn 44. 20.
 miždavaḡu 43. 5.
 miždem 34. 13, 44. 18, 19,
 46. 19, 51. 15, 53. 7,
 54. 1.
 miždē 49. 9.
 muḡrem 48. 10.
 nrñgdjai 46. 11.

- mrūgdvē 53. 6.
 mr̥jāuš 53. 8.
 mrūdaϑ 32. 9, 10.
 mrūden 32. 11, 12.
 mr̥dikāi 51. 4.
 maϑarā 50. 6.
 maϑarāš 31. 18.
 maϑrā 28. 6, 8, 43. 14, 44.
     17, 51. 8.
 maϑrānē 50. 5.
 maϑrānō 32. 13.
 maϑrem 29. 7, 31. 6, 45. 3.
 maϑrāiš 44. 14.
 maṅrōiš 48. 10.
 mastā 45. 11.
 mažā 49. 10.
 mažārajā 43. 12.
 maçᑦā 31. 12, 33. 9.
 maçᑦā 30. 9, 34. 6.
 mōi 28. 4, 29. 1 (2), 8, 31.
     5 (2), 6, 33. 8, 11 (2), 12,
     13, 34. 6, 13, 15, 43. 1, 4,
     10, 11 (2), 12 (3), 13, 44.
     1—19, 9, 10, 16, 17, 18, 45.
     3, 5 (2), 46. 7, 8, 10, 18, 19
     (2), 48. 2, 9, 49. 1 (2), 50.
     1 (2), 51. 2, 7, 17, 18, 22.
 mōiᑦaϑ 46. 4.
 mōist 46. 12.
 mjaždem 34. 3.
 mravaᑦi 51. 8.
 mravaϑ 29. 3, 45. 2, 51. 19.
 mravī 32. 14.
 mrūᑦē 49. 6.
 mrujāϑ 46. 5, 51. 8.
 mruvē 49. 3.
 mraždjāi 44. 14.
 mrašjāϑ 45. 1.
 mraokāš 53. 7.
 mraotā 43. 11.
 mraotū 31. 17.
 mraoϑ 32. 2, 12, 45. 5, 46. 9.
 mraomī 53. 5.
 mraoš 34. 13, 43. 12,
     j.
 jadā 30. 8, 31. 4, 16, 50. 9.
 jaᑦanā 31. 22.
 jaᑦā 29. 4, 30. 4, 31. 2, 14,
     16, 33. 1, 34. 5, 6, 44. 1
     (2), 18, 45. 3, 46. 9, 48. 9,
     49. 6, 51. 5, 27. 13.
 jaᑦnā 43. 10.
 jaᑦrā 30. 9, 31. 11, 12, 46.
     11, 16 (3), 17, 53. 7.
 jañtā 32. 9.
 jañtī 49. 11, 51. 3.
 jamaᑦi 31. 13.
 jajā 33. 9, 45. 2, 46. 7.
 javaϑ 28. 5, 34. 9, 43. 8, 9,
     50. 11, 53. 7.
 javā 29. 9, 49. 1.
 javē 28. 9.
 javaᑦaᑦtē 28. 12.
 javōi 46. 11, 49. 8, 53. 1, 4.
 jas- 31. 7, 32. 3, 10 (3),

- 33.** 5, **44.** 19, **45.** 11, **46.** 4, 6, **51.** 6.
 jasō **51.** 4.
 jasnahjā **34.** 12.
 jasnā **34.** 1.
 jasnem **33.** 8.
 jasnaš- **53.** 2.
 jasnāiš **45.** 10, **50.** 9.
 jaza'tē **32.** 3.
 jazama'dē **7.** 27.
 jazemnas- **34.** 6.
 jazemnānhō **51.** 20.
 jazuvem **31.** 8.
 jazāi **33.** 4, **50.** 4, **51.** 22.
 jazvī **53.** 3.
 jahmī **43.** 6.
 jahmāi **29.** 3, **43.** 1, **44.** 16, **46.** 6.
 jā **28.** 2, 7, 8, **29.** 3, 4 (2), 10, **30.** 1 (2), 3, 6, 11, **31.** 2, 3, 5, 7, 13 (2), 14, 15, **32.** 4, 5, 7, 12, 13, 15, **33.** 1 (2), 6, 7, 8, 13 (2), 14, **34.** 1 (3), 12, 13, **43.** 2, 4, 5, 10, 12, 13, **44.** 3, 5 (2), 6, 8 (3), 10 (2), 15, 19, 20, **45.** 7, **46.** 1, 2, 8, 9 (2), 10, **47.** 5, **48.** 1, 2 (2), 10 (2), **49.** 4, 6 (2), 10, **50.** 4, 5, 8, 10 (3), **53.** 4, 9, **54.** 1.
 jāϑ **32.** 4.
 jānāiš **28.** 10.
- jāsaitē **33.** 1.
 jāsaiϑ **32.** 1.
 jāsā **28.** 2, 9, **49.** 8, **51.** 21, **54.** 1.
 jāsas **49.** 12.
 jā-škjaoθnas- **31.** 16.
 jāhī **46.** 14, **49.** 9.
 jā **31.** 14, **34.** 3, **43.** 4, **46.** 8.
 jās- **31.** 14, **33.** 10 (3).
 jānhō **30.** 2.
 jānh,ām **7.** 27.
 jē **28.** 3, 4, 5, 12, **29.** 2, 7, 8, 9 (2), **30.** 5 (2), **31.** 6, 7, 9, 13, 15 (2), 16, 19, 20, 21, **32.** 8, 10, 13, 14, 16, **33.** 2, 3, 4, 6, 11, **43.** 3, **44.** 2, 12, 17, 19, **45.** 4, 6, 9, 10, 11, **46.** 5 (2), 6, 8, 9, 10, 13, 17, 18 (2), 19, **47.** 3, **48.** 4, **49.** 1, 5, 7, 12, **50.** 2, 3, 6, **51.** 5, 6 (2), 7, 8 (2), 10, 14, 19, **53.** 5, 9.
 jēng **28.** 11, **32.** 15, **43.** 3, **46.** 4, 11, 16.
 jēngs- **46.** 14.
 jēm **28.** 9, **29.** 9, **34.** 13, **43.** 6, 13, **45.** 2, 8.
 jēmā **30.** 3.
 jēmē **53.** 6.
 ješ-(tē) **43.** 16.
 ješnē **51.** 22, **7.** 27.
 ješnijā **30.** 1.

- jēzī **31.** 2, **32.** 6, **34.** 6, **44.** 46. 1, 3, **48.** 7, 12, **49.** 1.
 6, 15, **48.** 1, 9, **53.** 1. **51.** 3, 10, 22.
 jēhjā **31.** 4, 5, **32.** 16, **33.** 1, **34.** 2, 13, **43.** 6, **45.** 6, 7, **48.** 7, 9, **51.** 13, 22, 7. 27.
 jēkā **30.** 1, **51.** 2.
 jēsē **53.** 6.
 jim **31.** 6, **27.** 13.
 jimas- **32.** 8.
 juxtā **49.** 9.
 jūgēn **46.** 11, **49.** 9.
 jūš **32.** 3, 4, **46.** 15.
 jūžem **28.** 10, **29.** 10, 11.
 jūšma⁹ **34.** 7.
 jūšma^hbjā **32.** 9.
 jūšmākahjā **50.** 7.
 jūšmākem **34.** 5.
 jūšmakāi **50.** 5.
 jūšmāvatām **29.** 11.
 jaš- **46.** 10.
 jān **31.** 3, **44.** 9 (2), **45.** 3, **48.** 3, **49.** 8, **50.** 3 (2), **51.** 9, 16, 17, **53.** 2, **54.** 1.
 jaç- **30.** 5, **32.** 5, 13, **45.** 1 (2), **48.** 3, **53.** 1.
 jaçbjas- **28.** 9.
 jaç^hbjō **28.** 4, **44.** 11.
 jaçšū **33.** 5, **34.** 8.
 jaçšām **32.** 7, **49.** 4, **51.** 3.
 jōi **28.** 10, **30.** 8, 9, 10, **31.** 1 (2), **32.** 1, 11 (2), 12, **34.** 7, 8, 9, 14, **43.** 14, **44.** 13, 16, 20, **45.** 3, 5, 6, 7, 11,

46. 1, 3, 48. 7, 12, 49. 1.
 51. 3, 10, 22.
 jōi⁹mā **28.** 10.
 jaoxt **44.** 4, **46.** 8.
 jaogañtē **30.** 10.
 jaogā **50.** 7.
 jaoš **44.** 9, **46.** 18.
 jaoždā **48.** 5.
 jāiš **28.** 3, 12, **32.** 3, 6, 7, 12, **44.** 12, 20, **46.** 15, **50.** 7, **51.** 20.
 jāuš **43.** 13.
 jja⁹ **29.** 5, **30.** 6 (2), 11 (2), **31.** 3, 5, 6, 11 (2), **32.** 5, 16, **33.** 1, **34.** 8, **43.** 5, 10 (2), 11 (2), 12, 13, 14, 15, **44.** 17, 18, **45.** 5 (2), 10, **46.** 2, 6, 7, 11, 12, 15, **47.** 3, **48.** 1, **50.** 5, **51.** 8, 12 (2), 15, 18.

r.

- ratūm **31.** 2, **44.** 16, **51.** 5.
 ratuš **29.** 2, 6, **27.** 13.
 ratuš **33.** 1, **43.** 6.
 rapā **49.** 1.
 rapeñtō **28.** 3.
 rapēn **51.** 18.
 raçdarahjā **28.** 2,
 raçðrem **51.** 20.
 raçðrēm **46.** 2.
 raçðrāi **28.** 4, **33.** 13, **46.** 12, **54.** 1 (2).

- raḡnō 28. 7, 43. 8, 14.
 razištā 33. 1.
 rašō 30. 11.
 rašnā 46. 5.
 rātajō 33. 7.
 rātām 33. 14, 43. 9.
 rātōiš 29. 11.
 rādaθ 51. 6.
 rādañhā 46. 13.
 rādañhō 45. 7, 46. 17.
 rādā 28. 8.
 rādeñtī 33. 2.
 rādem 29. 9.
 rāθmō 44. 17, 53. 6.
 rānōibjā 31. 3, 43. 12, 47. 6,
     51. 9.
 rānijō-skr̥tīm 44. 6, 47. 3,
     50. 2.
 rāmā 47. 3.
 rāmem 49. 4.
 rāmām 29. 10, 48. 11, 53. 8.
 rājō 43. 1.
 rārešō 49. 2.
 rārešjañtī 47. 4.
 rārešjan 32. 11.
 rāstī 53. 9.
 rāzar 34. 12.
 rāzeñg 50. 6.
 rāšajañhē 49. 3, 51. 9.
 rāšn,ām 31. 12.
 rāñhajen 32. 12.
 rāñhāñhōi 28. 9.
 [remō 29. 1, zu str.]
 riḡtem 32. 7, 44. 2.
 rīgīš 53. 9.
 urūdujatā 44. 20.
 urunas- 49. 10.
 urūpajēñtī 48. 10.
 urūraost 51. 12.
 uruvā 29. 1, 5, 9, 34. 2, 44.
     8, 45. 7, 46. 11, 50. 1,
     51. 13.
 uruvānem 28. 2.
 uruvāñē 31. 2.
 uruvānem 28. 5.
 uruvāñō 33. 9, 45. 2, 49. 11.
 urušaēñbjō 29. 7.
 rāñajā 31. 19.
 raēḡnañhō 32. 11.
 raēḡnā 34. 7.
 rōiθuven 31. 7.
 raokā 50. 10.
 raokās- 44. 5.
 raokēbīš 30. 1, 31. 7.
 raostā 29. 9.
 urvatem 31. 3.
 urvaθō 31. 21, 44. 2, 45. 11,
     46. 14, 50. 6, 51. 11.
 urvāḡšaθ 34. 13.
 urvāḡš-uxtī 32. 12.
 urvāt,ōiš 46. 5.
 urvātahjā 34. 8.
 urvātā 30. 11, 31. 1.
 urvātāiš 31. 1, 44. 15.
 urvāθā 51. 14.
 urvādañhā 43. 2.

urvā'djā 34. 6.
 urvāzā 30. 1.
 urvāzištām 49. 8.
 urvāzmā 32. 1.
 urvāšaθ 44. 8.
 urvaēšē 43. 5, 6, 51. 6.

v.

vaxōrahjā 29. 8.
 vaχštā 34. 11.
 vaχšaθ 31. 6, 48. 1, 6.
 vāχšēntē 32. 4.
 vaχšjā 30. 1, 44. 6, 45. 1—6,
 46. 15, 51. 8.
 vakahī 30. 3.
 vakānūhā 31. 22, 32. 5, 33. 2,
 34. 1, 47. 1, 48. 4.
 vakā 31. 1, 33. 8.
 vakē 45. 5.
 vakō 31. 20, 53. 7.
 va'tī 44. 18 (a'pi-).
 vadar 32. 10.
 vademanō 53. 5, l. vaēdo.
 vananām 44. 15.
 vanaēmā 31. 4.
 vañtā 51. 22.
 vañtijā 28. 11.
 vaφuš 48. 9.
 vaφuš 29. 6.
 vajem 30. 9.
 vajō 53. 7.
 vajū 53. 6.
 varānī 53. 4.

va'rijā 43. 13.
 va'rijem 34. 14, 51. 1, 54. 1.
 va'rijō 27. 13.
 varkā 32. 14.
 vartā 30. 5, 31. 10, 32. 12.
 varda'tī 28. 4.
 vardajaētā 50. 3.
 vardā 31. 4.
 varden 49. 4.
 vardmām 46. 16.
 varnā 45. 1, 2.
 varnā 30. 2.
 varnēng 31. 11, 48. 4.
 varnāi 49. 3.
 varina'dē 32. 2.
 varzīnā 45. 9.
 varša'tē 29. 4, 33. 1.
 varša'tī 32. 2, 46. 19.
 varša 50. 10.
 varšanē 51. 1.
 varšēntī 45. 3.
 varšvā 53. 3.
 vavakāθ 31. 6.
 vavakā 45. 3.
 vavrāzaθā 50. 5.
 vasaθ 29. 4.
 vasā 31. 11.
 vasē 50. 9.
 vasē-itōiš 53. 9.
 vasē-χšaθrahjā 43. 8.
 vasē-χšajās 43. 1.
 vasō 32. 15.
 vastē 30. 5.

- vasī* 46. 14, 1. vašti.
vasnā 34. 15, 46. 19, 50. 11.
vasmī 29. 9, 43. 1, 44. 3.
vazdañhā 49. 10.
vazdvar 31. 21.
vazjamnābjō 53. 5.
vašti 29. 8, 46. 14.
vaši 34. 12, 43. 9, 44. 16.
vašjete 44. 11.
važdrēng 46. 4.
vahijā 31. 2.
vahijō 30. 3, 31. 5.
vahištahjā 44. 2.
vahištā 28. 9 (2), 30. 2, 31.
     1, 4, 32. 6, 16, 33. 7, 9,
     34. 15, 43. 15, 44. 10, 45.
     6, 46. 10, 18, 47. 1, 5, 48.
     3, 5, 50. 4, 53. 1.
vahištāḥ 32. 11, 12, 33. 6,
     50. 1.
vahištem 28. 9, 10, 30. 4,
     31. 6, 7, 43. 2, 11, 45. 4,
     5, 47. 2, 49. 12, 51. 1, 4,
     22, 27. 14.
vahištē 49. 9.
vahištō 33. 3, 46. 6.
vahištāi 27. 14.
vahmahjā 50. 7.
vahmem 48. 1.
vahmēng 45. 8, 46. 17.
vahmē 34. 2, 45. 6.
vahmāi 46. 10, 50. 10, 51. 2,
     53. 2.
vahjō 43. 3, 48. 4, 51. 6, 19,
     53. 9, 7. 27.
vañhavē 43. 5.
vañhavem 33. 2?
vañhā cf. vañhāu.
vañhuvā 31. 19.
vañhuvijā 33. 12.
vañhēuš 28. 2, 9, 30. 1, 10,
     31. 8, 21, 32. 9, 33. 14,
     34. 2, 7, 10, 11, 11, 43. 1,
     2, 3, 4, 44. 4, 13, 45. 4, 5,
     8, 9, 46. 2, 14, 16, 47. 2,
     48. 3, 6, 7, 8 (2), 9, 11,
     49. 1, 50. 8, 9, 51. 3, 6,
     11, 16, 18, 53. 3, 4, 5,
     27. 14.
vañh,ēuš 28. 8, 11, 31. 10,
     17, 32. 4, 15, 33. 3, 5, 13,
     34. 9, 12, 13, 49. 3, 54. 1.
vañhāu, var. vañhā 30. 10,
     47. 6, 49. 8.
vañhvī 48. 2.
vañhvīm 32. 2, 43. 5, 49. 7,
     51. 21.
vañhvijā 51. 10.
vañhvijā 48. 5, 53. 1.
vañhvijai 51. 17, 53. 4.
vā 31. 5 (2), 9 (2), 12 (4),
     13 (2), 16 (2), 17 (2), 18
     (3), 33. 2 (4), 3 (4), 8, 34.
     12 (2), 44. 12 (3), 45. 11,
     46. 4 (3), 5 (3), 8, 10 (2),
     14, 51. 11 (2).

- vāχš 44. 17.
 vākem 31. 12.
 vākī 43. 13.
 vākim 29. 9, 50. 6.
 vātāiš 44. 4.
 vādajoiϑ 29. 2.
 vaumuš 28. 9.
 vārajā 31. 3.
 vārem 46. 18.
 vārāi 33. 2, 51. 6.
 vāvarāṭe 47. 6.
 vāvarōima'dī 28. 6.
 vāvzōi 29. 4.
 vāstā 29. 1.
 vāstārem 27. 13.
 vāstrava'tī 48. 11.
 vāstrava'tīm 50. 2.
 vāstrā 29. 2, 32. 10, 47. 3.
 vāstrāϑ 33. 4, 51. 14.
 vāstrem 44. 20.
 vāstrē 33. 3.
 vāstrijā 29. 1, 33. 6.
 vāstrijāϑ 31. 9.
 vāstrijem 31. 10.
 vāstrijehjā 31. 15.
 vāstrijō 31. 9, 51. 5.
 vāstrijae'hjō 53. 4.
 vāstrijāi 29. 6.
 vāzā 51. 12.
 vāzištō 31. 22.
 vā 28. 3, 4, 10, 29. 5, 31. 2,
 20, 32. 1, 3, 5, 34. 5, 6
 (2), 43. 13, 49. 6, 50. 4,
 8 (3), 9.
 vē 28. 8, 10, 11, 31. 1, 18,
 32. 2, 15, 33. 8, 13, 34. 5,
 12, 45. 3, 46. 13, 15, 17,
 49. 6, 12 (2), 50. 7, 11, 51.
 2, 3 (2), 15, 20, 53. 5, 7 (2).
 vēnñha'tī 48. 1.
 vēnñhaϑ 48. 2.
 vōuru-kašānē 33. 13.
 vōhū 28. 3, 4, 5, 6, 7, 12, 29.
 1, 7, 10, 11, 30. 8, 31. 5,
 6, 22, 32. 2, 33. 7, 8, 10,
 11, 12, 34. 3, 5, 6, 8, 15,
 43. 6, 7, 9, 11, 13, 15, 16,
 44. 1, 6, 8 (2), 9, 16, 45.
 6, 9, 10, 46. 3, 9, 10, 12,
 13, 18, 47. 3, 48. 12, 49.
 1, 2, 5, 7, 10, 12, 50. 3, 6,
 7, 10, 11, 51. 2, 7, 15, 20,
 21, 27. 14.
 vōhū-χšaϑrem 51. 1.
 vōhuvā 30. 7.
 vī 31. 1, 5, 32. 6 (2), 33. 3,
 43. 9, 12, 44. 11, 45. 8,
 46. 17, 49. 1, 6, 51. 6.
 vīkiϑahjā 30. 2.
 vīkiϑem 46. 18.
 vīkiϑōi 32. 8.
 vīkirō 29. 4, 46. 5.
 vīdaϑ 51. 5.
 vīdatā 31. 19.

- vīd,āṭ 53. 4.
 vīdō 51. 18.
 vīduš 28. 5, 45. 8.
 vīdušemnāi 51. 1.
 vīdušē 30. 1, 31. 17, 51.
     8 (2).
 vīdušō 34. 9, 48. 9.
 vīdjāṭ 48. 9.
 vīdvanōi 31. 3.
 vīdvā 29. 6, 31. 6, 12, 17,
     19, 32. 7, 34. 10, 44. 19,
     45. 3, 48. 2, 3.
 vīdvē 29. 3, 31. 5, 43. 9,
     44. 3.
 vīdvaēṣam 34. 11.
 vīnastī 31. 15.
 vijam 48. 7.
 virēṅg 45. 9.
 vīrāṭ 31. 15.
 vīvaršō 45. 8.
 vīvaṅhatū 53. 5.
 vīvaṅhušō 32. 8.
 vīvapaṭ 32. 10.
 vīseṅtā 32. 14.
 vīseṅtē 48. 10.
 vīsem 31. 18.
 vīstā 46. 17, 48. 2.
 vīstō 29. 6, 8, 50. 1.
 vīstāiš 46. 19.
 vīspan,ām 43. 2, 44. 7, 45. 6.
 vīspā 31. 13, 34. 2, 6, 10,
     43. 2, 45. 1, 51. 5.
 vīspā-hišas 45. 4.
 vīspā 33. 10, 34. 3,
 vīspāṅhō 32. 3, 51. 20, 53. 8.
 vīspē-mazištem 33. 5.
 vīspēṅg 28. 2, 31. 2, 3, 43.
     15, 44. 11, 49. 3.
 vīspōibjō 44. 2.
 vīspāi 28. 9, 46. 11, 49. 8,
     53. 1, 4.
 vīspāiš 34. 3, 5, 43. 11, 46.
     10, 19, 49. 5.
 vīzajaṭā 53. 7.
 vīštaaspō 46. 14, 51. 16,
     53. 2.
 vīštaaspāi 28. 8.
 vīž'bjō 53. 8.
 vrṭremgā 44. 16.
 vrnātā 30. 6.
 vrnē 46. 3.
 vrnētē 43. 16, 51. 18.
 vrnvatē 31. 17.
 vrzēnā 34. 14, 46. 1.
 vrzēnāṭ 33. 4.
 vrzēnem 32. 1.
 vrzēne 34. 14.
 vrzēnijō 33. 3.
 vrzēnāi 49. 7.
 vrzijaṅtō 45. 4.
 vrzdāiš 46. 3.
 vrzjaṭ 47. 2.
 vrzjā 48. 5.
 vrzje'djai 33. 6, 43. 11.
 vṣas 49. 4.
 vṣadā 28. 11, 31. 2, 34. 7,

45. 4, 46. 2, 48. 9, 51. 22,
 7. 27.
 vaḥdem 29. 10, 32. 11.
 vaḥdemanō 28. 6, 53. 5.
 vaḥdemnā 34. 7.
 vaḥdemnō 43. 14, 51. 19.
 vaḥdemnāi 31. 22, 48. 3.
 vaḥḍdvem 53. 5.
 vaḥḍijai 44. 8.
 vaḥḍištō 32. 7, 46. 19.
 vaḥnatā 30. 2.
 vaḥnahī 31. 13.
 vaḥnañhē 32. 10.
 vaḥnā 46. 2.
 vaḥpajō 51. 12.
 vaḥṣō 53. 9.
 vōivīdā'tē 30. 8.
 vōivīdē 44. 11.
 vōistā 28. 11, 32. 6, 46. 10.
 vōizdudem 33. 8.
 vōiždaḥ 32. 10.
 vōiždjai 43. 12.
 vaoxmā 34. 5.
 vaokaḥ 29. 6, 34. 10, 45. 3.
 vaokañhē 28. 12.
 vaokā 31. 3, 5, 34. 12, 15,
 44. 1—19, 46. 7, 48. 2.
 vjaḥrā 34. 10.
 vjānajā 29. 6, 44. 7.
 sarē 49. 3.
 sarēm 49. 8, 9.
 sarō 31. 21.
 sarōi 44. 17.
 sargā 29. 3.
 sardijajā 33. 8.
 sardnā 43. 14.
 savajō 51. 9.
 savañhō 43. 3, 51. 2.
 savañh,ām 28. 10.
 savā 30. 11, 44. 12, 45. 7.
 savō 34. 3, 51. 20.
 savōi 43. 12.
 savāiš 48. 1, 51. 15.
 sastē 46. 12.
 sastī 30. 8.
 sazđjai 30. 2, 51. 16.
 saškem 53. 1.
 saṣaḥā 30. 11.
 sahvar 29. 4.
 sahjaḥ 44. 1, 9.
 sādārā 34. 7.
 sādrā 43. 11, 45. 7.
 sāreñtē 51. 3.
 sāremanō 32. 2.
 sārštā 49. 5.
 sāstarō 46. 1.
 sāstī 48. 3.
 sāstū 45. 6.
 sāsnan,ām 48. 3.
 sāsnā 29. 8, 49. 9.
 sāsnās- 31. 8.
 sāsnijā 29. 7.

s.

sarem 53. 3.

- sāzduvem 31. 18.
 sāhīṭ 50. 6.
 sāhvēnī 53. 5.
 sevištō 33. 11.
 sevištāi 28. 6.
 sēngha'tē 32. 7.
 sēngha'tī 43. 6.
 sēnghahja 44. 14.
 sēnghā 44. 16, 45. 2.
 sēnghō 32. 6.
 sēnghūš 34. 7.
 sēnghaš- 31. 11.
 sēnghāiš 46. 3.
 sēndā 51. 14.
 sēnhanāiš 32. 9.
 sēnhahja 43. 14, 48. 12.
 sēnhānī 46. 17.
 sēnhāmahī 31. 1.
 sēnhānhō 48. 3.
 sēnhō 51. 14.
 sēnhē 51. 7.
 sēnhaiš 51. 14.
 sīnām 44. 14.
 sīždjamnō 32. 4.
 sīšā 28. 12, 34. 12.
 sīšōiṭ 43. 3.
 suṣrā 31. 19, 51. 9.
 sūkā 30. 2.
 sū'djai 44. 2, 49. 3.
 suvēn 34. 7, 45. 9.
 suvē 49. 9.
 saš 43. 11, 46. 19.
 saštā 29. 1.
 sastrāi 46. 3.
 saokajaṭ 32. 14.
 saoškjañtō 48. 12, 53. 2.
 saoškjañtām 46. 3.
 saoškjaš 48. 9.
 saošjañtō 45. 11.
 saošjañtām 34. 13.
 skeñdō 30. 10.
 s'kañtū 53. 2.
 starēm 44. 3.
 stavatā 30. 2.
 stavas 34. 6, 45. 6, 50. 4, 9.
 stā 32. 3, 34. 6.
 stāñhaṭ 50. 4.
 stēng 50. 2.
 stīš 43. 4.
 stūtō 34. 12, 15.
 stūtām 28. 10, 34. 2.
 stōi 31. 8, 33. 10, 45. 10, 46.
 16, 49. 2, 50. 2, 6.
 stōi-rapeñtem 34. 4.
 stōiš 43. 13.
 staotā 50. 11.
 staotāiš 45. 8, 49. 12.
 staomī 43. 8.
 staomijā 33. 8.
 sna'iṭišā 31. 18.
 spanjā 45. 2.
 spajaṭrahjā 30. 10.
 spašjā 44. 11.
 spašuṭā 53. 6.
 spādā 44. 15.
 speñtahjā 28. 2.

- speñtahjā 34. 2.
 speñtā 33. 13, 43. 6, 44. 7,
 45. 6, 11, 47. 1, 5, 6, 51.
 4, 11.
 speñtāḡ 47. 4.
 speñtem 43. 4, 5, 7, 9, 11,
 13, 15, 46. 9.
 speñtō 29. 7, 43. 3, 44. 2,
 47. 3, 48. 3, 7, 51. 16, 21.
 speñtōtemō 45. 5.
 speñtām 32. 2, 34. 9, 10,
 49. 2.
 spēništahjā 47. 2.
 spēništā 33. 12, 43. 2, 51. 7,
 53. 3.
 spēništō 30. 5, 43. 16.
 spēnvaḡ 51. 21.
 spitamā 51. 19.
 spitamāñhō 46. 15.
 spitamāi 51. 11.
 spitāmahjā 53. 1.
 spitāmem 46. 13, 51. 12.
 spitāmō 29. 8, 53. 2.
 spitāmī 53. 3.
 sprdānī 53. 4.
 sjaskīḡ 32. 16.
 sjazdaḡ 34. 9.
 sjodvem 48. 7.
 sravahī 30. 10.
 sravañhā 32. 12.
 sravā 28. 11, 32. 9, 10.
 sravās- 34. 15.
 srāvajañhē 29. 8.
 srāvajeḡtē 32. 6.
 srāvajaḡmā 49. 6.
 srāvī 32. 7, 8, 45. 10, 53. 1.
 srevaḡmā 28. 8.
 srū'djāi 34. 12, 45. 5, 46.
 13, 14.
 sruvē 53. 7.
 sraotā 30. 2, 33. 11, 45. 1.
 sraotū 45. 6, 49. 7 (2), 9.
 sraošā 46. 17.
 sraošānē 50. 4.
 sraošem 28. 6, 33. 5, 14,
 45. 5.
 sraošō 43. 12, 44. 16.
-
- z.
- zaraḡuštrahjā 53. 1, 3, 54. 1.
 zaraḡuštrā 46. 14.
 zaraḡuštem 46. 13, 51. 12.
 zaraḡuštrō 29. 8, 33. 14, 43.
 8, 16, 50. 6, 51. 15.
 zaraḡuštriš 53. 12.
 zaraḡuštrāi 28. 7, 46. 19, 49.
 12, 51. 11.
 zarem 44. 17.
 zardā 31. 12.
 zarnaḡmā 28. 10.
 zarzdā'tiš 43. 11.
 zarzd,ā 31. 1.
 zarzdištō 53. 7.
 zavēng 28. 4, 29. 3.
 zavō-ādajā 33. 12.
 zastajō 30. 8, 44. 14.

- zastavaṭ 29. 9.
 zastā 43. 4.
 zastā-ištāiš 34. 4.
 zastā-ištā 50. 5.
 zastōibjā 33. 2, 47. 2.
 zastāiš 29. 5.
 zazaṭ 34. 9.
 zazeñtē 30. 10.
 zahijā 53. 8.
 zānatā 29. 11.
 zevijem 31. 4.
 zevištijāñhō 28. 10.
 zevištijem 46. 9.
 zevištijēng 50. 7.
 zī 29. 4, 6, 30. 10, 31. 14,
 18, 33. 10, 34. 3, 8, 10
 (2), 14 (2), 43. 10, 44. 2,
 45. 1, 7, 8, 46. 6, 47. 5, 6,
 48. 2, 6, 12, 50. 5, 51. 8
 (3), 53. 5.
 zimō 51. 12.
 zutā 50. 1.
 zuvajā 33. 5, 46. 14, 51. 10.
 zuvajeñtē 49. 12.
 zaṭṭā 44. 3.
 zaṭṭem 48. 5.
 zaṭṭōi 43. 5, 48. 6.
 zām 44. 4, 46. 1.
 zaṭṭmā 44. 5.
 zōišnū 51. 12.
 zastā 33. 6.
 zaozaomī 43. 10.
 zaošāṭ 47. 5.
 zaošēng 48. 4.
 zaošē 33. 2, 10.
 zdi 31. 17.
-
- š.
 škjātō 51. 8.
 škjeṭtibjō 53. 8.
 škjaš 44. 9, 47. 5.
 škjaoṭananām 28. 5, 48. 8,
 27. 13.
 škjaoṭanā 31. 22, 34. 15.
 škjaoṭanāṭ 32. 12.
 škjaoṭanaeṣu 31. 8.
 škjaoṭanāiš 31. 20.
 škjaoṭnahjā 33. 14, 45. 8.
 škjaoṭnā 28. 2, 31. 11, 33.
 1, 34. 1, 2, 10, 14, 43. 5,
 44. 10, 45. 2, 47. 1, 2, 48.
 4, 51. 2i, 53. 1.
 škjaoṭnem 32. 5.
 škjaoṭnōi 30. 3, 46. 9.
 škjaoṭnāiš 30. 5, 31. 2i,
 34. 5, 8, 43. 6, 16, 44. 6,
 45. 5, 46. 4, 7, 8, 11, 15,
 47. 5, 48. 5, 12, 50. 9, 51.
 1, 3, 5, 13, 14, 19, 53. 2.
 škjaomām 32. 3.
-
- š.
 šavaṭtē 29. 3.
 šavāi 33. 8.
 šaeṭtē 46. 16.
 šaeṭi 33. 5, 43. 3.

(ni-)šasjā 50. 2.

šoiθrahjā 31. 16, 46. 4.

šoiθrem 31. 18.

h, hv, hj.

haχtajā 53. 7.

haχmēng 49. 3.

haχmī 34. 5.

haχšāi 46. 10.

haġa^htē 34. 2, 46. 16.

haġa^htī 48. 4.

haġa^hñti 45. 2.

haġā 28. 3, 12, 29. 6, 31. 2,

14, 32. 2, 43. 14, 44. 17

(2), 45. 4, 46. 19, 47. 1,

51. 5, 22, 53. 1, 6, 27. 13,

7. 27.

haġ,āñtē 33. 9, 48. 12.

haġēmñā 44. 10, 13.

haġimanō 43. 10.

haġimnō 43. 12.

hadā 29. 2, 46. 17, 50. 4.

hadmōi 44. 9, 46. 14.

ha^hθjā 44. 6, 49. 11, 53. 6.

ha^hθjā-varštām 50. 11.

ha^hθjem 31. 6, 8, 34. 6, 46.

19, 51. 13.

ha^hθjeñg 43. 3.

ha^hθjēm 34. 15.

ha^hθjō 43. 8.

ha^hθjāiš 30. 5.

haθrā 28. 5.

haθrā-manā 30. 9.

hanar 31. 15, 47. 5.

hanāθ 54. 1.

han,ānī 44. 18.

haneñtē 44. 19.

haneñtī 46. 19.

hapta^hθē 32. 3.

haptī 31. 22.

haθšī 43. 4.

hamēm 32. 16.

hamaestrō 48. 12.

haurvatātō 31. 6, 21, 34. 1.

haurvatā 33. 8.

haurvatā 44. 17, 18, 45. 5,

10, 47. 1, 51. 7.

haurvās- 34. 11.

hazas- 29. 1.

hazē 43. 4.

hazō 33. 12.

hazaošem 28. 9.

hazaošāñhō 51. 20.

hazaošo 29. 7.

hañhuš 53. 4.

hā 32. 2, 47. 6, 48. 2, 6.

hākrnem 33. 9 (*hākurnem*).

hākrnā 44. 1 (*hākurnā*).

hātā 32. 6.

hātīm 32. 9.

hātām 39. 3, 7. 27.

hāt,ām 44. 10.

hādrōjā 32. 7.

hāmō 31. 7.

hārō 31. 13, 44. 2.

- heñkrta 31. 14.
 heñti 33. 10, 44. 16, 45. 6,
     51. 10, 22.
 heñtū 33. 7, 53. 8.
 hē (-miṭjāṭ) 53. 9.
 hēkā 46. 1?
 hēñ (-dvareñtā) 30. 6.
 hēm 30. 4, 31. 8, 33. 1, 44.
     15, 20, 46. 12, 47. 3 (2),
     51. 3, 53. 3.
 hēmparštōiš 33. 6.
 hī 30. 3, 31. 10, 32. 14,
     44. 18.
 hiṭāṃ 34. 10.
 hiṭaoš 48. 7.
 hīm 29. 2, 44. 14, 50. 2.
 hijēm 43. 8, 50. 9.
 hizubiš 49. 4.
 hizuvās- 51. 13.
 hizuvā 31. 3.
 hizuvō-raṭijem 50. 6.
 hizuvō-vasō 31. 19.
 hizvā 45. 1, 47. 2, 51. 3.
 hīš 33. 10.
 hīšsaṭ 32. 13.
 hūkrta 34. 13.
 huṣratuš 34. 10, 51. 5.
 huṣṣaṭrā 44. 20, 48. 5.
 huṣṣaṭarāiš 53. 8.
 hukistīm 34. 14.
 hukistōiš 46. 4.
 huḡitajō 33. 10.
 huḡjātōiš 46. 8.
 huḡjātōiš 32. 5.
 hudānū 53. 3.
 hudānuš 31. 16.
 hudānaoš 44. 9.
 hudānāuš 50. 9.
 hud,ā 45. 6, 48. 3.
 hud,ābjō 34. 13.
 hud,āñhē 31. 22.
 hud,āñhō 30. 3, 34. 3.
 hudemem 29. 8.
 hunarā 43. 5.
 hunartātā 50. 8.
 hunāṭī 31. 15.
 hunuš 51. 10.
 humartōiš 31. 10.
 huṃazdrā 30. 1.
 huvar 32. 10.
 huvarṭāi 34. 11, 48. 5.
 huvarštāiš 49. 4.
 huvañhuvijem 53. 1.
 huvāṭrā 31. 7, 33. 9.
 huvāṭrem 43. 2, 53. 6.
 huvāṭrē 28. 3, 50. 5.
 huvāṭrōjā 43. 2.
 huvā-paṭjāṭ 31. 21.
 huvēñg 44. 3, 50. 10.
 huvēñg-darsōi 43. 16.
 huvēnvātā 32. 2.
 huvogva 46. 16, 17, 51. 18.
 huvogvō 51. 17.
 huṃō 29. 3, 31. 22, 46. 6,
     51. 8.
 huvīṭī 30. 11.

- huvaētēng 34. 12.
 huvaḡnā 32. 7.
 huzēntuš 43. 3, 46. 5, 49. 5.
 huškjaoḡnā 45. 4.
 hušhaxā 32. 2.
 hušhaxājem 46. 13.
 hušēnem 53. 5.
 hušitiš 29. 10, 48. 11.
 hušitōiš 30. 10.
 hušōiḡmā 48. 6.
 haḡ 46. 4. 5, 47. 4, 51. 5.
 haḡkaḡ-aspā 46. 15.
 haḡkaḡ-aspānā 53. 3.
 haḡḡjahjā 46. 6.
 hōi 29. 2, 8, 9, 31. 6, 20,
 21, 32. 14, 33. 1, 43. 8,
 44. 16, 45. 4, 8, 10 (2),
 11, 46. 13, 47. 3, 48. 7, 9,
 50. 3, 51. 6 (2), 12, 17,
 53. 1 (2), 2, 5.
 hōiš 53. 6.
 haoḡḡβāḡ 45. 9.
 hjaḡ 28. 3, 10, 29. 2, 8, 30.
 1, 4, 9, 31. 8, 9, 11, 14,
 32. 14, 34. 13, 43. 4 (2),
 5, 7, 8 (2), 9, 11, 14, 44.
 15, 46. 2, 19, 48. 2, 49. 9,
 12, 50. 11, 27. 14.
 hjāḡ 32. 14.
 hvaapā 44. 5 (2).
 hvar-pišjasū 50. 2.
 hvō 29. 4 (2), 7, 8, 9, 31. 7,
 16 (2), 22 (2), 32. 9, 10,
 33. 3, 6, 43. 3, 16, 44. 2,
 12 (2), 46. 4, 6 (2), 9, 13,
 14, 47. 2, 48. 4, 49. 5, 51.
 10, 19, 21, 53. 8.
 hvaḡnā 30. 3.
 hvaḡnem 44. 5.
 hvarḡāiš 49. 11.
 hvarḡjāi 28. 11.
 hvarnā 51. 18.
 hvaḡjā 33. 13.
 hvaḡjāi 30. 2.
 hvāremnō 32. 8.
 hvē 46. 11.
 hvēnvaḡ 53. 4.
 hvaḡ 46. 11.
 hvaḡtū 33. 3.
 hvaḡtuš 49. 7.
 hvaḡtavē 46. 5, 53. 4.
 hvaḡtēuš 32. 1, 33. 4, 46. 1.
 hvaḡḡjā 33. 7.
 hvāiš 31. 20, 46. 4, 49. 4,
 51. 13, 14, 22.
 hjātā 50. 7.
 hjāḡ 43. 15, 16 (2), 44. 17.
 hjāmā 30. 9.
 hjēn 51. 4.

S c h l u s s .

Die unterschiede des gāθā- und zenddialektes.

I. in den lauten.

1. Der gd. zeigt grosze vorliebe für den laut $\bar{e}$, der dem z. vielleicht ganz abzusprechen ist, und stellt ihm häufigst z. a , $\bar{a}$, e ($= *a$) und $\bar{o}$ ($=$ ausl. $*as$) gegenüber; beisp.:

<i>á'rijēmā</i>	—	<i>á'rijama</i>	}	cf. s. 83, 91.
<i>vrzēna-</i>	—	<i>varzāna-</i>		
<i>apēma-</i>	—	<i>apema-</i>		
<i>jē</i>	— (<i>jas-ka</i>) —	<i>jō</i>		

2. Der gd. hat ar. a vor u , v auch nach nichtlabialen konsonanten zu o umgelautet; z. hat in diesem fall a erhalten; beisp.:

<i>aoóḡōnhvañtem</i>	—	<i>hvārnāñhvañta</i>	}	cf. s. 75.
<i>baχšəhvā</i>	—	<i>jūsañuha</i>		

3. Der gd. hat vor h und ausl. (nicht-flex.) n , m die nasalvokale $\bar{e}$ und $\bar{a}$ entwickelt; z. hat an deren stelle a (a) und $\bar{a}$; beisp.:

<i>daṛvēñg</i>	—	<i>daṛvañ</i>	}	cf. s. 76 ff.
<i>sēñghatē</i>	—	<i>sañhatē</i>		
<i>hēm</i>	—	<i>ham</i>		
<i>hjen</i>	—	<i>hjan</i>		

4. Der diphthong *ōi* ist im gd. ungleich häufiger als im z., wo an dessen statt meist *aē* und *ē*; beisp.:

<i>vīspōibjō</i>	—	<i>vīspaēⁱbjō</i>	} cf. s. 79.
<i>χšaθroi</i>	—	<i>χšaθrē</i>	
<i>tōi</i>	—	<i>tē</i>	

5. Der gd. hat *a* in ausl. *hja* erhalten, während es im z. zu *ē* (*hē*, *nhē*) umgestaltet wurde; beisp.:

<i>ahjā</i>	—	<i>ahē</i>	} cf. s. 74.
<i>jēhjā</i>	—	<i>jēnhē</i>	

6. Der gd. hat alle jene uriranischen tönenden spiranten, welche entweder aus idg. aspiraten, oder, wenn vor konsonanten stehend, aus idg. medien hervorgegangen waren — mit ausnahme von *z* und *ž* — zu gunsten der medien aufgegeben, während im z. dies nur bei den vor vokal anlautenden geschah; beisp.:

<i>dargēm</i>	—	<i>darγem</i> , ai. <i>dirgha-</i> ;
<i>ugrēñg</i>	—	<i>uγranām</i> , ai. <i>ugra-</i> ;
<i>adā</i>	—	<i>ada</i> , ai. <i>adha</i> ;
<i>padbīš</i>	—	<i>padbjas-ka</i> ;
<i>ābī</i>	—	<i>āβi</i> , ai. <i>abhi</i> .

Die im z. häufige verwandlung der media zwischen vokalen in die tönende spirans ist dem gd. fremd; beisp.:

<i>hud,ā</i>	—	<i>hudā</i> , ai. <i>sudās</i> .
--------------	---	----------------------------------

Anm. Der etymologische wert der tönenden spiranten des gd. ist folgender:

- a) *z* = idg. *z* (vor tönenden konsonanten): *zdī* = idg. *zdhi*, $\sqrt{as}$;
 = idg. *g₁*, *g₂*: *azāθā* — *ἄγω*; *zām* — *χαμαι*;
 = idg. *d* (vor tönenden dentalen): *azdā* = ai. *addhā*.
- b) *ž* = idg. *z* (nach *i*, *u*, *r*): *mīždem* — got. *mīzdō*.
 = idg. *s* (in *γž* = **ks* und *βž* = **ps*): *aoγžā*, *diβžaidjāi*.
 = idg. *rd*: *āžuš* — ai. *ārdrā*.
- c) *γ* = idg. *k* (in *γž* = **ks*): *aoγžā*.

- d) δ = idg. t (in $\chi\delta r = *ktr$ und $q\delta r = *ptr$): $vax\delta rahj\bar{a}$, $q\delta r\bar{o}$.
 = ? idg. th (in $\chi\delta = *kth$): $ux\delta a$ — ai. $uktha$ -.
 e) β = idg. p (in $\beta\bar{z} = *ps$): $di\beta\bar{z}a'idj\bar{a}$.
 = idg. v (in $\theta\beta = tv$): $\theta\beta a$ — ai. tva -.
 —

7. Die dem z. geläufige verwandlung von hj in $\acute{h}h$ und hw in $\bar{n}uh$ geht dem gd. ab; beisp.:

<i>jehjā</i>	—	<i>je'nhē</i>
<i>baχšohvā</i>	—	<i>hunvañuha</i> .

Dagegen verwandelt der gd. hj häufig in hj ; beisp.:

<i>hjēn</i>	—	<i>hjām</i> , <i>ašahjā</i>	—	<i>ašahē</i> ; cf. s. 92.
-------------	---	-----------------------------	---	---------------------------

8. Vereinzelte unterschiede:

<i>drugvañt-</i>	—	<i>druvañt-</i>
<i>hwogva-</i>	—	<i>hwova-¹⁾</i>
<i>dmāna</i>	—	<i>nmāna-²⁾</i>
<i>po'rvija-</i>	—	<i>po'rja-</i>
<i>āramāti-</i>	—	<i>ārma'ti-</i>
<i>dā</i> etc., st. <i>dāh-</i> 2 silb.	—	st. <i>dāh</i> 1 silb.;
<i>daçnā-</i> 3 silb. (<i>dajanā-?</i>)	—	<i>daçnā-</i> 2 silb.;
<i>graša-uštra-</i>	—	<i>grašaoštra-</i> ,
<i>vīšta-aspa-</i>	—	<i>vīštāspa-</i> ,
<i>grō-rti-</i>	—	<i>grērti-</i> .

In all diesen fällen bietet der gd. die ältere lautgestalt; das umgekehrte findet statt in:

<i>χšma-</i> , <i>χšmāvañt-</i>	—	<i>jūšma-</i> , <i>jūšmāvañt-</i> .
---------------------------------	---	-------------------------------------

II. in der flexion.

9. Der gd. scheidet gen. und abl. sing. nur bei den mask. a -stämmen³⁾; im z. ist das abl.-suff. a , $a\theta$ auf alle konsonantischen und weichvokalischen stämme übertragen.

¹⁾ g vor v ist ausgestoszen; das gleiche findet sich noch j. 57. 10, wo zu lesen: *jō driyaos-ka drivijās-ka* (= *driyvijs-ka).

²⁾ $\checkmark$ *dm-ā* zu *dam*.

³⁾ einzige ausname: *būnōiθ* 53. 8. 3.

10. Die endung des gen. plur. $\bar{a}m$ ist im gd., im gegensatz zum z., fast stets zweisilbig; (ich zähle 32 fälle mit $\bar{a}m$ gegen 11 mit $\bar{a}m$; cf. s. 8).

11. Der ausgang $\bar{o}š$, $\bar{e}uš$ des gen.-abl. sing. der *i*- und *u*-stämme ist im gd. öfters zweisilbig ($aj\bar{o}$, $aw\bar{o}$?), im z. stets einsilbig; cf. s. 6 f.

12. Der gd. hat die alten praeteritalendungen *i* und $ma'di$ (ai. *mahi*) der 1. sing. und plur. med. bewahrt, während sie im z. durch die praesentischen $\bar{e}$ und $ma'd\bar{e}$ verdrängt wurden.

13. Im einzelnen:

a. Die flexion des stammes *mazdāh*-:

gd. <i>mazdāñhem</i> (akk.)	—	z. <i>mazdām</i>	} cf. s. 7 u. 97.
gd. <i>mazdāñhē</i> (dat.)	—	z. <i>mazdāi</i>	
gd. <i>mazdāñhō</i> (gen.)	—	z. <i>mazdā</i>	

b. Der akk. plur. des geschlechtigen pronomens I. und II. person lautet:

gd. <i>nā</i>	—	z. <i>nō</i>
gd. <i>vā</i>	—	z. <i>vō</i> .

c. Als suffix der 2. plur. imp. med. gilt:

gd. <i>dvem</i> , <i>duvem</i>	—	z. $\delta\beta em$.
--------------------------------	---	-----------------------

Verbesserungen.

- S. 7 z. 5 ergänze: 54. 1.
 „ 11 „ 25 l. VI.
 „ 29 „ 12 „ *d, aṣṇās-kā*.
 „ 32 „ 26 „ *huḡjāt, oīš amrtātas-ka*.
 „ 37 „ 1 „ *mazdā*.
 „ 40 „ 24 „ *huvaētēṅg*.
 „ 13 „ 4 „ *ēmavañtām*.
 „ 47 „ 20 „ *grādānhē*.
 „ 49 „ 20 „ *urvaθō*.
 „ 54 „ 22 „ *utajwētīm*.
 „ 56 „ 4 „ *drugvatō*.
 „ 59 „ 8 „ *taθ*.
 „ 60 „ 13 „ *zaraθaštrahjā*.
 „ 61 „ 21 „ *sēñdā*.
 „ 72 „ 27 „ *mareñtē*.
 „ 76 „ 15 „ *a n*.
 „ 77 „ 30 „ *amešā, aṣma*.
 „ 87 „ 3 „ Im anlaut und im inlaut nach vo-
 kalen etc.
 „ 88 „ 8 „ *kāχnarē*.
 „ 113 „ 1 „ verbalflexion.
 „ 144 „ 1 „ *dājqs*.

Hier und da sind die längen- und andere diakritische zeichen abgesprungen; s. 7, z. 1 l. *vaokāθ*; S. 7 l. *drugvatām, rāšnām*; 9. 1 l. *θrājōidijāi, mēñdā'dijāi*; 23. 15 l. *uštāuāiš*, 24. 28 l. *jūšmāvatām*; 27. 22 l. *āθrā*; 33. 20 l. *ḡjātēuš*; 39. 5 l. *okā*; 41. 8 l. *vaokā*; 15 l. *okīθ*; 43. 5 l. *djāθ*; 46. 19 l. *sinām*; 48. 1 l. *vaχšjā*; 57. 1 l. *okā*; 65. 4 l. *mošū*; 102. 8 l. *dvānmo*; 107. 1 l. *hizwā*; 122. 1 l. *dāiš*; 140. 1 l. *kīmaoθ*.

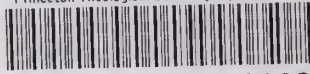

PK6113 .F 1879

Die Gatha's und heiligen gebete des

Princeton Theological Seminary-Speer Library

1 1012 00079 9363